

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ BİLİM DALI

ETHEM RUHİ ve II. MEŞRUTİYET ÖNCESİ BALKAN GAZETESİ

OZAN BATUHAN ATICI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi MEHMET YILMAZ

KONYA 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ozan Batuhan Atıcı
	Numarası	154202051003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	ETHEM RUHİ BALKAN VE II. MEŞRUTİYET ÖNCESİ BALKAN GAZETESİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Ozan Batuhan ATICI

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Ozan Batuhan ATICI tarafından hazırlanan “Balkan Gazetesine Göre II. Meşrutiyet Öncesi Rumeli Türkleri” başlıklı bu çalışma 25/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr.Öğr.Üyesi
Mehmet Yılmaz
Doç. Dr.
Çağatay Benhür
Dr.Öğr.Üyesi
Ahmet Dönmez

Danışman

Üye

Üye

İmza

İmza

İmza

Three handwritten signatures in blue ink, corresponding to the three 'İmza' labels.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı:	Ozan Batuhan ATICI		
Numarası:	154202051003		
Ana Bilim / Bilim Dalı:	Tarih / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
Tez Danışmanı:	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YILMAZ		

Tezin Adı: Ethem Ruhi Balkan ve II. Meşrutiyet Öncesi Balkan Gazetesi

ÖZET

Balkan Gazetesi, Ethem Ruhi Balkan tarafından 22 Temmuz 1906 tarihinde Bulgaristan'ın Filibe şehrinde yayınlanmaya başlamıştır. Ethem Ruhi, Jön Türk hareketinin önemli isimlerindedir ve gençlik yıllarından itibaren bu hareket içerisinde faaliyetler göstermiş, görüşlerinden dolayı ağır cezalara çarptırılmıştır. Balkan Gazetesi, 8 Aralık 1905 tarihinde haftalık olarak yayınlanan Rumeli Gazetesi'nin bir eki olarak yayın hayatına başlamıştır. Ethem Ruhi, Balkan Gazetesi'nin daha çok ilgi görmesinden dolayı Rumeli yerine Balkan Gazetesi ile yayın hayatına devam etmiştir. Balkan Gazetesi Bulgaristan Türklerinin en önemli gazetelerinden biri haline gelmiştir. Balkan Gazetesi'nin II. Meşrutiyet öncesi yayınlanan sayılarını inceledik. Çalışmamız sırasında daha çok Bulgaristan Türklerini ilgilendiren ve Bulgaristan içerisinde meydana gelen olaylarla ve dünyada meydana gelen önemli gelişmelerle ilgili olan siyasi haberleri ele aldık. Balkan Gazetesi'ni incelediğimizde gazetede yer alan haberlerin tamamına yakınının siyasi haberler olduğuna şahit olduk. Dört sayfadan oluşan gazetenin her sayfasında siyasi haberler yer almaktaydı. Ethem Ruhi'nin siyasi bir kişiliğinin olması ve siyasi mücadelesini gazeteleri ile vermesi gazetenin siyasi konular dışında haber yapmamasına neden olmuştur.

Balkan Gazetesi'ni incelediğimiz dönemde yer alan siyasi haberler; daha çok İstanbul haberleri denilen ve Osmanlı hükümetini ve istibdat politikasını eleştiren haberler ile Bulgaristan içerisinde meydana gelen ve Bulgaristan Türklerinin sorunlarını ele alan haberlerin ağırlıkta olduğunu görülmektedir. Dış haberlere kısaca havadis haberi şeklinde yer verilmiştir. Ethem Ruhi Bey, kendisi İstanbullu olmasına rağmen

genç yaşta gelip yerleştiği Bulgaristan'ı ve Bulgaristan Türklerini çok sevmiş ve daha önce İttihatçılık uğruna verdiği mücadeleyi sonrasında Bulgaristan Türkleri için vermiş ve bu uğurda yine ağır cezalara ve haksızlıklara maruz kalmıştır. Bulgaristan'da yaşayan Türk ahalinin modernleşmesi, İttihatçı fikirlerin aralarında yayılması, eğitim, vakıflar ve hukuklarının korunması gibi konular gazetenin de yayın politikası haline gelmiştir. Ethem Ruhi Bey ve Balkan Gazetesi, Bulgaristan Türkleri için oldukça değerli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Basın, Bulgaristan Türk Basını, Filibe gazeteleri, Ethem Ruhi, Balkan Gazetesi, Rumeli gazetesi, Rumeli, Jön Türk Basını.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı:	Ozan Batuhan ATICI		
Numarası:	154202051003		
Ana Bilim / Bilim Dalı:	Tarih / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
Tez Danışmanı:	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YILMAZ		

Tezin İngilizce Adı: Ethem Ruhi Balkan and Balkan Newspaper before the Second Constitutional Era

SUMMARY

Balkan Newspaper had started publishing at 22th of July 1906 in Filibe, Bulgaria. Ethem Ruhi is an important figure in the Young Turk movement and has been active in this movement since his youth and was sentenced to heavy punitive for his views. Balkan Newspaper started its life as an appendix of Rumeli Newspaper which was published weekly on 8 December 1905. Ethem Ruhi continued to work with Balkan Newspaper instead of Rumeli Newspaper because the Balkan Newspaper had more interest. Balkan Newspaper had been became one of the most important newspapers of Bulgaria Turks. It have been investigated the issues of Balkan Newspaper published before the II. Constitutional Monarchy in this study. In this study, further it have been taken news about Balkan Turks that living in Bulgaria, and it have been discussed political news related to the events that took place in Bulgaria and important developments in the world. When we examined the Balkan Newspaper, It have been concluded that almost all of the news in the Balkan Newspaper is political news. Each page of the four-page newspaper contained political news. Because of Ethem Ruhi's political personality and his political struggle caused caused the newspaper not to report outside political issues.

The political news in the period when it have been examined in the Balkan Newspaper; more often called Istanbul news, criticizing the Ottoman government, the policy of intelligence and the news about the problems of Bulgaria Turks been took place in the Balkan Newspaper. Foreign news have took briefly in the form of informative news. Ethem Ruhi although he was from Istanbul, but he loved Bulgaria and the Turks of Bulgaria, where he came to settle down at a young age, and he is

before joined the struggle for the Committee of Union and Progress, he fought for the Turks of Bulgaria and again suffered severe punishments and injustices. Issues such as the modernization of the Turkish population living in Bulgaria, the dissemination of Unionist ideas, education, the protection of foundations and laws have been become the newspaper's publication policy. Ethem Ruhi and Balkan Newspaper have a very valuable place for the Bulgaria Turks.

Keywords; Press: Bulgarian Turkish Press, Filibe newspapers, Ethem Ruhi, Balkan Newspaper, Rumeli newspaper, Rumeli, Young Turkish Press.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	iv
GİRİŞ	1
I. BALKAN GAZETESİNİN ÇIKIŞ YERİ.....	1
II. OSMANLI DEVLETİ ve FİLİBE'DE BASIN.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

ETHEM RUHİ BALKAN ve BALKAN GAZETESİ.....	10
I. ETHEM RUHİ BALKAN'IN HAYATI VE ESERLERİ.....	10
A. HAYATI	10
B. YAYINLADIĞI GAZETE, DERGİ VE ESERLER.....	20
II. BALKAN GAZETESİNİN YAYIN HAYATI ve TEKNİK ÖZELLİKLERİ ..	21
A. YAYIN POLİTİKASI.....	21
B. TEKNİK ÖZELLİKLERİ	24
C. DİL ve EDEBİYAT	27

İKİNCİ BÖLÜM

BALKAN GAZETESİNİN MUHTEVA TAHLİLİ	29
I. EĞİTİM FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER.....	29
II. VAKIF FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER	41
III. RUM-BULGAR ÇATIŞMASINA TÜRKLERİN BAKIŞI	45
IV. SİYASİ ve SOSYAL OLAYLAR İLE İLGİLİ HABERLER	51
V. DIŞ HABERLER	58
VI. SAĞLIK FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER	71
VII. EKONOMİK FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER	72
VIII. TİYATRO FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER	81
SONUÇ	86
KAYNAKÇA.....	88

EKLER	91
ÖZGEÇMİŞ	98

ÖNSÖZ

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşının Osmanlı Devleti tarafından kaybedilmesinin ardından imzalanan 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşmasının sonucunda Osmanlı Devleti'ne bağlı bir Prenslik haline gelen Bulgaristan, iki parçaya ayrılmıştır. Bulgaristan'ın güney kısmı Hristiyan bir vali yönetiminde Şarki Rumeli Vilayeti adını taşıyan imtiyazlı bir vilayet olmuştur. Şarki Rumeli topraklarına giren ve merkezi Filibe'yi ele geçiren Bulgarlar bu toprakları Bulgaristan Prenslığı ile birleştirerek amaçlarına ulaşmışlardır. Tez çalışmasında ele alınan Balkan Gazetesi, Ethem Ruhi Bey tarafından Şarki Rumeli Vilayetinin merkezi olan Filibe şehrinde yayınlamıştır. Bulgaristan Türkleri açısından oldukça büyük bir öneme sahip olan gazete üzerinden II. Meşrutiyet öncesi Bulgaristan ve civarında yaşayan Türklerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi hayatları ve gazetenin dünyada meydana gelen gelişmelere bakışı irdelenmiştir.

Bu çalışma iki bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında gazetenin çıkış yeri olan Bulgaristan'da Türklerin tarihi sürecinden ve gazetenin yayınladığı dönemdeki siyasi durumdan, Osmanlı Devleti ve Filibe şehri özelinde Türklerin gazetecilik faaliyetleri incelenmiştir. Birinci bölümümüzde gazetemizin Balkan Gazetesi'nin sahibi Ethem Ruhi'nin hayatı, yayınlamış olduğu gazeteler, eser ve makalelerden bahsedilmiştir. Balkan Gazetesi'nin sayfa yapısı, ebadı, tirajı, içeriği ve bunun gibi teknik özelliklerine değinilerek bununla beraber gazetenin yayın politikasını ele alınmıştır. Tezin ikinci ve son bölümünde ise Balkan Gazetesi'nde yer alan haberlere göre Bulgaristan'da meydana gelen ve özellikle Türk azınlıkla alakalı eğitim, siyaset, sosyal meseleler, vakıf meseleleri, kültürel hayat gibi konularla beraber Bulgaristan'da yaşanan Rum Bulgar çatışması ve dış haberler başlığıyla dünyada meydana gelen gelişmeler hakkında gazetede yer alan haberler irdelenmiştir.

Bu konuyu tez olarak bana veren ve değerli bilgilerinden her zaman yararlandığım, destek ve teşviklerini üzerimden eksik etmeyen değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yılmaz'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışma sürem boyunca maddi ve manevi yardımlarının yanı sıra göstermiş oldukları sabırdan dolayı aileme ve yakın dostum Mustafa Aksu'ya teşekkür ederim.

Ozan Batuhan ATICI

Konya 2019

KISALTMALAR

agb.	Adı Geçen Bildiri
age.	Adı Geçen Eser
agm.	Adı Geçen Makale
agt.	Adı Geçen Tez
A. MTZ. (04)	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Bulgaristan Evrakı
Bknz.	Bakınız
BAO	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Daireleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
DH. MUI.	Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Belgeleri
HR.SFR.04	Paris Sefareti Belgeleri
MV.	Meclis-i Vükelâ Mazbataları
nr.	Numara
s.	Sayfa
S.	Sayı
TTK	Türk Tarih Kurumu
TAD	Tarih Araştırmaları Dergisi
Yay.	Yayınları

GİRİŞ

I. BALKAN GAZETESİNİN ÇIKIŞ YERİ

Osmanlı Devleti, Rumeli topraklarına geçtikten sonra bölgeye önemli sayıda Türk nüfusun iskânını sağlamıştır. Rumeli topraklarında yapılan sürgün ve iskân hareketlerinin en önemlilerini, I. Murat ve Yıldırım Beyazıt zamanlarında Saruhan'dan gelen Türkmenlerle, Timur istilasında Kırım'dan kaçıp bölgeye gelen Tatarlar teşkil etmektedir. Bununla beraber yine Timur istilası sırasında Anadolu'da yaşayan halkın önemli bir kısmı da Rumeli'ye geçmiştir. I. Mehmet döneminde İskilip civarında yaşayan Tatarlar, Filibe bölgesine yerleştirilmişlerdir. Bu göç dalgalarıyla beraber bölgede önemli sayıda Türk kitleleri meskunlaşmıştır. Türkmen, Yörük ve Tatarlardan oluşan bu Türk kitleleri, özellikle bölgede asayişin sağlanması ve emniyet düşüncesiyle Balkanlara iskân edilmiştir. Anadolu topraklarından Rumeli'ye yapılan bu mecburi ve ihtiyari göçün sonucunda, Rumeli'de önemli noktalarda kasaba, köy ve şehirlerde hâkim bir Türk nüfus yoğunluğu meydana gelmiştir. Türkmenler, Yörükler ve müsellemlerden oluşan bu Türk unsurlara, sonradan “Evlad-ı Fatihan” adı verilmiştir¹.

Filibe şehri bugün Plovdiv adıyla anılmakta olup Bulgaristan'ın güneyinde yer almaktadır. Osmanlı Rumeli'sinde Balkanlardaki en önemli yerleşim yerlerinden biri olan Filibe şehri bugün de Bulgaristan'ın başkent Sofya'dan sonra en büyük ikinci şehridir². Şehir ismini Makedonya Kralı II. Filip'den almaktadır. Türkler tarafından ele geçirilmeden önce Filippol olarak anılan şehrin adı, sonradan değiştirilmemiş ve Filibe olarak adlandırılmıştır³. Filibe şehri, Balkan ve Rodop dağlarının arasında yer alan ve Meriç nehrinin suladığı oldukça verimli bir ovada kurulmuştur. Her çeşit ürünün yetiştiği Balkan dağları, Karaca Dağlar (Sredna-Gora) ve Rodoplar arasındaki Filibe, Pazarcık, Uzuncaova, Eski Zağra, Yeni Zağra, Karlova, Kızanlık, Yambolu, Aydos ve Karnabat düzlükleri uzun yıllar boyunca önemli bir Türk kolonizasyonuna ev sahipliği yapmıştır⁴. Filibe ve civarı Balkanlarda Türklerin en yoğun olarak yaşadığı sahaların başında gelmekteydi ve bu bölgenin dışında Deliorman, Rodoplar, Dobruca,

¹ M. Hüdai Şentürk, *Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi 1850-1875*, TTK Basımevi, Ankara 1992, s. 21-23.

² Haluk Kayıcı, *Edirne Vilayeti Salnamelerine Göre Filibe Sancağı 1870-1877*, Trakya Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, s. 5.

³ Neriman Ersoy, *XIX. Yüzyılda Filibe Şehri*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2003, s. 12-13.

⁴ Ali Kemal Balkanlı, *Şarki Rumeli ve Buradaki Türkler*, Elhan Kitapevi, Ankara 1986, s. 123.

Vardar Vadisinin yer aldığı Makedonya ve Teselya ovaları Türklerin ağırlıkta olduğu diğer bölgelerdi⁵.

Filibe şehri 93 Harbi olarak da adlandırılan 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından önce Türklerin yoğunlukta olduğu tipik bir Türk şehri görünümündeydi. Şehirde yaşayan Türk ahaliyi, geniş tarım arazilerine sahip olan toprak ve çeltik ağaları, eski tımar ve zeamet dönemlerinin son temsilcileri olan beyler, zengin tüccarlar ve bunların yanı sıra esnaflar, küçük zanaatkarlar, işçiler ve kır işçileri oluşturmaktaydı. Meriç nehrinin beslediği verimli ovanın üzerinde yer alan arazilerin, çiftliklerin ve çeltik alanlarının sahiplerinin tamamına yakını Türklerden ibaretti ve bunun sonucu olarak tarım sektörü Türklerin elindeydi⁶. Filibe civarında esans üretimi için kullanılmak amacıyla geniş gül arazileri bulunmaktaydı⁷. 19. yüzyılın başlarında Filibe 40 bin civarında nüfusa sahip döneminin büyük ölçekli şehirlerindendi.

Bulgarlar, dünyadan yükselen milliyetçilik akımından etkilenmiş ve Bulgar milliyetçiliği 18. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendini göstermeye başlamıştır. Bulgar milliyetçiliğinin yükselmesinde Bulgarların, Balkanlardaki diğer Slav kökenli Ortodokslarla beraber Fener Rum Patrikhanesi tarafından asimile edilme çabaları, daha önce ekonomik yönden fakir olan Bulgar halkının hem toprak sahibi olmaya başlaması hem de ticaret ve ufak ölçekli sanayi alanında kendilerini geliştirip zenginleşmeye başlaması ve bunun sonucu olarak varlıklı bir Bulgar sınıfının ortaya çıkması ve son olarak Bulgarların uzun süreli savaşlar ve ekonomik dengelerin bozulması sonucu artık Türk yönetimi altında kalmak istememeleri oldukça etkili olmuştur. Bulgar zenginlerinin ortaya çıkması ve bu zengin kesimin dünya ile ticaret yaparak kendilerini geliştirmeleri ve Avrupa'da tahsil gören genç Bulgarların da etkisiyle Balkan dağlarında uzun yıllar sessizce varlığını sürdüren ve yok olma tehlikesi yaşayan Bulgar kimliğinin dirilmesine sebep olmuştur⁸.

Ruslar Panslavist ideolojilerini Slav kökenli ve Ortodoks tüm Balkan halkları arasında yaymak için büyük uğraşlar vermişlerdir. Ruslar, Balkan topraklarını Türklerin yönetiminden çıkartarak kendilerine bağlı bir Slav devleti yaratmayı amaçlıyorlardı. Bu amaç doğrultusunda Balkanlarda Osmanlı yönetimine karşı ayaklanmalar Ruslar tarafından desteklenmiş ve Slav halk Türklere karşı kışkırtılmıştı. Bulgarlar, Ruslarında

⁵ Şentürk, age., s. 37.

⁶ Balkanlı, age., s.131.

⁷ Kayıcı, age., s. 13.

⁸ Mahir Aydın, *Osmanlı Eyaletinden Üçüncü Bulgar Çarlığına*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 1996, s. 17-19.

desteğini alarak Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaya başladılar ve bu ayaklanmalar Bulgaristan'ın farklı yerlerinde yayılmaya başladı. Ruslar Bulgar İsyânını fırsat bilerek Türkler aleyhinde büyük bir propagandaya başladılar. Böylelikle, Ruslar amacına ulaştı ve Osmanlı Devleti, dünya diplomasisinde Bulgaristan'da meydana gelen olaylar sonucunda yalnızlaştı. Ruslar Türkler tarafından Bulgarların katledildiği iddialarını yayarak olayı Hristiyan-Müslüman mücadelesi haline getirdi ve arkasına kamuoyu desteği almayı amaçladılar. İsteddiği fırsatı elde ettikten sonra Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı 24 Nisan 1877'de savaş başlattı⁹.

1877-1878 Osmanlı Rus savaşı sırasında Türk nüfus oldukça zor günler yaşadı. Amaçları tamamen Slavlardan oluşan bir Bulgaristan yaratmak olan Ruslar ve Bulgarlar bölgede yaşayan Türk ahaliye karşı adeta bir imha politikası güttüler. Savaş öncesi Bulgaristan'da nüfusun çoğunluğunu oluşturan Türklerden tamamen kurtulmadan amaçlarına ulaşamayacağını düşünerek sivil ahaliyi toplu halde yok etmeye kalkışmışlardır. Bu amaç doğrultusunda Harmanlı 'da sayıları çeşitli kaynaklarda kırk ile yüz bin arasında değişen o sırada canını kurtarmak için kaçmaya çalışan göçmen kitlesi toplu halde öldürülmüştür¹⁰. Göçe zorlanan ve canını kurtarma gayesiyle yurtlarını bırakmak zorunda kalan Türk ahali muhacir haline düşerek İstanbul'a doğru büyük kabilelerle evlerini terk etmişlerdir¹¹. Bu durumun sonucunda Türklerin gayri menkulleri, ekili arazileri, dükkanları ve tüm mal varlıkları yağmalanıp, talan edilmiştir.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı 3 Mart 1878 tarihli Ayastefanos Antlaşması ile son bulmuştur. Bu antlaşma sonucunda Bulgarlar hayalini kurdukları büyük Bulgaristan'a kavuşmuş oldular. Sınırları kuzeyde Sırbistan'dan başlayarak Tuna nehri boyunca Karadeniz kıyılarına, güneyde ise Ohri gölünden Ege Deniz'i kıyısındaki Kavala limanı dahil olmak üzere, Edirne'nin kuzeyinden yine Karadeniz'e uzanmaktaydı. Bu oldukça geniş sınırları olan bağımsız Bulgar devleti, Rusların Panslavizm politikasının bir zaferiydi¹².

Büyük bir Bulgaristan'dan ve Rusya'nın politikalarından rahatsız olan İngiltere ve Avusturya bu antlaşmadan rahatsız olmuşlardır. Avrupalı Devletlerin girişimi sonucunda Berlin'de Ayastefanos Antlaşması tekrar masaya yatırılma kararı alınmıştır. Bismarck'ın davetiyle 13 Haziran 1878 tarihinde Berlin'de yapılmaya başlayan kongrenin amacı Balkanlardaki güç dengelerini yeniden tesis etmek olmuştur. 13

⁹ Aydın, *age.*, s.120.

¹⁰ Aydın, *age.*, s.123.

¹¹ Balkanlı, *age.*, s. 246.

¹² Aydın, *age.*, s. 127.

Temmuz 1878 tarihinde imzalanan Berlin Antlaşmasına göre Ayastefanos Antlaşmasıyla yaratılan 163.965 kilometrekarelik Büyük Bulgaristan toprakları üçe bölündü. Bulgaristan Prensiği, Tuna nehri ile Balkan dağları arasına sıkıştı. Makedonya Osmanlı Devleti'ne iade edilerek Bulgaristan'ın Ege Denizi ile olan bağlantısı kopartılmış oldu. Bulgaristan Prensiğinin güneyinde kalan topraklar ise siyasi bakımdan Osmanlı Devleti'ne bağlı Doğu Rumeli Vilayeti adında özerk bir Osmanlı vilayeti haline geldi¹³.

Şarki Rumeli Vilayetinin kurulması ve Osmanlı Devleti'ne bırakılması Bulgarlar tarafından hiçbir şekilde kabul görmemiştir. Bulgarlar bölgeye Osmanlı Devleti'nin askerinin girmesine muhalefet etmişler ve bu konuda faaliyetlere girişmişlerdir. Fakat kalkışıkları bağımsızlık mücadelesinin en büyük destekçisi olan Rusya dahi Berlin Antlaşması aleyhinde mücadele edebilecek durumda olmadığından Bulgarların, siyasi olarak yapabilecek bir şeyleri bulunmamaktaydı. Bu sebepten dolayı 93 Harbi sırasında Rus askerlerinden destek alarak acımasız muameleye tabi tuttukları, amansız düşman olarak gördükleri Türk ahaliye olan düşmanlıklarını daha da arttırmışlar ve adeta Berlin Antlaşmasının intikamını Türklerden almaya çalışmışlardır¹⁴.

93 Harbi sırasında Bulgaristan'da yaşayan Türk ahalinin yarım milyona yakın bir kısmı ya kıırma uğramış ya da yaşanan olaylar sırasındaki zor şartlardan dolayı hayatını kaybetmiştir bununla beraber geriye kalan bir milyon civarındaki Türk nüfus canını kurtarmak maksadıyla göç etmek zorunda kalmıştır¹⁵.

Şarki Rumeli'nin Türk ahalişi uğradıkları zulümden canlarını kurtarmak için İstanbul istikametine doğru kaçarak Edirne ve İstanbul'a sığınmışlardır. Sayıları oldukça fazla olan bu göçmenler Babıali tarafından Adana, Halep, Şam ve Konya gibi muhtelif vilayetlere iskân edilmek suretiyle gönderilmişlerdir. Bulgarlar tarafından görülen kötü muamele Türklerin Şarki Rumeli'ye geri dönmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Türklere ait gayrimenkuller yağmalanmış, köyler yakılmış ve Türklere ait evlere Bulgarlar yerleşmiştir. Bu durumun yanında Türklerin geri dönmesi halinde can emniyetlerinin hala bulunmuyor olması durumu da geri dönüşü zorlaştıran en önemli sebeptir. Fakat Şarki Rumeli'nin Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmasını sağlamanın en önemli yolu Türk ahalinin tekrar yurtlarına dönmelerini sağlamakla mümkün olacağı gerçeği Babıali'yi bu konuda hareket etmeye zorlamıştır. Şarki Rumeli'nin Türk ahalişi

¹³ Aydın, age., s. 129.

¹⁴ Aydın, *Şarki Rumeli Vilayeti*, TTK Yayınları, Ankara 1992, s. 21-22.

¹⁵ N. Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, İstanbul 1986, s. 10.

her şeye rağmen birkaç yıl öncesinden oldukça farklı ve zor şartlar altında da olsa memleketlerine dönmüşlerdir¹⁶.

Bulgar Prensi I. Aleksandır, Bulgarlar tarafından Güney Bulgaristan diye adlandırılan, Doğu Rumeli Bulgarlarının daveti üzerine, Koca Balkan Dağlarını Şıpka üzerinden geçerek Şarki Rumeli topraklarına girdi ve merkezi Filibe'yi ele geçirdi. Bu durumun sonucunda Bulgarlar emellerine ulaşmış oldu ve Şarki Rumeli topraklarını Bulgaristan Prenslığıne kattılar. Bu durum karşısında Babıali hükümeti Berlin Antlaşması sonucu sahip olduğu haklarını kullanabilir ve bölgeye asker gönderebilirdi. Osmanlı Devleti bu süreçte oldukça sessiz kalmayı tercih etmiştir. Sultan II. Abdülhamit olayı diplomatik yollarla çözmeyi hedeflemiştir. Osmanlı kamuoyu ve Şarki Rumeli'nin ahalisi asker gönderme taraftarıyken Babıali hükümeti bu olayı sadece protesto etmekle yetinmiştir. Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında 1 Şubat 1886 tarihinde imzalanan bir antlaşma ile Şarki Rumeli'nin yeni idarecisi Bulgaristan Prenslığı olmuştur. Bulgar Berlin Antlaşmasıyla kaybettikleri geniş bir toprağı tekrar geri almışlardır. Bulgaristan meselesinin sonuca ermesi için Avrupalı devletlerinde katılımıyla İstanbul'da 5 Kasım 1885 tarihinde yapılan bir konferans sonucunda Şarki Rumeli Vilayetinin Bulgaristan Prenslığıne verilmesi kesinlik kazanmıştır¹⁷.

II. OSMANLI DEVLETİ ve FİLİBE'DE BASIN

Osmanlı Devleti'nde Türkler tarafından İbrahim Müteferrika'nın girişimleri sonucu matbaanın 1729 yılında kullanılmaya başlanmasına rağmen, gazeteciliğin başlangıcı daha geç tarihlere ertelenmiştir. Ülkenin siyasal ve sosyal hayatında egemen olan taassup, gazete basımına elverişli ortamın oluşmasına engel olmuştur. Türkçe gazetelerin ortaya çıkması aynı Türkçe kitaplarda olduğu gibi gecikmiş ancak bu sırada yabancı dillerde gazeteler, özellikle Fransızca gazeteler yayınlamıştır¹⁸.

İstanbul'da ilk gazete Fransızlar tarafından çıkartılmıştır. İstanbul'da 1795 yılında Fransız Elçiliği Matbaasında çıkarılan ilk gazetenin adı Bulletin de Nouvelles'dir¹⁹. Gazetenin çıkış tarihinden de anlaşıldığı üzere Fransız Devrimi'ni takip eden yıllarda Fransızlar tarafından çıkarılmıştır. Gazete, Fransız Devrimi'nin tüm dünyada taraftar bulmasını amaçlayan, devrimin amaçlarını anlatan ve devrimin heyecanını yansıtan bir gazetedir. Fransa'da çıkarılan Annuaire de Deux Mondes

¹⁶ Aydın, age., s. 31-32.

¹⁷ Aydın, *Bulgar Çarlığına*, s.137-140.

¹⁸ İnuğur, age., s. 165.

¹⁹ Kabacalı, age., s. 47.

gazetesinin 1850 tarihinde çıkarılan bir sayısında, Osmanlı İmparatorluğundaki gazetelerden bahsetmektedir. Yayınlanan habere göre 1850 tarihinde İstanbul'da 5 Fransızca, 4 İtalyanca, 1 Rumca, 1 Ermenice, İzmir'de 2 Fransızca, 1 Rumca, 1 Ermenice ve 1 İbranice olmak üzere toplamda on beş kadar gazete yayınlanmaktaydı²⁰.

Mısır'ı Osmanlı Devleti'nin bir paşası olarak 1806 yılından itibaren yöneten Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Mısır'ın sosyal, kültürel ve ekonomik alanda kalkınmasında oldukça önemli bir karakterdir. Mehmet Ali Paşa, 1820 yılında kurduğu Bulak Matbaası, 1822 yılında yayına geçmiştir. Bulak Matbaası'nda 1828 senesinde ilk Türkçe – Arapça yayın yapan Vakayi-i Mısriye gazetesi basılmaya başlamıştır²¹. Gazetenin çıkarılmasındaki amaç, ziraat, sanayi ve bunun gibi diğer ekonomik alanda yaşanan gelişmelerin halka haberdar edilmesi ve Mısır toplumu koruyacak önemlerin alınması olduğu belirtilmiştir. Asıl amaç yaşanan değişiklikler anlatılarak yeni sistemin propagandasını yapmaktır²². Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Mısır'da çıkarttırdığı gazetenin yanı sıra 1830 yılında da Girit'te Vakayi-i Giridiye adlı bir başka gazete yayınlamıştır²³. Vakayi-i Mısriye isimli gazete, ilk Türkçe gazete olarak kabul görmemektedir. Bunun sebebi hem tamamen Türkçe çıkmamış olması hem de Mısır'da çıkartılmış olmasından dolayı daha çok bir vilayet gazetesi olarak görölmektedir.

Türk gazeteciliğinin başlangıcı noktası olarak daha çok 1831 yılında İstanbul'da yayınlanmaya başlayan Takvîm-i Vekâyi görölmektedir²⁴. Takvîm-i Vekâyi gazetesi, döneminde devlet yönetiminde önemli yenilikler ve düzenlemelerin öncüsü, islahatçı bir padişah olan II. Mahmut'un çabasıyla çıkmıştır. İstanbul'da Türkçe yayınlanan ilk gazete, İbrahim Müteferrika'nın girişimiyle kurulan ilk matbaadan 105 sene sonra çıkarılmış oldu. Avrupa'da gazetelerin iki yüz yıllık bir tarihi vardı ve Osmanlı İmparatorluğu içerisinde de hem Avrupalıların hem de azınlıkların çıkardığı çok sayıda gazete mevcuttu. Dünyada meydana gelen olaylar bu gazeteler aracılığıyla duyuluyordu. Özellikle İzmir'de Fransızların çıkartmış olduğu gazeteler geniş yankılar uyandırmıştı²⁵. Aleksandre Blacque isimli Fransız gazetecinin 1821 yılından beri İzmir'de yayınlamış olduğu Spectateur Oriental gazetesi, II. Mahmut tarafından oldukça ilgi görmekteydi. Dünyada meydana gelen olaylara geniş yer ayıran gazete, İngiltere, Fransa ve Rusya'ya

²⁰ İnuğur, age., s. 165-166.

²¹ Kabacalı, age., s. 47.

²² Orhan Koloğlu, *İlk Gazete, İlk Polemik*, s. 27.

²³ Koloğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, s. 15-16.

²⁴ İnuğur, age., s.172.

²⁵ Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basım Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2003, s. 15.

karşı sert eleştiriler yapmaktaydı. Gazetenin sahibi Blacque, Fransa'dan kaçarak Osmanlı Devleti'ne sığınmış ve İzmir'de yerleşmiştir²⁶.

II. Mahmut, topladığı ıslahat meclislerinde alınan kararlar sonucunda bir gazete çıkartılması fikri ortaya atılmıştır ve bu fikir II Mahmut tarafından son derece olumlu karşılanmıştır. Gazetenin adının padişah tarafından, olayların takvimi manasına gelen Takvîm-i Vekâyi olması uygun görülmüştür²⁷. İlk Türk gazetesi olan Takvîm-i Vekâyi, çıkmaya başladığı 11 Kasım 1831 tarihinden itibaren kesintilere uğrayarak uzun yıllar varlığını sürdürdü. Bu duruma rağmen çeşitli baskılara uğrayarak ara sıra kapandı. Dizi hatası yüzünden 1879 yılında kapatılarak 12 yıl kapalı kaldı. 1891 yılında tekrar açılmış olsa da tekrar basımında meydana gelen bir dizi hatası gerekçe gösterilip kapatılarak II. Meşrutiyet'e yani 1908 yılına kadar kapalı kaldı. II. Meşrutiyet sonrası tekrar açılan gazete, bu kez İstanbul Hükümeti'nin düşmesine kadar varlığına devam etmiştir²⁸. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından adı Resmi Ceride'ye çevrildi. Uzun yıllar bu isim ile varlığına devam eden gazete Hakkı Tarık Us tarafından verilen bir teklifle ismi bugünkü adı olan Resmi Gazete'ye çevrilmiş ve günümüzde de basın hayatına devam etmektedir²⁹.

Osmanlı Devleti Tanzimat sonrası yeni düzenlemeler gerçekleştirmiş ve bu düzenlemeler sonucunda 1864 tarihli nizamname ile idare sisteminde eyaletler kaldırılarak yerine vilayet sistemi getirilmiştir. Kurulan vilayetlerin merkezlerinde matbaalar açıldı. Bu matbaalarda ilk başta resmi işlemler için gerekli olan matbu evraklar basıldı. Hükümet valilik adına büyük vilayetlerde vilayet gazetelerinin çıkarılmasını destekledi. Bu gazeteler vilayette konuşulan yaygın dillerin durumuna göre bazı bölgelerde iki ya da daha fazla dilde çıkartıldı³⁰.

Bu gazetelerden ilki Balkanlarda Niş, Silistre ve Vidin eyaletlerinin birleştirilmesi sonucu kurulan, Tuna vilayetinde Vali Mithat Paşa tarafından yayınlattılan Tuna adını taşıyan gazetedir. Gazete vilayetin merkezi Rusçuk şehrinde 14 Mart 1865 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Böylece Balkanlar'da ilk Türk gazetesinin de yayın hayatı başlamış oldu. Tuna gazetesi başyazarı İsmail Kemal ve sonrasında Ahmet Mithat Efendi tarafından neşredilmiştir. Gazetenin ilk iki sayfaları Türkçe, üçüncü ve dördüncü sayfaları ise Bulgarca olarak yayınlanmıştır. Bulgarca yapılan

²⁶ İnüç, age., s. 173.

²⁷ Kabacalı, age., s. 48-49.

²⁸ Topuz, age., s. 17.

²⁹ Oral, age., s.74.

³⁰ Kabacalı, age., s. 88-89.

yayınların yazarlığını ve tercümelerini İvan Çorapçiev ve Stoil Popov yapmışlardır. Tuna gazetesi 1172 sayıya ulaşmış ve Mart 1865 tarihinde başlayan yayın hayatı 1 Haziran 1877 tarihinde son bulmuştur. Gazetenin içeriğinde resmi haberler, ülkede ve dünyada meydana gelen gelişmelerin yanı sıra Mithat Paşa'nın ıslahatlarını halka tanıtmaya amaçlı yazılardan meydana gelmekteydi. Bununla beraber Tuna gazetesi aracılığıyla Bulgaristan'ı Rus basının ve yurtdışındaki Bulgar basınının, kışkırtmalarından ve Osmanlı aleyhindeki propagandalarından koruma amaçlı basın politikasını esas alan yazılar yayımlanmıştır.

1877-1878 Osmanlı Rus savaşı öncesi Bulgaristan'da ağırlıklı olarak Rusçuk şehrinde Türkler tarafından gazete ve dergiler yayımlanmış ve bu yayınlar çok uzun ömürlü olamamıştır. 1875 tarihli Türkçe-Fransızca olarak yayımlanan Güneş gazetesi, Türkçe-Bulgarca olarak yayımlanan Mecra-yı Efkar isimli dergi edebi dergi, Slava ve Uçilişte dergileri yine Bulgarca olmak üzere Rusçuk şehrinde³¹, Eidisseis Tu Aynu ve Philippopolis isimli yayınlar ise Filibe şehrinde yayımlanmıştır³².

Bulgaristan'daki Türk basını Bulgaristan'da yaşanan tarihi ve siyasi şartlara göre Bulgar bağımsızlığından sonraki süreçte Prenslik, Çarlık ve Halk Cumhuriyeti dönemi olmak üzere üç farklı safhada gelişme göstermiştir. Balkan Gazetesini ele aldığımız 1906 ve 1908 yılları Bulgaristan Prensliği dönemini kapsamaktadır. Prenslik döneminde Bulgaristan'da farklı şehirlerde Türkçe olarak çeşitli gazete ve dergi yayımlanmıştır. Prenslik döneminde yayımlanan ilk Türkçe gazete Bulgaristan Resmi Gazetesi'nin tercümesidir. Türk aydınları tarafından artık azınlık durumunda oldukları yeni devletlerinin düzen ve kurallarını halka öğretme maksadıyla yayımlanmıştır. Aynı amaç doğrultusunda Yusuf Ali Bey tarafından Sofya'da 1882 tarihinde Tarla isimli siyasi bir gazete yayımlanmıştır.

Çıkarılan gazetelerin çoğu Sultan Abdülhamit döneminde yurtdışına iltica eden muhalif Jön Türklerin, Bulgaristan'a da gelip çıkarttıkları gazetelerdir. Jön Türkler, Bulgaristan topraklarında Türk basın hayatının canlanmasına önemli katkılar sağlamışlardır. Bulgaristan Türklerinin eğitim, sosyo-kültürel sorunları, ekonomi ve siyasi meseleler karşısındaki tutumlarında etkili olmuşlardır. Jön Türk davasının Bulgaristan Türklüğü arasında yayılmasında etkili olmuşlar ve Bulgaristan Türkleri

³¹ Hüseyin Memişoğlu, *Bulgaristan'daki Türk Kültürü*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995, s. 148.

³² İsmail Hakkı Tevfik Okday, *Bulgaristan'da Türk Basını*, Hürriyet Ofset, s. 3.

tarafından çıkartılan yayınlar da bu davaya hizmet etmiş gazetelerdir³³. Şarki Rumeli hadiselerinin olduğu sırada Edirne'ye ve İstanbul'a yakınlığı ve önemli bir merkez olması dolayısıyla Filibe şehri, Jön Türkler için bir kaçış ve mücadele şehri olmuştur³⁴.

Bulgaristan Türklerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatının yanı sıra Türk Bulgar ilişkileri ve özellikle Sultan Abdülhamit döneminin istibdat politikalarına karşı muhalif görüşler beyan eden çok sayıda dergi ve gazete yayınlamıştır. Prenslik dönemi Bulgaristan'da Türk basın hayatı ile yapılan araştırmalar sonucu bu tarihlerde Türkçe 48 gazete ve derginin yayınlandığı tespit edilmiştir. Bunlardan 24'ü Filibe'de, 11'i Sofya'da, 9'u Rusçuk'ta, 2'ser tanesi ise İslimiye ve Varna'da yayınlanmıştır³⁵. Buradan anlayacağımız üzere Filibe şehri o dönem Bulgaristan Türklerinin basın hayatında önemli bir yere sahip olmakla beraber kültürel bakımdan öncü bir şehir olmuştur. Bulgaristan'da yayınlanan Türk gazetelerinin 26'sı doğrudan Jön Türklerin veya Jön Türk fikrine hizmet eden gazeteler olmuştur. Bu gazeteler Bulgaristan Türklerinin milli benliklerini korumalarında, milli kültürlerinin devamlılığında ve siyasi haklarının savunulmasında önemli bir yere sahiptirler.

³³ Memişoğlu, age., s. 149.

³⁴ Balkanlı, age., s. 145.

³⁵ Memişoğlu, age., s.154.

BİRİNCİ BÖLÜM

ETHEM RUHİ BALKAN ve BALKAN GAZETESİ

I. ETHEM RUHİ BALKAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

A. HAYATI

Balkan Gazetesinin sahibi olan Ethem Ruhi Balkan 1873 tarihinde İstanbul Fatih'te Zincirlikuyu semtinde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Hacı Ahmet Efendi, annesi Hafize Hanım'dır. Hacı Ahmet Efendi Şirket-i Hayriye'de İnyet isimli gemide çarkçı olarak çalışmaktaydı, Hafize Hanım ise ev hanımıdır. Ethem Ruhi ilk eğitimini Zincirlikuyu semtinde bulunan Canfeda Hatun okulunda tamamlamıştır. Buradaki eğitiminden sonra orta eğitime Fatih Askeri Rüştiyesinde devam edip ardından Kuleli Askeri İdadisini bitirmiştir. Dönemin önemli eğitim kurumlarından olan Sirkeci semtinde bulunan Mekteb-i Tıbbiye Şahane'de tahsilini sürdürdü³⁶. Askeri Tıbbiye öğrencisi olduğu dönemde Jön Türk hareketiyle ilk tanışmasını yaşadı. İttihatçılarla tanışmasından kısa süre sonra hareketin önemli üyelerinden biri haline geldi. Öğrenciliğinin sekizinci yılında günümüzdeki şekliyle fakülte üçüncü sınıf öğrencisiyken Jön Türklerle ilişki kurması ve siyasal faaliyetlerine katılması suçlamasıyla tutuklandı.

1897 tarihinde Taşkışla Divan-ı Harbi Örfisinde yapılan mahkeme sonucunda Trablusgarp'a sürgün edilmesine karar verildi. İstanbul Kabataş iskelesinden kendisi gibi İttihatçılık suçuyla yargılanan 78 arkadaşı ile birlikte Şeref isimli vapura bindirilerek Trablusgarp'a sürgün edilip askeri bir hapisaneye konuldu³⁷. Osmanlı ordusundaki İttihatçı subayların orada da etkili olması hapisane sürecini kolaylamış olsa da bir memurla yaşadığı tartışmanın sonucunda toprak hücrede ayakları zincirli bir şekilde tutulma cezası aldı³⁸. Trablusgarp'ta kaldığı süre zarfında Merhale isimli bir gazete çıkarmıştır. 13 ay süren bu toprak hücre cezasının ardından İttihatçı bir vali olan Trablusgarp Valisi Müşir Recep Paşa'nın aracılığıyla, 1900 senesinde Nazmi Asaf isimli arkadaşıyla beraber ilk başta Tunus yakınlarındaki Cercis'e ardından Fransızların yardımıyla Tunus'a ulaşmışlardır. Kısa bir süre Tunus'ta kalıp ardından gemiyle Marsilya üzerinden Cenevre'ye gitmişlerdir.

³⁶ M. Necmettin Deliorman, "Balkanlar Mücahidi: Ruhi", *Türk Dünyası*, C.7, No:24, Ocak-Şubat-Mart-1972, s. 11.

³⁷ Ahmet Bedevi Kuran, *İnkılâp Tarihi ve Jön Türkler*, Tan Matbaası, İstanbul 1945, s. 36.

³⁸ Ethem Ruhi Balkan, "Ethem Ruhi Balkan: Hatıraları", *Canlı Tarihler*, C.VI, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947, s. 14-15.

Ethem Ruhi Avrupa'ya geçtikten sonra orada bulunan İttihatçılarla beraber basın faaliyetlerine devam etti. Cenevre'de İttihatçıların önde gelen isimlerinden Dr. Abdullah Cevdet ve Dr. İshak Sukuti tarafından 1897'den beri yayımlanan Osmanlı gazetesinde ilk başta dizgicilik daha sonra yazı işleri müdürlüğü yaptı. İshak Sukuti Roma, Abdullah Cevdet Viyana sefarethanelelerine Çerkez Ahmed Celaleddin Paşa tarafından hekim olarak gönderilmeleri sonucunda gazete Ethem Ruhi'nin idaresine geçti. Osmanlı Gazetesinin 61. sayısını 1 Haziran 1900 tarihinde Cenevre'de yayımlamıştır.

Osmanlı Gazetesi'ni Mahmut Paşa ve oğulları Prens Sabahaddin ve Lütfullah Beylerle anlaşarak İngiltere'ye taşımıştır. Osmanlı Gazetesi önce altmış ikinci sayıdan altmış sekizinci sayısına kadar Londra'da ardından Manş kıyısındaki Folkestone kentinde yüz on dokuzuncu sayısına kadar basılmış ve 1903 tarihine kadar burada yayım hayatını sürdürmüştür. Gazete ilerleyen tarihlerde maddi yetersizlikler ve Ethem Ruhi ile Prens Sabahaddin arasındaki görüş ayrılıkları neticesinde İngiltere'de yayım hayatını daha fazla sürdüremez hale geldi. Ethem Ruhi, Osmanlı Gazetesini Mısır'a taşıdı ve yüz otuz dördüncü sayısına kadar gazete Mısır'da yayımlandı³⁹.

Ethem Ruhi Avrupa'da bulunduğu sırada İstanbul'da yaşayan ailesi ve arkadaşları ile haberleşmesini sağlayan Tunuslu Tıbbiye öğrencisi Habip Poyraz ve onunla sürekli iletişim halinde olan annesi Hatice Hanım gözaltına alınmıştı. Dostu Habip Poyraz sürgün edilmiş, annesi Hatice Hanım'ın ise 15 sene hapis cezasına karar verilmiştir. Bu yaşanan olayların sonucunda babasının da üzüntüden bir sene sonra vefat ettiği haberini aldı. Ailesinin maruz bırakıldığı bu haksızlıklar karşısında, Mısır'da II. Abdülhamid rejimine karşı terör eylemi gerçekleştirmeyi düşünmüştür. Ethem Ruhi Mısır'da planını uygulamak üzere Mısır'dan Avrupa'ya yola çıktı ve Bulgaristan'a doğru hareket etti. Önce Paris'e varıp oradan Viyana, Belgrat güzergahını takip edip Rusçuk'a vardı. Rusçuk'ta ve Bulgaristan'ın diğer bölgelerinde bulunan İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleriyle ve Balbunar⁴⁰ isimli kasabada öğretmenlik yapan eski arkadaşı Arif Hikmet ilke yaptığı görüşmeler sonucunda İstanbul'da hükümet üyelerine karşı suikast planı başarılı olmamıştır. İstanbul'a suikast planını gerçekleştirmek için giden arkadaşı başarılı olamadan geri kaçmıştır⁴¹. Kendisi Mısır'a gazetenin başına dönmüşse de artık daha fazla orada kalamayarak tekrar Avrupa'ya geçmiştir. Burada da Osmanlı

³⁹ İ. H. Tefik Okday, *Bulgaristan'da Türk Basını*, T.C. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Basın-Yayın Genel Müdürlüğü yay. İstanbul 1980, s. 40.

⁴⁰ Balpınar: Razgrad yakınlarında günümüzde Kubrat adını taşıyan bir yerleşim yeri.

⁴¹ Altan Deliorman, *Kırık Kanatlı Jön-Türk*, Bayrak Basım, İstanbul 1997, s. 12.

gazetesinin neşriyatına devam eden Ethem Ruhi kısa bir süre sonra maddi imkânsızlıklar sebebiyle gazetenin yayın hayatına son vermiştir⁴².

Osmanlı Devleti'nin Paris Sefiri Münir Paşa'nın elçilik döneminde gerçekleştirdiği faaliyetlerinden, Jön Türklerin yurda dönmelerini sağlamak için padişah II. Abdülhamit'in kendisine verdiği özel görev ve Balkan ittifakı meselesi diğer meselelere göre öne çıkmaktaydı. Görevi döneminde II. Abdülhamit tarafından Münir Paşadan Meclis-i Mebusan'ın kapanmasıyla beraber Avrupa'ya kaçan Jön Türklerin muhalefetlerine son vererek yurda dönmeye ikna edilmeleri beklenmiştir. Salih Münir Paşa Jön Türklere karşı sert uygulamalarda bulunmak yerine daha ılıman bir politika takip etmiştir. Salih Münir Paşa, Jön Türklerin muhalefetten vazgeçenlerine memuriyet verileceği, eğitimlerine devam etmek isteyenlere maaş bağlanacağı ve bu durumu kabul etmeyenlerin Osmanlı tebaasından çıkarılacağına dair bir resmi tebliğ yayınlamıştır⁴³. Ethem Ruhi'nin faaliyetlerini yakından takip eden Salih Münir Paşa kendisi ile yaptığı görüşme sonucunda Ethem Ruhi'ye bir teklif sunmuştur. Ethem Ruhi, Jön Türklerle alakalı birtakım malumatları vermesine karşılık başkâtiplik yardımcılığı teklif edilir. Teklifi kabul etmesi üzerine Sofya'da bulunan Bulgaristan Fevkalade Komiserliğinde göreve başlamıştır. Ethem Ruhi'nin bu görevi kabul etmesinde asıl amacı Bulgaristan'da kalabilmek ve bu bölgede siyasi faaliyetlerini sürdürebilmektir. Bulgaristan İstanbul'a yakın olması ve önemli bir Türk nüfusunu barındırmasından dolayı oldukça önemliydi. Bu sırada Bulgaristan Osmanlı Devleti'ne bağlı bir prenslikti. Bulgaristan Prenslüğünde yaşayan Türk ahali o dönemde kendisini padişaha yakın hissetmekte ve İttihatçı fikirlere itibar etmemekteydiler⁴⁴.

21 Temmuz 1905 tarihinde Sultan II. Abdülhamid'e karşı yapılan Yıldız suikastı girişiminde rolü olduğu düşünülerek İstanbul'a çağrıldıysa da gitmedi. Gitmesi durumunda başına gelecekleri tahmin eden Ethem Ruhi istifasını vererek kendisine payitahta gitmesi için verilen yol harcırahı ile Sofya'dan Türklerin yoğun olarak yaşadığı Doğu Rumeli vilayetinin merkezi olan Filibe'ye geçti ve burada kendi matbaasını kurdu. Bunun sonucunda Ethem Ruhi'nin Bulgaristan'daki gazetecilik hayatı başlamış oldu⁴⁵.

⁴² Ahmet Bedevi Kuran, *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*, Tan Matbaası, İstanbul 1945, s. 112.

⁴³ Ahmet Dönmez, "Bir Osmanlı Diplomatının Yükselişi ve Düşüşü: Salih Münir Paşa", *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)*, C.38, S.65, Ankara 2019, s. 175-178.

⁴⁴ Balkan, *Hatıralar*, s.9-11.

⁴⁵ Balkan, age., s. 29-32.

Filibe’de ilk olarak haftalık yayımladığı Rumeli isimli gazeteyi çıkarmaya başlamıştır. Rumeli gazetesi ile beraber bu gazetenin eki konumunda olan Rumeli Telgrafları adında bir gazete daha çıkarmıştır. Ethem Ruhi Filibe’de Türk ahalinin sevgisini ve saygısını kazanmış sonradan gelip yerleştiği bu şehirde Türk ahalisinin ileri gelen insanlarından biri halini almıştır. Rumeli gazetesi, yayın hayatına 13 Kasım 1905 yılında başladı ve kapandığı tarih olan 24 Ağustos 1906 tarihine kadar 34 sayıya ulaştı. Bu gazeteye ek olarak yayımlanan Rumeli Telgrafları ise haftanın altı günü çıkan basın bülteni şeklindeydi. Bu iki gazetenin ardından Ethem Ruhi, Balkan adını taşıyan ve Rumeli gazetesinin eki olarak günlük bir gazete yayımlamaya başladı. 22 Temmuz 1906 Pazar günü yayın hayatına başlayan Balkan Gazetesi, dönemin en çok ses getiren gazetelerinden biri oldu. Filibe’de yayınlanan gazetenin ünü Balkanların ve Osmanlı Devleti’nin birçok şehrine ulaşarak günümüzde bile oldukça büyük bir rakam olan 30.000 tiraja ulaşmıştır⁴⁶.

Ethem Ruhi, Filibe’de gazetecilik yaptığı ilk yıllarda Türk ahalinin padişaha olan yakınlığından çekinerek saray ve padişah aleyhinde yazılar yazmamaya özen göstermiştir. İlerleyen süreçte yazdıkları yazılarda eleştirini dozunu arttırmış ve sarayın tepkisini çekmiştir. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından, Ethem Ruhi hakkında Trablusgarp sürgünün ardından ikinci defa olarak ömür boyu kale hapsi cezasına çarptırıldı. Bu mahkeme kararının karşısında yazdığı makalelerde kullandığı dil daha fazla sertleşti. Bu durum öyle bir hal aldı ki Avrupa’da bulunduğu sırada çıkardığı Osmanlı gazetesinde dahi bu kadar sert eleştiriler yapmıyordu. Örneğin Sultan II. Abdülhamid’in sağlık durumu ile ilgili Balkan Gazetesinde "Halimiz Ne Olacak?" başlığı ile kaleme aldığı bir makalede "Resmi telgraflara ve mevsuk haberlere bakılırsa Sultan Hamid ölmediyse bile sağ denecek halde değildir" diye bahsediyordu⁴⁷.

Ethem Ruhi, Osmanlı yöneticilerinin onun aleyhinde aldığı kararlar sonucu hem tenkitlerini sertleştirmiş hem de onun gazetecilik yapmasından duydukları rahatsızlığın karşısında gazetesini Osmanlı Devleti sınırlarında birçok yere ulaştırmayı başarmıştır. Bu çatışma sürecinde Sırbistan'a sınır dışı edilen Ethem Ruhi, Belgrat Osmanlı Sefiri İbrahim Fethi Paşanın ve Filibe’de bulunan hatır sahibi Türk ve Bulgar tanıdıklarının aracılığıyla tekrar Filibe’ye geri dönmüştür⁴⁸.

⁴⁶ A.R. Karagöz, *Bulgaristan 'da Türk Basını, 1879-1945*, İstanbul Üniversitesi yay., İstanbul 1945, s. 25.

⁴⁷ Balkan, age., s. 35.

⁴⁸ Balkan, age., s. 36.

Ethem Ruhi, zamanla Bulgaristan Türk ahalisi için oldukça önemli bir şahıs haline gelmiştir. Balkan Gazetesi yazarları arasında Bulgaristan Türklerinin yetiştirmiş olduğu çok sayıda aydın, öğretmen ve bilim insanları bulunmaktaydı. Balkan Gazetesi, Bulgaristan Türklerinin en uzun ömürlü günlük gazetelerden biri oldu. Ethem Ruhi, Bulgaristan Türklerinin yükselmesi için önemli mücadeleler vermiştir. Yaşadığı dönemde Bulgaristan Türkleri arasında okuma yazma bilen Türk gençlerinin hemen hepsi onun manevi öğrencileri sayılır⁴⁹. Ali Fehmi Bey tarafından yine Filibe'de çıkartılan Muvazene gazetesinin üstlenmiş olduğu sorumluluğu Ethem Ruhi Bey de üstlenerek Bulgaristan Türkleri arasında milli bilincinin korunması ve arttırılmasını amaçlamış ve bu uğurda mücadele etmiştir. Ethem Ruhi, Türk ahalinin modernleşmesi, batılı tarzda düşünme, eğitim ve kültürel konularda yenilikçi fikirlerini çok dikkat ve tepki çekmeden işlerken bir yandan da Jön Türk hareketini desteklemiştir. Bulgaristan Türklerinin sosyal, kültürel ve ekonomik meselelerine yönelmiş ve bu konularda makaleler kaleme almıştır. Dünyada meydana gelen gelişmeleri aktarırken özellikle Osmanlı Devleti ve Bulgaristan ile ilgili haberlere gazetede oldukça yer vermiştir. Filibe ve Bulgaristan'ın diğer bölgelerinden ahalinin göndermiş olduğu mektupları, şikâyet ve talepleri gönderenlerin adını gizleyerek yayımlamıştır. Gerek işlediği konular gerek uzun süren yayın hayatı sebebiyle Balkan Gazetesi Osmanlı Devleti'nin toprakları dışında çıkarılan Türkçe gazetelerin en önemlilerinden birisidir⁵⁰.

Ethem Ruhi yazdıkları yazılardan dolayı hem Osmanlı Devleti'nin hem de Bulgar makamlarının sebebiyle haksız baskılarına maruz kaldı, tutuklandı, sorgulandı ve hapis yattı. 23 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından tüm Jön Türkler gibi Ethem Ruhi de amacına ulaşmıştı ve yeni bir dönem doğmuştu. Bu yeni süreçte Ethem Ruhi, İttihat ve Terakkinin önemli liderlerinin önerisi üzerine Bulgaristan'da kalmaya ve burada yarım kalan işlerine artık daha özgür bir şekilde devam etmeye karar verdi. Bu kararı almasında Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa, Talat Paşa ve Cavit Beyler ile yaptığı görüşmeler etkili olmuştur. Ethem Ruhi'nin İstanbul'da bulunduğu 13 Nisan 1909 tarihinde 31 Mart Vak'ası olarak adlanan olaylar meydana geldi. Bu süreçte basın oldukça etkili olmasından dolayı kendisine vazife bilip Filibe'ye dönerek isyancılar aleyhinde yazılar yazdı. Balkan Gazetesinde yer alan yazılarında uzun mücadele sonucunda kavuşulan hürriyetin ve Kanun-ı Esasi'nin

⁴⁹ Yusuf Kerim, "Bulgaristan' da Türkçe Basın", Ümit Eğitim ve Kültür Dergisi, yıl: 4, S: 19, Sofya 1998, s. 8-9.

⁵⁰ Okday, *Bulgaristan 'da Türk Basını*, s. 136.

saldırıya uğradığını ve bunların savunulması gerektiğini dile getiriyordu. Askeriye tarafından onun kaleme aldığı yazılar büyük taktir topluyor ve ilgi görüyordu. Balkan Gazetesi o dönem Edirne'de Ordu Birinci Şube Müdürü Kolağası İsmet Bey (İnönü) ve İkinci Şube Müdürü Kolağası Kazım Bey (Karabekir) tarafından ilgi ile takip edilmiş ve beğeni görmüş gazetenin Edirne'ye daha fazla gönderilmesi istenilmiştir. Bu olayların olduğu süreçte askeriyenin Selanik ve Edirne'de bulunan gazinolarına sadece Balkan Gazetesinin girmesine müsaade ediliyordu. Bu süreçte yazılarıyla askeriyeye verdiği destek ve isyancılar aleyhinde yazdığı yazılardan dolayı Hareket Ordusu Kumandanı Mahmud Şevket Paşa, Ethem Ruhi Bey'e bir teşekkür telgrafı göndermiştir⁵¹.

Ethem Ruhi, Bulgaristan'da temelli kalma kararını alırken en önemli amacı Bulgaristan'da Türklüğün yaşaması için mücadele vermek ve Bulgaristan Türklerinin sahip olduğu haklarının korunmasını sağlamaktı. Bulgaristan'da Aleksandır Malinov'un başbakan olması ve Türklere karşı düşmanca bir tutum sergilemesi, devletin önemli mevkilerinde bulunan memurların Türk ahaliyi ayrımcılığa maruz bırakmaları, İslam cemaatinin sahip olduğu mülklerin ve vakıfların idarelerinin Bulgar idareciler tarafından haksızca gasp edilmeye çalışılması, Türk ahalinin kendisine ait olan okulların kanunen sahip olduğu özerk yapısının kaldırılmaya çalışılması ve müftülerin Bulgarlar tarafından atanmaya çalışılması ve bu şahısların Bulgarların siyasi çıkarlarına hizmet etmeleri gibi Türk ahalinin ciddi sorunları hakkında yazdığı yazılar sonucunda hakkında tutuklama kararı çıkartıldı. Türk ahalinin büyük sevgisini kazanan Ethem Ruhinin hapisten çıkartılması için 50.000 frank kefalet ahali tarafından toplanılarak ödendi ve tutuksuz serbest kalması sağlandı. Ethem Ruhinin yazılarından dolayı Bulgar yetkililer onu Türk ahalinin huzurunu bozmak ve Bulgarlarla ilişkilerine zarar vermek gibi iddialarla suçladılar. İki yıl hapis cezasına çarptırılan Ethem Ruhi, hapiste olduğu süre boyunca gazetenin yayın hayatına devam etmesi için yazılarını yazmaya devam etti. Bu süreçte her gün makalelerini yazıp hapisten gazeteye gönderdi. Ma'ruf takma adıyla yazılarını yayımlattı. Bir yıl hapiste kaldıktan sonra Osmanlı Devleti'nin Sofya Sefiri Asım Bey'in aracılığıyla Kral Ferdinand'ın izniyle serbest kaldı⁵².

Ethem Ruhi, Bulgaristan'da hem Bulgar yetkililerin hem de Bulgar basınının baskısına uğramış. Bulgar gazetecilerin Ethem Ruhi ve Türk ahaliye karşı düşmanca saldırılarda bulunmalarına korkusuzca cevap vermiş ve haklarını savunmaktan çekinmemiştir. 1911 senesinde Selanik, Üsküp, Manastır ve Köprülü gibi

⁵¹ Balkan, *Hatıralar*, s. 39.

⁵² Balkan, *Hatıralar*, s. 42-43.

Makedonya'nın önemli şehirlerinde konferanslar verdi. Bu konferansların amacı seçim sürecinde İttihat ve Terakki Partisini desteklemek ve Makedonya topraklarında meydana gelen ayrılıkçı hareketlere karşı Türk ahaliyi aydınlatmaktı. Bu süreçte Osmanlı Devleti'nin o dönem siyasetinde en etkili yer olan Selanik'te faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Selanik, İttihat ve Terakki Partisini kalbi konumundaydı. Burada kaldığı süre zarfında ileride Türkiye'nin kaderini belirleyecek olan genç subaylarla tanışma fırsatını yakaladı. Bu genç subaylar arasında Kolağası Mustafa Kemal (Atatürk), Resneli Niyazi, Osman ve Enver Beyler gibi isimler bulunmaktaydı. Selanik'ten sonra İstanbul'a geçip Mahmut Şevket Paşa ile birtakım görüşmeler yapıp ardından tekrar Filibe'ye geçmiştir⁵³.

Balkan yarım adasının güney batısında yer alan Makedonya, Struma, Vardar ve Mesta nehirlerinin havzalarını içerisinde barındırır. Osmanlı Makedonya'sı, Selanik vilayetinin tamamı, Kosova ve Manastır vilayetlerinin büyük bir kısmını kapsayan topraklara Makedonya adı verilmekteydi. Balkan topraklarının en kozmopolit yerlerinden biri Makedonya'dır. Osmanlı Devleti sınırları içerisindeyken Türkler, Arnavutlar, Yunanlılar, Bulgar ve Sırp larla beraber diğer Slav halklarının yaşadığı bir yer olmuştur. Makedonya toprakları üzerinde yaşayan bahsettiğimiz halkların hepsi bölgenin coğrafi ve medeniyet tarihine atıfta bulunarak kendilerine ait olduğunu iddia etmişler ve Makedonya meselesi dediğimiz meselenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur⁵⁴. 1911 yılının sonlarına doğru Rumeli'nin Türk ahali, 93 Harbinin yaralarını daha saramamışken onlar için yeniden sıkıntılı günler başlamıştı. Osmanlı Makedonya'sı giderek karışmakta ve bölgede yaşayan birçok unsur kendi bağımsızlıkları için silahlı mücadeleye girişmişti. Bu süreçte Bulgaristan tarafından desteklenen Bulgar çeteleri, Makedonya'nın her yanında Türk ahaliye ve diğer gruplara karşı tehdit, taciz ve tecavüzlerde bulunuyorlardı.

Bulgarlar, Makedonya Meselesini Bulgaristan'a da taşımış ve Bulgaristan'a yaşayan Türk ahaliye karşı giderek artan bir Türk düşmanlığı belirmişti. Bulgaristan'ın büyük şehirlerinden kasabalarına kadar her yerinde Makedonya'nın Bulgarlığı ve Bulgar komiteci çetelerine destekleyen mitingler yapılmaktaydı. Yapılan mitinglerde Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde Türklere karşı taciz ve taşkınlıklar baş gösteriyordu. Filibe'de düzenlenen mitingin sonunda Bulgar gençler Balkan Matbaasına

⁵³ Balkan, *Hatıralar*, s. 45-46.

⁵⁴ Tahsin Uzer, *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, TTK Basımevi, Ankara 1979, s. 81-82.

saldırıp zarara uğrattılar. Bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında diplomatik kriz meydana geldi. 10 Ekim 1912 tarihinde Filibe ve yine bu tarihlerde Bulgaristan'ın diğer noktalarında Ethem Ruhi ve diğer Türk aydınları gözaltına alındı. Sebepsiz yapılan bu tutuklamaları Bulgar yetkililer halkın tepkisinden dolayı can güvenliklerini sağlayabilmek için gerçekleştirdiklerini iddia etmekteydiler⁵⁵. Bu süreç devam ederken Ethem Ruhi'nin dışındaki diğer tutuklular serbest bırakıldılar.

Sırplarla beraber Bulgarlar Osmanlı Devleti'nin elinde kalan Balkan topraklarını ele geçirip Türkleri Balkanlardan çıkarmayı amaçlıyorlardı. Rusya Balkanlarda Slav halkları Osmanlı Devleti'ne karşı girişecekleri mücadelede açıkça desteklemekteydi. Bu amaç doğrultusunda 30 Eylül 1912 'de Bulgarlar seferberlik ilan ettiler ve Karadağ, Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etti böylelikle Balkan Harbi başlamış oldu⁵⁶. Vasil Radoslavov'un Bulgaristan'da yönetime geçmesiyle beraber Ethem Ruhi'nin 9 ay süren hapis hayatı son buldu. Ethem Ruhi, Radoslavov tarafından Osmanlı Devleti ile barış görüşmelerini yapacak heyetin oluşturulması ve bu heyetin özel temsilcisi olarak İstanbul'a gönderildi. İstanbul'da barış görüşmelerinin tamamlanmasının ardından Sofya'ya geldi.

1914 yılına ait hariciye nezareti belgelerine göre Bulgaristan Sobroyna Meclisi azası Ethem Ruhi Bey, Balkan Gazetesinde yazdığı yazılardan dolayı Bulgaristan'da yaşayan Müslüman ahali arasında fitneye sebep olmakla suçlanmıştır. Ethem Ruhinin Filibe'de yayınladığı Balkan Gazetesi ile ahaliyi İslamiye'nin beynine nifak tohumları saçtığı iddiasından dolayı gazete Memalik Osmaniye'de o tarihten itibaren yasaklanmıştır. Ethem Ruhi yerine Balkan Gazetesinin idaresi bir başkasına geçene kadar bu kararın sürdürülmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Ethem Ruhinin Sobrayna'da diğer Müslüman vekillerle sorunlar yaşadığı, inatlaşma ve verdiği mücadele sonucunda oradaki Müslüman vekillerin reisi konumuna geldiği daha önce bu konumda bulunan Muhittin Efendinin bu görevden uzaklaşmaya mecbur bıraktığı anlatılmaktadır. Bu suret ile Bulgaristan'da yaşayan Müslüman ahalinin meclisteki lideri konumuna ulaşmıştır. Muhittin Efendi hazretleri ise İstanbul hükümetinin de çabaları ile tekrar müftülük makamına geçmiştir. Ethem Ruhi, müftünün göreve gelmesinin ardından Filibe Evkaf İslamiyesi ile Evkaf Saire hakkındaki yazdığı yazılarla Bulgaristan Müslümanlarınca en mukaddes ve yüce bir yere sahip olan müftülük makamını ve yöneticilerinin haysiyetlerine zarar verdiği ve Müslüman ahali

⁵⁵ Balkan, *Hatıralar*, s. 48.

⁵⁶ Uzer, *Eşkivalık Tarihi*, s. 314.

arasında nifak ve düşmanlığa sebep olduğu ifade edilmiştir. Türlü türlü eleştiriler, yerli yersiz sözler ile İslam kurumları ve yöneticilerini ahaliye karşı kışkırtmakta olduğu söylenmektedir. Balkan Gazetesinin ve Ethem Ruhinin yazılarının yasaklanması, Osmanlı topraklarına gazetenin girişinin yasaklanması talep edilmiştir. Dahiliye nazırlığı tarafından Ethem Ruhi İstanbul'a çağrılmış ve durum kendisine yazı ile bildirilmiştir. Sofya sefaretine, dahiliye nezaretinin emniyet umumiye müdüriyeti tarafından Ethem Ruhinin hemen İstanbul'a gelmesi hakkında resmi yazı gönderilmiştir. Osmanlı Devleti daha sonra Filibe'de bulunan konsolosluğuna da bu konuda yazı göndermiştir⁵⁷.

Balkan Harbinin sona ermesiyle beraber Osmanlı Devleti Meriç Nehrinin batısındaki topraklarını kaybetmiş, Batı Trakya ve Dedeağaç Bulgaristan'a kalmıştır. Ethem Ruhi, 1915 tarihinde "Narono Sobraniye" denilen Bulgaristan Millet Meclisinde Radoslavof'un Liberal Parti'sinden aday gösterilerek Batı Trakya'nın Gümülcine şehrinden milletvekili oldu ve hariciye komisyonu üyeliği yaptı⁵⁸. 93 Harbi ve ardından gelen Balkan Harbi gibi yıkıcı hadiseler Rumeli Türkleri arasında vatanlarında tutuna bilmeleri için daha çok çalışmak gerektiği düşüncesini doğurdu. Kırımlar, zorunlu göç gibi acı olaylara şahit olan ve etkisini uzun yıllar üzerinden atamayacak Türk ahaliye başta Ethem Ruhi gibi birçok Türk aydını sorunlarının üstesinden gelmeleri konusunda yardımcı olmuştu. Türk ahali vakıf meseleleri, vakıf malları ve idaresi, müftülük meselesi ve en önemli sorun olarak gördüğü eğitim meselesinde önemli yeniliklere gidilmiştir. Sofya'ya askeri ateşe olarak tayin olan Mustafa Kemal Paşa, Balkan Gazetesinin sahibi Ethem Ruhi ve Sofya'da Resimli Türk Sadası isimli gazetenin sahibi Ahmet Fazıl Bey Şerefzade ile yaptığı görüşme sonucunda Türk ahalinin haklarının temini ve hukukunun savunulması konusunda fikir birliğine vardılar⁵⁹.

Bulgaristan yönetimi, Almanya, Avusturya Macaristan ve Türkiye'nin tarafında Birinci Dünya Savaş'ına katılma kararı aldı. Savaş sırasında Balkan Gazetesi, Ethem Ruhi tarafından Filibe'den Sofya'ya nakledilmişti. Birinci Dünya Savaşının son bulması ve Bulgaristan'ın mağlup olmasından dolayı Liberal Partisi iktidarı son buldu Başbakan Radoslavov 21 Haziran 1918'de iktidardan çekildi. Liberal Parti iktidardan çekilmesiyle beraber Bulgaristan'da yönetim Yeni Çiftçi partisine geçti. Yeni iktidar Ethem Ruhiyi tutuklatarak hapse attı. Bu süreçte Balkan gazetesinin yayımı durdu ve Ethem Ruhi

⁵⁷ BOA, HR. SFR. 04., 459/84, s.1-9.

⁵⁸ M. Necmettin Deliorman, "Balkan Gazetesi Muharriri: Ethem Ruhi Balkan", *Milli Işık*, C.I, No:4, Ağustos 1967, s. 18-20.

⁵⁹ Okday, *Bulgaristan 'da Türk Basını*, s. 51.

hapisteyken Liberal Parti ve Radoslavov iktidarı ile herhangi bir bağlantısının bulunmadığını ifade ederek serbest bırakılmasını talep etti ve bunun sonucunda serbest bırakıldı. Hapisten çıkmasının ardından Balkan Gazetesini tekrardan yayınlamaya başlayan Ethem Ruhi, Yeni Çiftçi Partisi hükümetinin kendisine Bulgaristan Mekteb-i İslamiye Müfettiş-i Umumiliği teklifini kabul edip göreve başladı⁶⁰. Türk mekteplerinin yeni eğitim müfredatı, yönetmelikleri ve programlarının hazırlanmasını sağlamış, 146 maddelik Mekatib-i İslamiye Talimatnamesi kabul edilmiştir⁶¹. Türk mekteplerinin eğitim programlarını düzenlemek amacıyla Sofya'da ve Plevne'de Bulgaristan Muallimin-i Umumiyesi'nin kongrelerine katılmıştır. Bu kongrelere başkanlık eden Ethem Ruhi, Bulgaristan Türklerinin seçkin öğretmenlerinden Hasip Safveti, Osman Nuri ve Süleyman Sırrı gibi isimlerle Türk mekteplerinin geleceğine yönelik önemli kararlar vermişlerdir⁶².

İstanbul'da doğan ve Bulgaristan ile herhangi bir bağı olmayan Ethem Ruhi otuzlu yaşların başında geldiği Bulgaristan topraklarına gelir gelmez kendisini yoğun bir mücadele içerisine koymuştur. Herhangi bir çıkar gözetmeksizin Bulgaristan'da yaşayan Türk ahalinin eğitim, vakıflar, dini hayat, sosyal ve kültürel hayat, ekonomi ve azınlık hakları gibi meselelerine yoğunlaşmış ve bu konularda Türk azınlığı aydınlatmak için yoğun çaba sarf etmiştir. Bulgaristan'a gelmesiyle beraber Türk ahalinin sevgisini kazanmayı başaran Ethem Ruhi hedeflerini tamamlayamadan Bulgaristan'ı terk etmek zorunda kalmıştır. Aleksandır Stamboliyski iktidarının Ethem Ruhi ve birçok kişi hakkında Bulgaristan'a ihanet suçlamasıyla haklarında karar almalarından dolayı hayatının tehlikeye gireceğini düşünen Ethem Ruhi, 1920 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye firar etmiştir⁶³.

Türkiye'ye firar ettikten sonra İstanbul'a yerleşmeye karar veren Ethem Ruhi, yayın hayatını burada da sürdürdü. Mecmua-i Ruhi adında bir dergi çıkartan Ethem Ruhinin dergisi ikinci sayısından itibaren kapatıldı. İdealist ve durmak bilmeyen bir karaktere sahip olan Ethem Ruhi elli yaşında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine başlayarak burayı bitirip avukat oldu. Avukatlık mesleği gazetecilik hayatı gibi uzun sürmedi. İlerleyen yaşından dolayı avukatlık mesleğinde tutunamayan Ethem Ruhi,

⁶⁰ Adem Ruhi Karagöz, *Bulgaristan Türk Basını (1879-1945)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1945, s.24.

⁶¹ Hüseyin Memişoğlu, *Bulgaristan'da Türk Kültürü*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1995, s. 115.

⁶² Osman Keskinoglu, *Bulgaristan'da Türkler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 172

⁶³ Balkan, *Hatıralar*, s. 52.

1946 yılında kurduğu Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisine kadar bir süre sessiz ve sakin bir ömür sürdü. Hayatına daha sonraki sürecini İstanbul'da ekonomik sıkıntılarla devam eden Ethem Ruhi 14 Temmuz 1949 senesinde hayatını kaybetmiştir⁶⁴.

B. YAYINLADIĞI GAZETE, DERGİ VE ESERLER

1-Rumeli: Ethem Ruhi tarafından Filibe'de çıkartılan gazete, 8 Aralık 1905 tarihinde yayın hayatına başlamış ve 24 Ağustos 1906 tarihinde yayın hayatına son verilmiştir. Haftalık olarak çıkartılan siyasi bir gazetedir. Gazete 34 sayı ile yayın hayatını tamamlamıştır. Gazetenin yıllık abonelik ücreti 10 Bulgar Levası'dır⁶⁵.

2-Rumeli Telgrafları: Ethem Ruhi tarafından Filibe'de çıkartılan gazete, 13 Ocak 1905 tarihinde yayın hayatına başlamış ve 28 Şubat 1906 tarihinde yayın hayatına son verilmiştir. Cuma günü dışında haftanın her günü çıkartılan bir ajans bültenidir⁶⁶.

3-Balkan: Ethem Ruhi tarafından Filibe'de çıkartılan gazete, 22 Temmuz tarihinde yayın başlamıştır. Balkan Gazetesi ilk başta Rumeli gazetesinin bir eki olarak yayına başlamışsa da okuyucular tarafından Rumeli gazetesinden daha çok beğeni kazanmış ve Rumeli'nin yerini almıştır. Balkan siyasi bir gazetedir ve Jön Türk taraftarı bir yayın politikası izlemiştir. Balkan Bulgaristan Türklerinin milli, manevi ve hukuki değerlerini savunmuş ve bunlarla ilgili yayınlar yapmıştır.

4-Eyyam: Ethem Ruhi tarafından Filibe'de çıkartılan gazete, 1 Ağustos 1911 tarihinde yayın hayatına başlamış ve 30 Eylül 1912 tarihinde yayın hayatına son verilmiştir. Salı günü dışında her gün çıkartılan siyasi bir gazetedir⁶⁷.

5-Resimli Balkan: Ethem Ruhi tarafından Sofya'da çıkartılan gazete, 23 Mart 1916 tarihinde yayın hayatına başlamış ve 23 Mart 1918 tarihinde yayın hayatına son verilmiştir. Haftalık olarak çıkartılan siyasi bir gazetedir⁶⁸.

Ethem Ruhi Balkanın gazetecilik faaliyetleri dışında yapmış oldukları yayınlar şunlardır:

Ethem Ruhi, *Mısır 'da "Sancak" Gazetesi Müdürü Ahmed Saib Bey'e*, Londra 1900.

Ethem Ruhi, *Bulgaristan'daki Osmanlıların Ah ve Figanı*, 1908.

⁶⁴ Altan Deliorman, *Bulgaristan'da Türkçe basın 1865-2009*, Bayrak Basım, İstanbul 2010, s.72.

⁶⁵ Halil Bal, *age.*, 371.

⁶⁶ Altan Deliorman, *Bulgaristan'da Türkçe basın 1865-2009*, Bayrak Basım, İstanbul 2010, s.61.

⁶⁷ Altan Deliorman, *age.*, s.74.

⁶⁸ Altan Deliorman, *age.*, s.72.

Ali Şakir, Ethem Ruhi, Mehmed Celil, *Tarihçe-i Ahrardan Birkaç Yaprak*, Rusçuk 1908.

Ethem Ruhi, "Talebe-i Ulumda Hareket-i Fikriyye: Talebe-i Ulumun Feryadları", *Sebilürreşad*, c. 10, sayı: 246 (Mayıs 1329), s. 200-201.

Ethem Ruhi, "Terbiye ve Talim: Talebe-i Ulumda Hareket-i Fikriyye: Dertlerimiz Cercilik", *Sebilürreşad*, c. 10, sayı: 248 (Mayıs 1329), s. 230-232.

Ethem Ruhi, *Şehid Evlatları*, "Hayalden ziyade faciât-ı içtimaiye-i İslam muallimesini musavver, millî bir hatıradır", Balkan Matbaası, Filibe 1913.

Ethem Ruhi, *Kırk Haramiler Saltanatı*, Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul 1922.

Balkan, Ethem Ruhi, *İbrahim Hakkı Konyalı ve Eserleri*, Kültür Matbaası, İstanbul, 1941.

Balkan, Ethem Ruhi, "Ethem Ruhi Balkan: Hatıralar", *Canlı Tarihler IV*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947, s.48-49.

"İttihatçılığın Temelini Atanlar, Ethem Ruhi Balkan'ın Hatıralarından", *Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz Meşrutiyetten Zamanımıza Kadar*, C. II, sayı: 25 (16 Ağustos 1962)⁶⁹.

II. BALKAN GAZETESİNİN YAYIN HAYATI ve TEKNİK ÖZELLİKLERİ

A. YAYIN POLİTİKASI

Ethem Ruhi, hayatını gençlik yıllarında tanıştığı Jön Türk davasına adanmış idealist bir şahsiyettir. İdealleri uğruna uzun yıllar hiç durmadan mücadelesine devam etmiş bu uğurda aile bireylerini kaybetmiş, vatanından ve yakınların ayrı kalmıştır. Genç yaşında müebbet hapis cezasına, sürgünlere ve zorunlu muhacerete maruz kalmıştır. Avrupa'da kaldığı yıllarda vatan hasretine dayanamayan Ethem Ruhi, memleketine dönerek kendi halkına faydalı olabilmek düşüncesiyle Filibe'ye gelmiştir. Bulgaristan'da yaşadığı süre boyunca burayı ve burada yaşayan Türk ahaliyi çok sevmiştir⁷⁰. Kendisi İstanbullu olmasına ve ilerleyen dönemde İttihat ve Terakki Partisinin iktidara gelmesine rağmen İstanbul'a ya da bir başka şehre gitmemiş, mevki ve makam sahibi olmak gibi hırsılara sahip olmamıştır. Avrupa da tecrübe kazandığı matbaacılık ve gazetecilik deneyimlerini Rumeli topraklarında daha da geliştirmiştir. Filibe şehrinde önce Rumeli adında bir gazete çıkarmış ardından ona ek olarak Balkan Gazetesini yayımlamıştır. Rumeli gazetesinin 34. sayıya ulaşmasının ardından yayın

⁶⁹ Balkan, agm., s.378-379.

⁷⁰ Balkan, age., s. 35-39.

hayatını sonlandırmış ve Balkan Gazetesini bağımsız bir gazete olarak yayınlamaya başlamıştır. Ethem Ruhi siyasete olan ilgisini hayatının son vakitlerine kadar devam ettirmiştir. Bulgaristan’da yayınladığı gazetelerde fikir gazetesi özelliğini taşımaktadır. İttihatçı fikirleri Bulgaristan Türkleri arasında yaymayı amaçlayan Ethem Ruhi, o sırada padişaha bağlılığı fazla olan ve muhafazakâr bir düşünce yapısına sahip olan Türk ahalinin tepkisini çekmeme amacıyla başlangıçta yazılarında sert ve padişah aleyhtarı bir dil kullanmamaya dikkat etmiştir. 26 Temmuz 1906 tarihli Balkan Gazetesinin ilk sayısının birinci sayfasında “İfade-i Meram” başlıklı makalede, gazetenin hangi talepler doğrultusunda ve hangi yayın politikalarını takip ederek yayın yapacağı şöyle ifade edilmiştir:

“Görüyoruz ki ahalimiz ekseriyetle makalât-ı ilmiye ve hissiyeden ziyade havadis okumak istiyor. Bundan evvelce bu ihtiyaca göre ‘Rumeli Telgrafları’ namıyla bir ilave neşrine çalışmış idiysek de gerek vukuât-ı câriyenin ehemmiyetsizliği gerek mezkur nüshaların hacimsizliği matlûb derecede revaç ve rağbet hâsıl edemedi. İşte o gündün beri gerek mürettibler yetiştirmek ve gerek sâir esbâb-ı maddiye ve maneviyeyi temin ve ihzar için elden geldiği kadar çalıştık ve lehü’l-hamd Rumeli’ye ilave-i mahsusa olmak ve dünyanın en mühim havadisleri hülasasını neşr ile kârihlerin rağbet ve teveccühünü celb eylemek üzere şu gazeteceği tesis eyledik. Her hâl-ü kârda gayret ve hulûs-ı niyet bizden, tevfiik ve nusret Allah’tandır.⁷¹”

Ethem Ruhi, meşrutiyet yanlısı fikirlerini Türk ahali arasında yaymaya çalışırken bir yandan da Bulgaristan Türklerinin birçok sorunu hakkında çözüm üretmeye çalışmıştır. Türk ahalinin modernleşmesi konusunda fikirlerini gazetesi aracılığıyla duyurmaya çabalamıştır. Başta eğitim, kültür, dini hayat ve azınlık hakları gibi konularda Türklerin neler yapması gerektiğine dair birçok yazı kaleme almıştır. Balkan Gazetesi, Balkan Savaşlarına kadar aralıksız bir şekilde yayın hayatını sürdürmüştür. 93 Harbi gibi ağır bir travma yaşayan Bulgaristan Türkleri için Ethem Ruhi gibi Türk aydınlarının bulunması ve onların haklarını savunması son derece önemlidir. Ethem Ruhi başlangıçta İstanbul yönetimi tarafından baskı ve yıldırma politikalarına maruz kalmış daha sonra Bulgaristan’da meydana gelen siyasi gelişmeler ve Türklerin artık ülkelerinde azınlık statüsüne düşmüş olmalarının getirdiği zorluklarla mücadele etmiştir. Türk ahalinin hakları uğruna verdiği mücadeleler Türk aleyhtarı Bulgar milliyetçilerinin düşmanlığına sebep olmuş birkaç kez tutuklama ve hapis

⁷¹ “İfade Meram”, *Balkan*, S. 1, 22 Temmuz 1906, s. 1.

cezasına çarptırılmıştır. Bulgaristan siyasetinde de Türk ahalinin eğitim meselelerine çözüm bulmak için girişimlerde bulunmuştur. Bulgaristan'da Türk azınlığı ilgilendiren konularda yazdığı yazıları geniş yer tutmuştur. Ethem Ruhi, Balkanlarda ve Bulgaristan'da meydana gelen milli meselelerde soğuk kanlılıkla Bulgarların tepkisini çekmemeye dikkat etmiş ve Türklerin menfaatlerini göz önünde tutarak Bulgar Rum rekabetinde Bulgarları destekleyen bir tavır almıştır⁷².

Gazetede yer alan haberleri incelediğimizde daha çok Bulgaristan ve Osmanlı Devleti ile ilgili haberlere ağırlık verildiğini görmekteyiz. Bulgaristan'da meydana gelen haberler “Dahili” Bulgaristan dışındaki haberlere ise “Harici” olarak yer verilmiştir. Dünyada meydana gelen önemli gelişmeler gazetede kısa bir şekilde yer almıştır. Osmanlı Devleti'nde meydana gelen haberler ise daha çok İstanbul Haberleri başlığı altında yayınlanmıştır. Harici haberlere örnek olarak; “Rusya Buhranı⁷³”, “Çin'de Karışıklık⁷⁴” ve “İstanbul'da Japon Sefareti⁷⁵” gibi yazıları gösterebiliriz.

Ethem Ruhi Rusya'da meydana gelen hadiseler karşısında Çar karşıtlarını destekleyici bir tavır almıştır. Kendisi de meşrutiyet taraftarı olmasından dolayı Rusya'da meşrutiyet yanlısı isyancıların haberlerinin oldukça geniş yer aldığını görmekteyiz. Gazetenin harici haberler içerisinde en fazla yeri Osmanlı Devletinden sonra Rusya'da meydana gelen isyan haberlerinin aldığını görmekteyiz. Meşrutiyet taraftarı hareketler Rusya'nın yanı sıra Osmanlı Devleti'nin doğu komşusu olan İran'da da etkili olmuştur. Bu durum Ethem Ruhiyi oldukça etkilemiştir. Bunun nedeni ise İran'ın Müslüman bir ülke olması ve meşrutiyet yönetimine geçmesi olmuştur.

Osmanlı yönetimine karşı muhalif bir gazetecilik sergileyen Balkan Gazetesine karşı Osmanlı idarecileri baskı kurma ve yasaklama gibi tutumlar sergilemiştir. İttihatçı bir siyaset takip eden Balkan Gazetesi İttihat ve Terakki iktidarında rahat bir yayın hayatı geçirmiş olsa da gerek bu dönemin öncesi ve sonrasında siyasi baskıya maruz kalmıştır. Gazetede yer alan haberlere karşı diğer gazetelerden, Osmanlı Devletinden ve Bulgaristan Devletinden sert eleştiriler geldiği görülmüştür. Balkan Gazetesinin 631 numaralı nüshasında “*Şankof Köpükleniyor*” başlığını taşıyan ve Vetcherna Pochta gazetesine ait olan bir makalede İslamiyet'in haysiyetine dokunan, Türk kadınına ve İslam ailesine hakarete bulunan bir yazının yayınlandığı iddia edilmiştir. Bu hakaret taşıyan makaleye karşı kanunen gerekenlerin yapılması gerektiği beyan edilmiştir.

⁷² “Dünkü Mesele”, *Balkan*, S. 8, 1 Ağustos 1906, s. 1-3.

⁷³ “Rusya Buhranı”, *Balkan*, S. 107, 7 Aralık 1906, s. 1.

⁷⁴ “Çin'de Karışıklık”, *Balkan*, S.107, 7 Aralık 1906, s. 1.

⁷⁵ “Çin'de Karışıklık”, *Balkan*, S. 63, 13 Aralık 1906, s. 1.

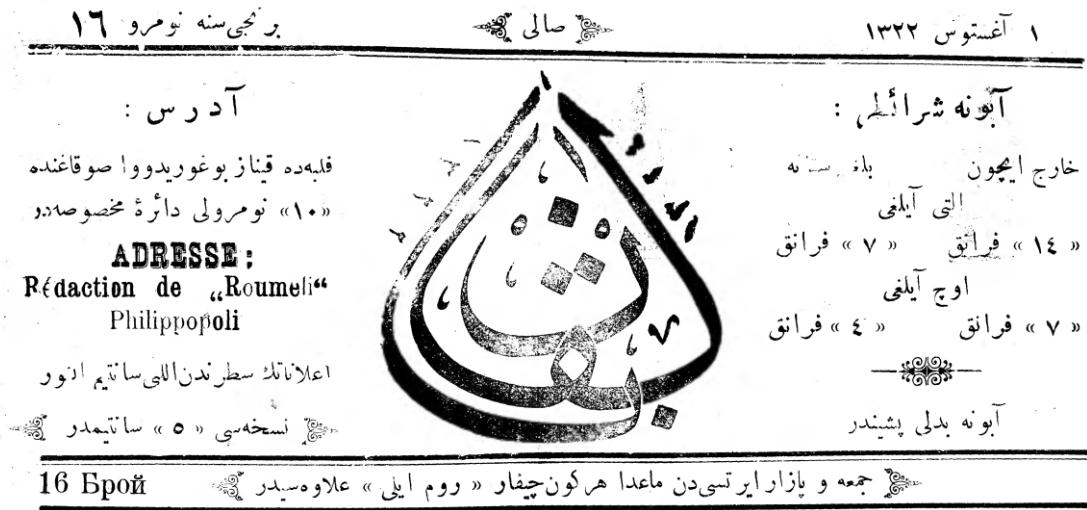
Dahiliye nezareti tarafından sefirlige bu konuda gereğinin yapılmasını talep etmişlerdir⁷⁶.

Dahiliye nezaretinin 18 Mayıs 1330 (10 Haziran 1914) tarihinde ve 476 numaralı tezkeresinde Balkan Gazetesi ile ilgili şu karar yer almaktadır: “Mezkur tezkerede beyan olunduğu üzere Filibe de münteşir Türkçe Balkan Gazetesinin neşriyat gayr münasibe de bulunduğu anlaşılın bendinin matbuat kanununun otuz beşinci maddesi mucibine memalik Osmaniye’ye meni ithali biltensib ifa takzası zımında nezaret müşar ileyh hariciye maliye ve post ve telgraf nezaretlerine tebligat icrası tezekkür kılındı⁷⁷.” Alınan karara göre Balkan Gazetesinin yayınladığı zararlı yayınlardan dolayı Osmanlı Devleti’ne girişi yasaklanmıştır.

B. TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Balkan Gazetesi, incelediğimiz dönem olan 1906 ve 1908 yılları arasında toplam iki yaprak ve dört sayfa şeklinde abonelerine ulaşmaktadır. Bahsettiğimiz tarihler arasında Balkan Gazetesinin teknik özellikleri şöyledir:

Balkan Gazetesi nüshalarını incelediğimizde baskının iki sütun şeklinde yayınlandığı görülmektedir. Bu sütunlar arasındaki mesafe 10 cm civarındadır. Gazetenin ebatları 21 x 29 cm şeklindedir⁷⁸. Gazetenin basımında sarı kâğıt kullanılmıştır.

Şekil 1. Balkan Gazetesinin Birinci Sayfasında Yer Alan Başlık Kısmı.

⁷⁶ BOA, A. MTZ (04), 173/85, s. 1-4.

⁷⁷ BOA, MV., 189/37, s. 1.

⁷⁸ Okday, age., s. 38.

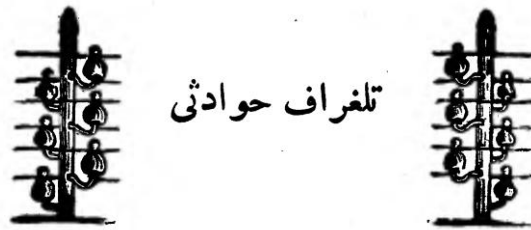
Gazetenin birinci sayfasında yer alan başlık kısmının tam ortasında büyük bir şekilde gazetenin adı olan Balkan yazısı görülmektedir. En üst tarafın sağında Rumi takvime göre tarihi, ortasında yayınlandığı gün ve sol tarafında ise gazetenin sayısı yer almaktadır. 32. Sayıya kadar başlık kısmının sol üst köşesinde birinci sene ve numara yazarken daha sonraki sayılarda sadece numara yazmıştır. Sağ kısımda abone alış fiyatları yazmaktadır. Balkan Gazetesinin abonelik fiyatları Bulgaristan ve harici olmak üzere farklılık göstermektedir. Bulgaristan içine altı aylık abonelik ücreti 7 Frank, Bulgaristan dışına ise 14 Frank yani 2 kat fiyat farkıyla dağıtılmaktaydı. Üç aylık abonelikler için Bulgaristan için 4, Bulgaristan dışına gönderim için 7 Frank ücret alınmıştır. Altı aylık ve üç aylık abone ücretlerinin yazıldığı kısmın altında ise “abone bedeli peşindir” yazmaktadır.

Başlığın sol kısmında adres bulunmaktadır. İlk sayılarda detaylı bir şekilde adres verilmiştir. Adres kısmında, “Filibe’de Kinez Bogodivo sokağında 10 numaralı daire mahsusadır.” şeklinde tarif edilmiştir. Adresin Türkçesinin hemen altında Fransızca adres kısmı yer almaktadır. İlerleyen sayılarda adres kısmında sadece “Filibe’de Rumeli idaresi” şeklinde adres tanımı yapılmıştır. İlk sayılarda bu bölümün alt tarafında ilanlar için talep edilen ücret yazmaktadır. İlanatın satırından elli santim alınır yazmakta ve onun da hemen altında nüshası beş santimdir yazmaktadır. Daha sonraki sayılarda ilanlat hakkında yazılan kısım kaldırılmış yerine gazetenin sahibi ve direktörünü yazan kısım ilave edilmiştir. Sahibi ve muharreri yazısının karşısına Ethem Ruhi diye yazmaktadır. Bu kısmında altında ise nüshasının bedelini yazan kısım yer almaktadır.

Gazetenin başlık kısmının en altında ise “Cuma ve Pazartesinden ma’ada her gün çıkar. Rumeli ilavesidir.” şeklinde yazmaktadır. Gazetenin çıktığı günlerin belirtildiği bu kısma göre Balkan Gazetesi cuma ve pazartesi günleri dışında haftanın beş günü yayınlanmaktadır. Balkan, 24. Sayısı ile beraber yayın günlerinde değişikliğe gitmiş ve pazartesi günü dışında haftanın altı günü çıkartılmıştır. Balkan, 3. sayısından itibaren başlık kısmına Bulgarca sayıların yazılı olduğu bir kısım ilave etmiştir. İlk başta başlığı sol alt kısmında olan Bulgarca sayılar 24. Sayıyla beraber sağ tarafta yer almıştır.

Balkan Gazetesini incelediğimizde mizanpaj açısından dikkate değer yönü haberlerin sıralamasında büyük özen gösterilen hiyerarşik sıralamadır. Bu sıralamaya göre resmî kurumlarla ilgili haberler başta olmak üzere şahıs haberleri onların ardından verilmiştir. O dönem gazeteciliğinde de pek rastlanmayan manşet haber Balkan Gazetesinde görülmektedir. Bununla beraber gazetede her şey bir düzen dahilinde

sürekli olarak devam ettirilmiştir. Birinci sayfada yer alan başlığın hemen altında sayfayı tam ortadan ikiye ayıran bir sütun mevcuttur. İlk sayfada Ethem Ruhi imzalı baş makale yayınlanmaktadır. Baş makale genellikle birinci sayfayı tamamen kaplamakta ve ikinci sayfaya da uzamaktadır. Bunun tersi durumlarda olabilmektedir. Birinci sayfanın diğer yarısında makale bitmiş ve diğer haberlere yer verilmiş olduğu durumlar da mevcuttur. İkinci sayfa da ise okuyucular tarafından genellikle Bulgaristan'ın farklı bölgelerinden gelen mektuplar çoğunlukla mektup sahiplerinin isimleri verilmeden paylaşılmaktadır. Mektuplardan sonra dış ülkelerde meydana gelen olaylar ve ardından Bulgaristan içinden haberler yayınlanmıştır. Gazete dış haberleri de yakından takip ederek okuyucularına dünyada meydana gelen olaylar hakkında bilgiler vermiştir. Osmanlı Devletinden Fas'a, Avrupa'ya, Rusya'da meydana gelen karışıklıklara ve birçok farklı noktada meydana gelen gelişmelere değinilmiştir. İç ve dış haberlerin ardından telgraf havadisi bölümü yer almaktadır. Gazete, dördüncü yani son sayfada ise haberlerden ziyade genellikle maddi getirisi olan ilanları, taziye, tebrik ve teşekkür yazıları ve mizah tarzında yazıları yayınlamıştır. Gazete sade bir dizayn ile yayınlanmıştır. Herhangi bir fotoğraf ve resim kullanılmayan gazetede başlıkları ayırmak için yazılar arasında bazı geometrik şekiller ve semboller kullanılmış oldukça sade olan bu semboller arasında farklı çiçek ve kuşa benzeyen motifler görülmektedir. Telgraf havadisi kısmında ise başlığın sağ ve sol yanında telgraf direği ve üzerinde kuşları andıran bir çizim sürekli olarak kullanılmıştır.

Şekil 2 Telgraf Havadisi Başlığında Yer Alan Telgraf Direği Üzerinde Kuşların Yer Aldığı Çizim.

Şekil 3 Balkan Gazetesinde Yer Alan Bazı Motifler.

Balkan Gazetesi, yayınlanmaya başladığı dönemden itibaren Bulgaristan Türkleri arasında oldukça popüler bir gazete olmuştur. Gazetenin tirajı ortalama 1600 civarında olmuştur⁷⁹. 31 Mart Vakasının yaşandığı günlerde ordu ile yakın çizgide olan Balkan, ordu mensupları arasında yazıları taktir ve beğeni toplamış askeriye de en çok okunan gazete haline gelmiştir. İttihat ve Terakki yönetimi olayların olduğu tarihte askeriye ye sadece Balkan Gazetesinin girmesine izin vermiştir. O tarihlerde Balkan, Edirne, Selanik ve İstanbul'da birçok aboneye ulaşmıştır⁸⁰. Bu ilgi ve alakanın sonucunda Balkan Gazetesinin tirajı günümüz için bile büyük bir rakam sayılacak 30.000 civarına çıkmıştır⁸¹.

Bulgaristan'ın Filibe şehrinde yayınlanan Balkan Gazetesinin başta Bulgaristan ve Osmanlı Devleti topraklarında olmak üzere birçok yerde aboneleri bulunmaktaydı. Gazete abonelerine Bulgaristan içerisinde ve dışarı da olanlar olmak üzere iki farklı fiyat imkânı sunmuştur. Gazetenin Bulgaristan'daki abonelerine altı aylık abone ücreti 7 Frank hariçte bulunan abonelerine ise 14 Franktır. Üç aylık aboneliklerde ise Bulgaristan'da bulunan abonelerden 4 Frank, yurtdışındaki abonelerden 7 Frank ücret talep edilmiştir. Balkan Gazetesinde yaptığımız incelemede sıklıkla abonelerin ücretlerini düzgün bir şekilde ödemedikleri ve buna karşın "ihtar" adıyla bir uyarı yazısı yazıldığı görülmektedir. Buna örnek verecek olursak: *"Birçok satıcılarımızın 6 aydan fazla olan hesapların geciktirmeyip tesviye edilmesini ve bilahare haklarında acı muamelelere verilmemesini bilhassa rica ederiz"*⁸².

Gazetenin hemen hemen bütün sayılarında ilan kısmı bulunmaktadır. Bu kısım "İlan" veya "İlanat" başlığı altında son sayfanın en sonunda yer alır. İlan kısmında reklamlar sayı bakımında fazla bir yer tutmamaktadır. İlan kısmında genellikle gazetesinin Filibe'de satıldığı yerin duyurusu, matbaa ile ilgili yazılar yer almıştır. Ticari işletmelerin verdiği reklamların yanı sıra, Türk mekteplerinin öğretmen ilanları ve Kuran hocası arayanların verdiği reklamlarda gazetede mevcuttur.

C. DİL ve EDEBİYAT

Balkan Gazetesi incelediğimiz tüm sayılarında tamamen Türkçe yayınlanmış bir gazetedir. Gazetenin başlık kısmında Fransızca gazete adı ve Bulgarca sayıların ve daha

⁷⁹ Okday, age., s. 38.

⁸⁰ Balkan, Hatıralar, s. 39.

⁸¹ Memişoğlu, age., s. 214.

⁸² "İhtar", *Balkan*, S. 11, 7 Ağustos 1906, s. 4.

sonra eklenen Bulgarca adres kısmının dışında yabancı dil kullanılmadan Türkçe olarak yayınlanmıştır. Gazetede kullanılan dil sade, Türkçe kelimelerin daha çok kullanılmaya özen gösterildiği halkın rahatça okuyup anlayabileceği bir şekilde kullanılmaya dikkat edilmiştir.

Ethem Ruhi, siyasete olan aşırı ilgisi ve uzun süren siyasi mücadelelerinden olsa gerek gazetesinde edebiyata fazla yer verememiştir. Balkan Gazetesi bir fikir gazetesi olması hasebiyle bütün sayfalarında haber ve olayların yer aldığı görülmektedir. Ethem Ruhi, Balkan Gazetesinin yayınlanmasını tek başına üstlenmiş olması da siyasi haber ve olayların dışına pek çıkmamış olmasına neden olmuştur. Gazetede makalelerin içerisinde genellikle insana ders verme amacını taşıyan Türkçe ve Farsça şiir alıntılarının dışında edebi şiirlere rastlanmamaktadır. Bununla beraber gazete hikâye karikatür ve mizah gibi konularda oldukça zayıftır. Papağan ve Gülmeyin başlığını taşıyan iki köşede de tamamen siyasi içerikli mesajlar veren esprili bir dille olayları yorumlayan kısımlar yer almıştır. Gazetede yer alan hiçbir bölümün iç ve dış havadisler kadar önemsenmediği görülmektedir. Gazetenin ilerleyen sayılarında ise tiyatro haberlerine rastlanılmıştır. Bu tarihlerde Filibe ve Bulgaristan'ın diğer şehirlerinde tiyatro faaliyetlerinin yoğunlaştığı görülmüş gazete bu duruma çok önem vermiş ve bu oyunlarla ilgili ahalinin lisanı ve kültürünün gelişmesinde faydalı olacağı belirtilmiştir⁸³.

⁸³ “Hokkabazın Nedameti Vicdanisi”, *Balkan*, S.126, 29 Ocak 1907, s. 1-2.

İKİNCİ BÖLÜM

BALKAN GAZETESİNİN MUHTEVA TAHLİLİ

Balkan Gazetesinin, II. Meşrutiyet öncesi haberleri incelendiğinde ağırlıklı olarak siyasi haberlerin bulunduğu görülmektedir. Siyasi haberlerin Bulgaristan içerisinde meydana gelenleri dahili, Osmanlı Devleti ve dünyanın diğer ülkelerinde meydana gelen haberler ise harici haberler başlığı altında gazetede yer almıştır. Harici haberlerde dünyanın farklı noktalarından haberler yer alsa da ağırlık olarak dünyanın büyük ülkeleri ve Osmanlı Devleti'nin komşu ülkelerinde meydana gelen gelişmeler görülmektedir. Bulgaristan içerisinde yer alan haberlerde daha çok Bulgaristan Türklerini ilgilendiren haberler görülmektedir. Bulgaristan'da meydana gelen gelişmelerde daha çok gazete tarafsız kalarak sadece haberleri yorumlamadan vermeye çalışmıştır. Gazetenin siyasi gelişmeler dışında en çok haber yaptığı meseleler Bulgaristan Türklerinin eğitim ve öğretim meseleleri, vakıfların durumu, idaresi ve müftülük meseleleri, sosyoekonomik meseleler ve kültürel faaliyetler şeklinde görülmektedir.

I. EĞİTİM FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER

Şarki Rumeli Vilayetinde yaşayan Türk ahali için ilköğretim mecburi mecburi olup yedi yaşından başlayarak on üç yaşına kadar devam etmekteydi. Çocukların aileleri tarafından özel öğretmen tutulur ve bu özel öğretmenler kanunen aranan şartlara uygun olursa, aileler çocuklarını okula göndermeyip özel eğitim aldırma hakkına sahiptirler. Mekteplere giden çocuklar yalnız kendi dinlerinin öğretildiği bir dini eğitime tabii tutulabilirlerdi. Şarki Rumeli Vilayeti dahilinde bulunan herkes kanunen aranan şartlara uymak koşuluyla milliyet veya mezhep gözetmeksizin okul açma hakkına sahipti. İptidai ve taliye mekteplerinin tümünün masraflarının karşılanması, idaresi ve tesisi, öğretmen atamaları gibi yetkiler mezhep cemaatlerine aittir. Okullarda Türk ahali kendi dilleriyle eğitim yapma hakkına sahipti⁸⁴.

Balkan Gazetesi eğitim ile ilgili haberlere oldukça önem vermiştir. Gazetenin bu konu hakkında ciddi eleştirilerinin bulunduğu ve çözüm önerileri sunduğu görülmektedir. Eğitim meselesi ile ilgili gazetede yer alan haberleri incelediğimizde Türklere ait okullarda oldukça büyük sıkıntıların olduğu sürekli dile getirilmektedir. Eğitim kurumları hala eski eğitim sistemlerine göre eğitim yapmakta ve çağın modern

⁸⁴ Aydın, age., s. 84-85.

eğitim sistemine ayak uyduramadığı en önemli eleştiriler arasındadır. Kızların eğitimi ve özellikle Şumnu Kız Mektebi eğitim konusunda gündemde olan tartışmaların başında geldiğini görmekteyiz. Bulgaristan Türk ahalisi arasında o sırada kız çocuklarının fazla eğitim almasının gereksiz olduğunu düşünen muhafazakâr bir düşüncenin mevcut olduğunu ve toplumun aydın kesimleri tarafından bu konunun eleştirildiği yazılara rastlamayız. Dönemin feminist kadınlarından diye nitelendirebileceğimiz Dobriç⁸⁵ şehrinde yaşayan Fahriye Hanımın Türk kızlarının eğitim ve öğrenim hakları ile ilgili oldukça cesur ve tenkit içerikli yazısı dönemin aydın kadınları hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır. Bulgaristan'ın büyük şehirlerinden Şumnu'da yer alan ve Bulgaristan Türklerine ait sınırlı sayıda kız okullarından biri olan Şumnu Kız Mektebi öğretmenlerinden Hacı Ali Ağa'nın kızı Melek Hanımda dönemin aydın kadınları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayan bir konuşması gazetede yer almıştır.

Şumnu Kız Mektebinde İran asıllı Hacı Ali Ağa'nın kızı Melek Hanım tarafından mektebin önemini anlatan ve dinleyen herkesi duygulandırdığı ifade edilen konuşması gazetede yayınlanmıştır. Konuşmasına başlarken Şumnu Kız Mektebinin öneminden ve yetiştirdiği kızların Türk ahali için ne kadar faydalı olacağından bahseden Melek Hanım konuşmasında eğitim ve bilim konusunda neden geride kaldığı sorgulamış ve bu durumdan Türk ahalinin kendisinin suçlu olduğunu eğitime, bilim ve fene gerektiği kadar değer verilmeyip ilgi gösterilmediğinden bahsetmiştir. Konuşmasında eğitim konusunda ilerlemenin yegâne ilacının eğitim kurumlarına sahip çıkmakta olduğunu belirtmiş ve üç defa “mektep, mektep, mektep” diye bağırarak diyerek okulların önemini vurgulamıştır. Konuşmasının sonunda ise Farsça eğitimin önemiyle alakalı bir beyit okumuştur⁸⁶.

Tuna Gazetesi 257 numaralı sayısında Ahmet İhsan Efendi imzasını taşıyan ve Şumnu'da bulunan Şumnu Kız Mektebi Rüştüye'sini eleştiren bir yazı kaleme almıştır. Bunun üzerine Balkan Gazetesinde bu yazıya cevaben yayınlanan E.H. imzalı bir mektup ile Ahmet İhsan Efendi'ye yazdığı yazının ne amaçla yazıldığını sorgulamış yapılan eleştirilerin son derece haksızca yapıldığı, bu kız mektebi hakkında yazı yazmanın son zamanlarda moda haline geldiğini belirtmiştir. Bu mektebin eğitim sisteminde hataların olduğunu kabul eden yazıda buna rağmen bu mektep sayesinde birçok Türk kızı hem eğitim hem de el işlerinde bir yetenek sahibi olmalarına olanak

⁸⁵ Dobriç: Osmanlı dönemindeki adıyla Hacıoğlupazarcığı, Dobrucanın iç kesimlerinde yer alan Bulgaristan şehri. DİA Hacıoğlupazarcığı maddesine bakınız.

⁸⁶ “Mektuplar”, *Balkan*, S.2, 24 Temmuz 1906, s. 2.

sağlanmıştır. Ahmet İhsan Efendi'nin mektep hakkında yeterli bilgi sahibi olmadan vicdansızca eleştirilerde bulunduğu iddia edilmiştir. Mektepte verilen eğitim üzerinden ahlak sorgulaması yapılmasına şiddetle karşı çıkan mektup sahibi ahlakın sadece kızlara mı gerektiğini, erkeklerin ne derece ahlaklı olduğunu sorgulamış ve erkeklerin rüştiye mezunu olduktan sonra ne derece bir ahlaka sahip olduğunu Ahmet İhsan Efendi'ye bir eleştiri şeklinde sormaktadır⁸⁷.

Dobriç kasabasında yaşayan gazetenin abonelerinden Fahriye isimli bir hanımefendi Türk kızlarının eğitimden mahrum kalması üzerine bir makale yazıp gazeteye göndermiştir. Bu yazı dönemin kızların eğitim hayatı ve toplumun kızların eğitimine bakışını güzel bir şekilde yansıtmaktadır. Bu yazıyı aynen nakletmenin gerekli olduğunu düşünerek paylaşıyoruz:

“Bugün Avrupa, Amerika gibi maarifte yevmen fe yevmen terakki etmekte olan kıtaların bütün kaza ve kasabatında zükure nisbetle inasın talim ve terbiyesini daha ziyade ehemmiyet verildiği halde bizim Bulgaristan ahali İslamiyesi neden istisna teşkil ediyor? “Kızlar için pek ziyade malumat abestir. Bunlar ulemadan olacak değildir. Fikir uyanıklığı kızları rahavet ve ataletle sevk eder.” yolunda söylenen sözler efvah-i nası dolduruyor. Hatta bazı zavatı tahsil fünun ile izaa vakt etmiş kadınların bil ahire gülünç olduklarını tecrübelerine bina serd ederek kızlarını cahil mürebbiyelere cahil muallimelere tevdiiden çekinmiyorlar. Fil hakika kadınların kendilerince lazım olmayan malumatın tahsiliyle iştigalleri faydasız ve bil netice münasebetsizdir. Bunların kuvve müdrikleri erkeklere nazaran zayıf olduğu cihetle kavanim felsefe siyaset gibi ulum ile fünun riyaziyenin ekser aksamını tahsilden sarf nazar edebilirler fakat kavadi Osmaniye ilmi ahlak akadil-i İslam gibi en ziyade lüzumu olan ulumun tahsilinden mahrum bırakılması nasıl tecviz olunabilir? Az çok kavadi Osmaniye'ye vukuf olan bir kız lisan fende fil hal tabir olunan “geliyor gidiyor yazıyor” ve emsali kelimeleri hod ve hod tebdil ile “geliri gideyiri yazeyiri” gibi hakkında istihzayı mucip olacak el faz garibeyi asla ağzına sığdıramaz bir miktarda coğrafya görmüş olanlar görmeyenler gibi hini hacette Romanya yerine urmanya, Rusçuk yerine uruşçuk, Şumnu yerine uşumnu, Filibe yerine hulube demekle kendinin mahcubiyetine meydan bırakır mı? Hele ilim ahlak ve akayit-i İslam tahsilinden mahrum kalanların hali ise büsbütün şayan teessüftür. Bu gibilerin hali hem dünya hem ukbada müşkil olacağı bi istibahdır. Şimdi bir kere

⁸⁷ “Mektuplar”, *Balkan*, S.3, 25 Temmuz 1906, s. 2.

düşünelim pederlerin bu suretle kızlarını cehalet içerisinde yaşatmaları büyük bir adavet değildir de nedir?

Bizim dinimiz mukaddes ve ulvi bir dindir bunun derece ulviyetini anlamak maksadıyla Avrupa ve Asya'da bulunan Hristiyan hükümetleri vakit vakit edyan kongresi teşkilini teşebbüs ediyorlar bazı kimseler ise bizzat tahaari ile ulviyetini akladıktan sonra bu mukaddes din ile mütedeyyin olmak hevesini düşüyorlar. Ez cümle son zamanda tahsili ilm zayesinde dini celil İslam'ın ne kadar ulvi olduğunu aklayan ve İsveç'te muharrirlerinden bulunan madam Luizon Pasint bunun ulviyetini Avrupa ve Amerika ahalisine bildirmek ve adap muazzeze İslamiye ve sünen şerife hakkında şimdiye kadar Avrupalıların istihzal edemedikleri en sahih malumatı cami olmak üzere gayet nafi bir esef meydana getirmiştir.

Bir Hristiyan kızı böyle alem İslamiyete dair birçok asar neşrettiği halde bizim İslam kızlarında pek çoğunun ferayiz vacibat ve sünen salatın henüz ne demek olduğunu bilmemeleri ne kadar fena ne derece abes düşüyor. İşte abes olan budur yoksa bazı münevverir el efkar pederlerin bir vech bala söyledikleri "kızlar için ziyade malumat abestir ilah..."fikri hiçbir vakit doğru olmaz. Şayet böyle olmak lazım gelse şuaradan birinin :

Etme ar öğren oku ehlinden

Her şeyin ilmi güzel cehlinden

Kelam manzumuna mana verilmezdi. Bu söz yalnız erkekler hakkında söylenmeyip kadınlara da şumuli vardır zannederim.

Karelerinizden fahriye 2-3⁸⁸."

Dobriçli Fahriye Hanım yazdığı yazıda Avrupa ve Amerika gibi eğitim konusunda son derece gelişmiş ülkelerde kasaba ve köylerde dahil kadınların eğitimine erkeklerden daha çok önem verildiğini fakat aynı değer için neden Bulgaristan İslam ahalisi tarafından verilmediğini sormaktadır. Toplumda kızların fazla bilgi sahibi olmasının gereksiz olduğu, bu bilgilerin ne işe yarayacağı sanki alim mi olacaklar gibi bir yanlış düşüncenin bulunduğu yazılmaktadır. Kızların idrak etme kapasitelerinin erkeklerden daha az olduğu düşünülerek onların siyaset, felsefe ve ilimden mahrum edildikleri cahil mürebbiyelere ve öğretmenlere mahkum bırakıldıklarını söylemektedir. İyi eğitim almayan bir kızın kendi dilinin gramerini nasıl bileceğini gayet basit kelimelerin yazılmasında dahi zorlanacağını, "geliyor gidiyor yazıyor" gibi basit

⁸⁸ "Kızlarımızın Maariften Mahrumiyeti", *Balkan*, S.67, 18 Ekim 1906, s. 2-3.

kelimeleri İstanbul Türkçesi yerine yerel ağızda söylendiği gibi “geliri gideyiri yazeyiri” şeklinde yazabileceğini, coğrafya dersi görmemiş bir kızın “Romanya yerine urmanya, Rusçuk yerine uruşçuk, Şumnu yerine uşumnu Filibe yerine hulube” şeklinde hatalar yapmaktan nasıl kurtulacağını sorar. Böyle bir cahillik içerisinde kızlarını yaşamaya mecbur bırakmanın düşmanlık olup olmadığını sormaktadır.

İslam dininin bilime ve ilme verdiği değerın Avrupa ve Asyalı diğer milletler tarafından daha iyi anlaşıldığını bu konuda yapılan araştırmalar ve konferanslar sonucunda İslam dinine geçen birçok insanın olduğunu ifade ederken buna örnek olarak İsveçli Madam Luizon Pasint isimli bir kadının İslam hakkında yaptığı oldukça değerli araştırmalardan ve yazdığı eserlerden bahsetmektedir. Bir Hristiyan kızının İslam hakkında bu derece güzel araştırmalar yapacak eğitimi olmasına rağmen bir Müslüman kızının kendi dini hakkında böyle bir eser veremeyecek olmasının ne kadar kötü bir durum olduğunu ifade etmektedir. Bilimin, eğitimin ve öğretimin sadece erkekler için gerekmediğini kızlarında en az erkekler kadar eğitim hakkına sahip olduğunu söylemektedir. Fahriye Hanımın yazdığı yazılardan Dobriç gibi ufak bir yerde yaşamasına rağmen yaşadığı dönemin şartlarına göre kendini oldukça geliştirmiş dünyayı tanıyan dünyadaki gelişmelerden haberdar olan, kadın erkek eşitliğini savunan aydın bir kadın olduğunu görmekteyiz⁸⁹.

Hezargrad⁹⁰ Gençler Cemiyeti tarafından gazeteye gönderilen mektuba göre Razgrad kasabasına daha önce Balpınar⁹¹ ve Tutrukan⁹² kasabalarında öğretmenlik yapmış ve halk tarafından büyük tepkiler almış Ali Şakir Efendi isimde bir öğretmen şehirlerine tayin olunmuştur. Bu şahsın öğretmenlik vasıflarını taşımayan, yeni eğitim sistemini bilmeyen, iyi ahlak sahibi olmayan biri olduğu iddiada edilmiştir. Tutrukan kasabasının ahalisi tarafından önündeki bira şişeleriyle darp edilmek suretiyle şehirden çıkartılmıştır. Bu şahsın Razgrad mekteplerinde okuyan Türk çocuklarına ne gibi bir yararı olacağı sorulmaktadır. Bu mesele hakkında yazılan mektup aynen şöyledir:

“Beyandan müstağnidir ki şu cihan marifette bütüin milletlerin sebep necat ve atılası baas iftiharı muktebildir fakat meal teessüf Hazargrad mekteplerimiz son zamana kadar terakkiye gayri müstait hep eski usulde tedrise devam edermiş bu

⁸⁹ “Kızlarımızın Maariften Mahrumiyeti”, *Balkan*, S.67, 18 Ekim 1906, s. 2-3.

⁹⁰ Hezargrad: Osmanlı dönemindeki adıyla Hezargrad bugünkü adıyla Razgrad olan ve Rusçuk yakınlarında Deliorman bölgesinde yer alan Türklerin yoğun olarak yaşadığı Bulgaristan şehri. DİA Hezargrad maddesine bakınız.

⁹¹ Balpınar: Razgrad şehrine bağlı günümüzdeki adı Kubrat olan Bulgaristan yerleşim yeri.

⁹² Tutrukan: Silistire iline bağlı Tuna nehri kenarında bulunan günümüzdeki adı Turtukaya olan yerleşim yeri.

hakikat gayri munkerdir işte bu ihtiyaç ve noksana mebni encümanlarımız yeni usulde tedris ve evladı milleti irşad eylemek üzere Balpınar mektebi muallim sakıbı Ali Şakir Efendi isminde birini getirdiler ahali bu zatın Tutrukan da ve Balpınar da evlad-ı milletine dereceye kadar irşat ettiğini ve en nihayet Tutrukan ahali tarafından önlerindeki bira şişeleri kafasına vurarak memlekette taasul tart edildiğini bildiği için böyle bir muallimi memleketimizde de nasıl bir usul tedris ihya edeceğinden şüphe ve tereddütte düşmende haksız mıyız? Haydi en mukaddes olan ahlaktan sarfı nazar bizzat dürüst imla yazmasını ilme edebe taalluk eder ve bir mektep muallimine yakışır üç sözü bir araya getirip söylemene muktedir olamayan bir kimse Razgrad Müslümanlarının evladına ne fazilet ne ilim ne edep tedris edecek?

Tuna gazetesinin 325 numaralı nüshasında Razgrad gençlerine karşı yazılan nasihat şeklindeki yazı Razgrad gençlerinin tepkisini çekmiştir. Tuna gazetesi tarafından maarifin değerini bilmemekle suçlanmışlardır. Bunun karşısında Hazargrad Gençler Cemiyeti şu açıklamayı yapmıştır:

“... Razgrad gençleri güya maarifin nimet kadrini sanki inkâr edecek kadar boş beyinli zannedilmesidir. Acaba tuna muharriri efendi gönderilen muallim efendiye hiçbir gün 3 satır imla yazdırmış, derece cehil ve iktidarını takdir eylemiş midir? Eğer bu fedakarlığı bu doğruluğu da ihtiyar etseler hiç şüphesiz bizim bilakis maarif kıymetini az çok anlar gençlerden olduğumuzu da teslim ederler.

Biz hazargrad gençleri (kaydiyeye mümanaatla ittiham edilmiş) ki bu da bir akistir. Zira bu tasavvuru iyilik ola meydana çıkaran yine razgard gençleridir. Biz böyle ravilerin memleketimizde evlad-ı milleti yek diğerine düşürmelerine cidden teessüf ederiz bu dedikodunun garaz ve nefsaniyetten kendimizi çekip doğruyu düşünmeli doğruyu kabul etmeliyiz. Doğruluk noktasında daima bir fikirde bir ruhta olmalıyız. Yoksa bu partizanlık cehaletin sonu hep hüsrandır zararı hep nefsimizedir.

Böyle partizanlık hisleriyle geçen kış bazı Bulgar vatandaşlarımız tarafından ahali İslamiyeye tecavüz vukua bulduğu zaman ahalinin Hazargrad mebusu hacı necip beye müracaatında mirmumi aleyhin cevaben: “gençlere gidin” dediği gibi muamelelerde devam edip gidersek akibetimiz elbette hayır olamaz. Ziya Paşa merhumun dediği gibi:

Eyvah bu baziçede bizler yine yandık

Zira ki ziyan ortada bilmem ne kazandık

Serine kurban olur gideriz⁹³.”

⁹³ “Muharrir Efendi”, *Balkan*, S. 76, 26 Ekim 1906, s. 2-3.

Tutrukan şehrinde Babayiğit gazetesinin yazarı Behzat Efendi ile Ethem Ruhi arasında bir gerginlik yaşanmıştır. Behzat Efendi, Ethem Ruhi aleyhinde sert ifadelerin yer aldığı bir makale yayınladı. Behzat Efendinin gazetesinde yayınladığı makalede kendisinden namuslu bir insan olduğunu, görevinden istifa ederek öğretmenlikten bakkallığa geçtiğini belirtir. Ethem Ruhi, Balkan Gazetesinde kendisi ile ilgili yazılara cevap verir ve Behzat Efendinin yalancı olduğunu söylediklerinin asılsız olduğunu belirtir. Behzat Efendinin görevinden istifa etmediğini, kendisinin öğretmenlik görevini yaparken meyhanelerde ve rezil yerlerde gezdiğini, rezil ve vicdansız biri olduğunu yazmıştır. Tutrukan halkının kendisinden şikayetçi olduğunu, Behzat Efendiyi görevi sırasında rezil hallerde bulunmasından dolayı yetkililere halkın şikayet ettiğini gelen görevlinin bira şişelerini kafasına çarptığını belirtir. Meyhaneci çırağı ile beraber pantolonlarına kadar pisleyip, 1,5 franga Tuna'da yıkandığına ahalini şahit olduğunu yazar. Bu şahsın çokça dayak yediğini bir bayram sabahı camide vaaz vereceğim diye kürsüye çıkıp saçma sapan nefsanî sözler söyleme başlar başlamaz ahali tarafından dışarı atıldığını söyler. Behzat Efendinin kendisini nasıl namuslu gösterdiğine şaşırır ve “namus kim Behzat kim, haya kim” diyerek Behzat Efendinin öğretmenliğiyle övünmesine karşı İstanbul'da okumaya gönderdiği çocukları hileyle seçtiğini bu çocukların üçünün de babalarının oldukça zengin olduğunu, bu çocukların zaten Behzat Efendi olmasa dahi babalarının zenginliğinden dolayı iyi bir eğitim alma imkanlarının olduğunu belirtir⁹⁴.

Dobriç'den Fegani adından bir şahsın gönderdiği “Mekatib-i reşide mezunlarının nazar dikkatine arkadaşlar” başlıklı mektupta, dönemin ortaöğretim okulları derecesinde olan Mekatib-i Rüştîyeler hakkında gördüğü eksiklikleri kaleme almıştır. Mektepler konusunda önemli konulara değinilmiştir.

“Cihanda müfte hakikat ile sirac fazilet mektep denilen dar kemalette mahfuz bulunduğunu alim medeniyet meydan vuzuha çıkarmaktadır.

Düşünelim: bugün medeniyet kubbesini tezyin eyleyen kevakib terkinin iltima daimiyesi mehir taban marifetten iktibas ettiği envar hayat bahşeye sayesinde değil midir? Bütün için marifet her yerde ve kavim nazarında matla envar hidayettir.

Saadet refahiyet umum feyz delaviz irfan ile sahe zuhura atılmıyor mu?

Her ferdi vasıl saadet ve nail iz ve rahat kılan kalpleri ihtisat ulviyeye ile meşhun edecek bedayi ağuş perversene alanda hep marifet değil midir. Bunun için

⁹⁴ “Mektuplar”, *Balkan*, S. 8, 1 Ağustos 1906, s. 2-3.

ekser evkatını ilm ile hasır ve vakif edenler elbette o bedai ondan muhassıl surur ve neşatı duyar mütelezziz olur. İşte bu ezvakı maddeten ve manen ağışunda tutan mektep denilen o dar necat değil midir?

İşte bizde avamir peygamberiyeye sayesinde serape bir şarta inşirah, bir şaşaha saadete gark olan keftar ilmiye, merhum Nabi'nin:

İlim bir lücce-i bi-sahildir

Anda alim geçinen, cahildir

Cahile hak mevt dedi ilmi hayat

Olma mahrum hayat ebedi

İlm ile fark edenin ve ebedi

İbyat hakikat efsanına itbaen pencerelerinden kahkahat şaikane uçan bir teclikah ilim ve irfan tecsim eden dersaneleri teşnikan zülali funun ile dolu her köşesinde her kürsü hitabetinde binlerce avaza hikmet tahir olan mektepte okurduk çıktık. Lakin nolduk cümlemiz bir sanata bir süluk ettik sanata süluk ile hata etmedik fakat mektep rüştiyeyi bitirmek ile ilm ve marifî ihata etmedik ya mektep rüştiyeyi bitirmek artık kitap açmamak bir cedide bir eser okumamak artık mutaladan tevegulat ilmiyeden tecridi nesf etmeyi mi muvcibdir ki? Böyle olunca yazık değil mi o mekteplerde geçirilen kıymetli saatlere hayır sanata da ticarete de neye salık olsak bir elimiz terazide ise bir elimiz de kitapta bir nazarımız alışverişte ise bir nazarımız da ilim ve marifette terkiyat asriyede olmalıdır böyle olursak şu cihanda belki bir gün bizde mesut milletler arasına katışabiliriz⁹⁵.”

Ethem Ruhi, bir dostuyla arasında geçen ve Türklerin ne için her alanda geride kaldıklarına dair gerçekleştirdikleri sohbeti kaleme almıştır. Dostunun ona Türklerin bütün işlerinin neden Arapsaçı gibi olduğunu, neden her şeyde Türklerin kabahatli ve vahşi bulunduğunu sormuştur. Bu durum hakkında şu görüşleri bildirmiştir:

“İstanbul'da bizim hükümet yerine başka bir hükümet olsa acaba ne yapar? her gün bir kavmiyete gürültüsünü, her gün bir muharebe korkusu. Fakat hele memleket dahilindeki fesada karşı ne yapabilir?

Mesela bakarsın bir kavmiyete bir resmi mahalle veya bir kasabaya girer yakar yıkar sonra asker gelir bil taban bunları vurur. Ertesi gün birçok bedhavah gazeteciler Türkler yine Hristiyanları kesiyor Hristiyanlar şöyle zulm altına böyle bilmem ne de diye kıyametler koparmağa yetişmezler, buna hükümet ne yapsın”

⁹⁵ “Terkip Maruf İçin”, *Balkan*, S. 80, 2 Kasım 1906, s. 2.

Dostunun bu fikirleri karşısında Ethem Ruhi, Türk milletini manen ve maddeten küçük düşüren düşmanların haksız ithamlarına hedef eden sebebin milletin gün günden yuvarlanıp durdurduğu, girdap felaketin ne olduğunu bile bilemeyecek kadar gafil bulunması olarak açıklamaktadır. Neden bizim her işimiz arap saçı gibidir? sorusuna cevaben, hayat içtimaiye ve siyasiye de intizam ve istikamet olmadığını, toplumun hayatının daima gerekli gereksiz yere yalan söylemeye, riya ve fesatlığa münhasır kalmasıdır. İnsanların tek derdinin aldatma ve kelek atmak olduğunu, işleri güçleri nefsanîyet, birbirlerinin dedikodusunu yapmak olduğunu söyler ve Allah'ın Kuran'da birinize gıybet etmeyin, yek diğerinizi tecessüs etmeyin dediğini herkesin çok iyi bildiğini vurgular. Fakat buna rağmen “biz din kardeşimizin gıybetinde 5 dakika bulunmasak sanki çatlarız.” demektedir. Sözlerine aynen şöyle devam etmektedir:

“En çoğuna ömrümüz füsük ve fesat ile hep laklakiyet ile geçer. Hayat ve ahlakımızda şiraze intizamından çıkar gider. Hep de böyle perişan oluruz. Fakat Hristiyan bildiğimiz İngilizleri Almanları, o millet efradının her birinin hayat hususiyesini düşünecek olsak belki hayretten kendimizi alamayız. Bir İngiliz medarı muaşeret ittihat edildiği kendi işinden gücünden maada ahirin hukuk ve hususiyetine taalluk eder. Bir şey söylemek dinlemek değil aklından bile geçemez. Bir İngiliz'e yahu senin filan dostun söylemiş diyecek olursak emin olunuz ki İngiliz böyle bir hitaba karşı “benim işim değil” den başka bir söz bile söylemez tıpkı bizim gibi değil mi? Var mı bize yek derdimizin arz ve canî ile mukaddesatı ile füsük ve fesat içinde ömrümüzü öldürelim.

Bu ahlaksızlık ise bire sarf tembellikten işsizlikten geliyor. Viktor Hügo demiş ki: hiçbir gamlı meyus dakika bilmiyor mana ilmi bir kitap alıp mütalaaaya daldığında zail olmasın” biz işsiz kaldık mı cigaraları yakıp kahve cezvelerini sorup karşı karşıya geçip yalan dolana ise boş laflarla zaman öldürmekten başka bir türlü yaşamak hayat hissiye ve fikriye nedir bilmeyiz. Halbuki Avrupa'da bir balıkçı bir amele onda bile yemek yendi, kalkıldı mı bakarsınız baba ana evlat kız herkes kimi bir gazete kimi bir kitap kimi bir iş almıştır. Hane dervanında doyulmaz bir ciddiyet. Hülasa insani bir hayat ne insan yaşadığını ancak böyle anlayabilir. Ya biz ne yaparız?

Elimize bir kitap alalım bir gazete alalım müntazamen okuyalım ne olduk ne oluyoruz ne olacağız diye biraz düşünelim ne gezer?

Derakip ruhumuz sıkılır çünkü tembellik, zillet, miskinlik iliklerimize yapışmıştır⁹⁶.”

⁹⁶ “Musahabe”, *Balkan*, S. 81, 3 Kasım 1906, s. 1-2.

Şumnu'da bir takım genç münevver muallimlerim tarafından Bulgaristan İslam Mekteplerinin sorunlarına çözüm bulmak, yeni eğitim programları hakkında projeler üretmek ve mekteplerin kalite ve kapasitesini arttırmayı amaçlayan bir kongre yapılmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda Muallimi İslamiye Cemiyeti adında bir cemiyet oluşturulmuştur. Bu kongre Bulgaristan Türkleri tarafından taktir toplanmış ve gazeteler de dahi burada alınan kararlar ve eğitim konuları ile ilgili yazılar tartışılmıştır. Birinci kongreye katılan muallim sayısının az olduğu fakat attıkları bu adımın önemli olduğunu ve giderek büyüyeceği söylenmektedir.

Ruşuk Mekteb-i Rüştüyesinden Ali Haydar Efendi isimli muallim cemiyetin bu zamana kadar önemli bir eksiklik olduğunu, Bulgaristan Müslümanları içinde her türlü ihtiyacının tamamen görüp, sorunların çözümü için her türlü probleme göğüs gereceklerini ifade etmektedir. Bulgarların böyle kurumları ve cemiyetleri çoktandır var olduğunu, bu cemiyetlerin büyük bir gereklilik olduğunu belirtir. Ali Haydar Efendi siyasi bölünmelerin Bulgaristan Türk ahalisine zarar verdiğini geleceklerini ilgilendiren konularda birlikte hareket etmeleri gerektiğine vurgu yapar. *"Mekteplerin islahatının dinen ve insaniyetten borçtur. Partizanlık istikbalimizi mahvetmekte ve mekteplerimize büyük zararlar kurmaktaydı bunları çoktan görüp birleşmemiz gerekmektedir."*

Bulgaristan'da yaşayan Türk ahalinin kimsesi olmadığını kendilerini yine kendilerinin düşünmeleri gerektiğini, Bulgarların hükümetleri dahi varken çalışmaktan geri durmadıklarını, Bulgar cemiyetlerinin Bulgar okulları için sürekli çalışmalar yaptıklarını ifade eder. Bu konuda Türk ahalinin de el ele vererek cehaletle ve partizanlıkla mücadele etmesi gerektiğini savunur⁹⁷. Şumnu da gerçekleşen kongrenin ardından ikinci bir kongre Rusçuk'ta toplanmıştır. Rusçuk Mekteb-i Rüştüyesinde gerçekleşen kinci muallimi İslamiye kongresine Tahir Lütfi Efendi başkanlık etmiş, önemli öğretmenlerde Talha Kemali ve Mahmut Cevdet Efendiler de kongrenin yönetiminde bulunmuşlardır. Kongreye Bulgaristan'ın muhtelif kasabalarından 43 kişi iştirak eylemiştir⁹⁸.

Gazetede yer alan öğretmen ilanları sayesinde dönemin öğretmen maaşları hakkında da bilgi sahibi olmaktayız. Türk okullarında görev yapan öğretmenlerin maaşlarını düzenli alamadıklarına dair haberler gazetede yer almaktadır.

Filib'e'den bir öğretmen gazeteye gönderdiği mektupta: *"Ramazan'ı parasız geçirdik insan ne için çalışır 5 aydır para almadık. Acaba kasada para mı yok. Evkaftan*

⁹⁷ "Tebrik ve Temenni", *Balkan*, S. 81, 3 Kasım 1906, s. 1.

⁹⁸ "İkinci Muallimi İslamiye Kongresi", *Balkan*, S. 117, 31 Aralık 1906, s. 1-2.

neden verilmiyor. Ermeni ve Yahudiler hikmetten yardım görmedikleri ve bizim kadar vakıfları olmadıkları halde onların öğretmenleri aylık alıyorlar da biz neden düzensiz alamıyoruz” şeklinde isyan etmektedir.

Varna’dan gelen bir başka mektupta ise mekteb-i rüştiye öğretmenleri arasında söylentiler büyümektedir. Geçen seneki muallimler her nedense azl edilmiş yerlerine onlardan ehliyetsizi bile olsun edilmemiş bu mekteplerin ikisinde de biz esbap inkırazımızın pek hazin çöküşe geçmektedir. Başka milletlerin vakfı ve başka bir şeyi yok ama millet var milli his var bizde ise milli his vakıfhavarlık var partizanlık daha açıkçası nefsimizden gayrı bir şey düşünmemek gibi bir durum var böyle okulsuz ve öğretmensiz kalırız⁹⁹.

Dobriç’te yaşayan Şahin isimli bir şahsın gönderdiği mektupta, gece mektebine ihtiyaçlarının olduğu söyleniliyor. Daha önceki Dobriç Mekteb-i Rüştiyesi müdürü Hafız Mehmet Masum Efendi, iki yıl evvel oradayken gece mekteplerinin bulunduğunu ve bu gece mektepleri sayesinde 90 kadar Türk öğrencinin 2 aylık tahsilde Türkçe ve Bulgarca imza atmayı öğrendiklerini belirtmiştir. Bu mekteplerin tekrar açılması gerektiğini söyleyerek bu konudaki taleplerine şimdiki rüştiye yöneticilerinin kayıtsız kalmasından şikayetçi olduklarını vurgulamaktadırlar¹⁰⁰. Kırk üç kişiden ibaret olan bir muallim cemiyeti heyeti İstanbul’a seyahat için Sofya’dan hareket ettiklerini ve bu kırk üç Bulgar cemiyet üyelerinin on üçünün kadın öğretmenlerden oluştuğu vurgulanmaktadır¹⁰¹.

Bulgaristan Maarif Nezareti tarafından Filibe, Rusçuk, Şumnu mekteplerinin beherine 2000 frank, Varna, Silistre, Vidin mekteplerinden her birine 1500, Dobriç, Pravadi, Tutrukan, Eskicuma encümanlarına 1000’er frank paranın 1907 senesi bütçesinden verileceği duyurulmuştur¹⁰².

Sofya’da Bulgar okullarına yapılan başvurular hakkında yazılan yazıda Bulgarlarla Türklerin eğitime olan ilgilerine değinilmiştir. Bu okullarla ilgili olarak okullar o derece talebe ile dolmuştur ki her gün akın akın mektebe yazılmağa giden Bulgar çocukları müdürler tarafından geri çevirmektedirmiş. Mekteplerde yer bulmayan birçok Bulgar genci meclis önüne kadar gidip “mektepe isteriz” diye ağlaşmakta imişler şeklinde aktarılmaktadır. Ethem Ruhi, Bulgar milletinin şu ilim ve maarife tutkusuna ve birde bizim mektepsizliğimize ve kitapsızlığımıza bakıp, bakıp ta talihin bu derece

⁹⁹ “Nazar Dikkat”, *Balkan*, S. 84, 8 Kasım 1906, s. 2.

¹⁰⁰ “İlan”, *Balkan*, S. 253, 17 Eylül 1907, s. 3.

¹⁰¹ “Dahili”, *Balkan*, S. 427, 26 Nisan 1908, s. 2.

¹⁰² “Bulgaristan Mektebi İslamiyesi İlan”, *Balkan*, S. 100, 29 Kasım 1906, s. 4.

adaletsizliğine lanetler etmemek elde değil. Şu koca Filibe reşidesinde kaç çocuk okuyor? diye sitem etmektedir¹⁰³. Bulgaristan eğitim bakanlığı Bulgaristan genelinde elli tane ilkokul açılması hakkında karar almıştır. Bu okulların sekizi Burgaz, üçü Filibe, üçü Rusçuk, dördü Tırnova, altısı Varna, on üçü Şumnu kalanları Sofya ve civarında yapılacağı duyurulmuştur. Bu haber karşısında Balkan Gazetesi Türk ahalinin, acaba yok olan mekatip iptidailerine birkaç tane ek ve ilavesi hakkında bir düşüncenin ne zaman akıllarına geleceğini sormaktadır¹⁰⁴?

Balkan Gazetesinde Filibe şehri ve Bulgaristan'ın muhtelif yerlerinden öğretmen ilanları görülmektedir. Bu ilanlar bazen okul müdürleri tarafından bazen de vakıflar tarafından verilmiştir. İlanlarda öğretmenlerde aranan şartlar, verilecek olan maaş miktarı, çalışacağı kurum ve başvuru yerleri belirtilmiştir. Bu öğretmen ilanlarına şunları örnek gösterebiliriz:

“Bu sene mektebi rüştiyemize Fransızca lisanına aşına fünün sairenin tedrisine el verişli bir efendiye lüzum görüldüğünden vazifeyi der ahde edecek efendi 90 Frank ile tayin olunacağından ceride mutebereniz vasıtasıyla ilan edilmişini marif namına rica ederim

Müracaat doğrudan doبریç encümen reisi Abdurrahman zühdi¹⁰⁵”

“Mektebimizin farklı sınıflarda muallimlik edebilmek ve kasabamız çarşı cami şerifte beş vakitte imamlık ve mübarek günlerde hitabet ve vaz etmek ve ain mahallinde ahali islamiyesinin nikah ve cenaze vesayire gibi ihtiyacat diniyeleri umurunu tesviye etmek vesifelerini ifaye muktedir bir efendiye ihtiyacımız var. Bu vazifeleri karşılayacak edecek kişiler maaş ve şartlar hususunda anlaşmak üzere encümen evkafımız reyasetine müracaat buyursun¹⁰⁶.”

Ethem Ruhi yazılarında sürekli Bulgaristan'da yaşayan Türk ahalinin eğitim problemleri üzerinde durmuştur. Bulgaristan meclisinde göreve geldiğinde de bu konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Türk ahalinin genç ve aydın öğretmenlerini bir araya getirerek eğitim derneklerinin kurulmasını teşvik etmiştir. Ethem Ruhinin bu konudaki faaliyetleri Osmanlı Devleti'ni rahatsız etmiştir. Siyasi yönü açık bir şekilde bilinen Ethem Ruhinin Bulgaristan Türk ahali arasında bu görüşleri yayacağından korkan Osmanlı idarecileri bu konuda çeşitli önlemler almaya çalışmıştır. Osmanlı istihbaratı tarafından Sobraniye azasında ve Balkan Gazetesi idarecisi Ethem Ruhi Beyin

¹⁰³ “Dahili”, *Balkan*, S. 265, 3 Ekim 1907, 3 Ekim 1907, s. 2.

¹⁰⁴ “Dahili”, *Balkan*, S. 282, 27 Ekim 1907s. 2.

¹⁰⁵ “İlan”, *Balkan*, S. 253, 17 Eylül 1907, s. 4.

¹⁰⁶ “İlan”, *Balkan*, S. 461, 5 Haziran 1908, s. 4.

görevlendirdiği, Filibe ve Balçıkta görev yapan öğretmenler ile Filibe ilkokuluna tayin ettirilen bazı öğretmenlerin Müslüman evlatlarının beyinlerini zehirleyecek ve Osmanlı hükümeti aleyhinde fikirler yayarak bu amaçla faaliyetlerde bulunabileceklerine dair malumatlar verilmiştir¹⁰⁷.

II. VAKIF FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER

Balkan Gazetesinin Bulgaristan Türklerinin içtimai hayatlarıyla ilgili verdiği en önemli haberlerin başında vakıf meselesi ve evkaf idaresiyle ilgili problemlerin yer aldığı haberler gelmektedir. Bu haberler çoğunlukla vakıfların yönetiminde yapılan haksızlıklar, usulsüzlükler ve buradaki memurlarla ilgili sorunlar hakkındadır. Bulgaristan Türkleri Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinin Bulgaristan'da son bulmasıyla beraber azınlık statüsünü almışlardır. Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığın en önemli sorunlarından biri müftülük ve vakıf meselesi olmuştur. Bunun en önemli sebebi ise Bulgaristan'da en çok vakıf ve vakıf mallarına sahip olan cemaatlerin başında Türklerin olmasıdır. Bulgarlar 93 Harbinin hemen sonrasında yaptıkları 1879 tarihli anayasanın 40. Maddesine göre herkesin din ve inanç özgürlüğüne sahip olduğu belirtilmiş ve Bulgaristan'da yaşayan tüm cemaatlerin hakları anayasa güvencesine alınmıştır¹⁰⁸. Bulgaristan Türkleri müftülük ve vakıf idaresinde özgür bırakılmış, Müslüman cemaatin dini kurumlarının yönetim ve idaresi müftülere bırakılmıştır. Bulgaristan'da Türk ahalinin müftülük ve vakıfların yönetimi meselesinde ciddi sıkıntılar yaşadığı görülmektedir. Vakıf malları idarecileri tarafından adeta yağma edilmeye çalışılmış ve haksız hukuksuz ihaleler ve kiralama yöntemleriyle birilerinin tekeline düşmüştür.

Tutrukan kazasında yaşayan bir abonenin kaza müftüsü hakkında iddiasına göre müftünün yapmış olduğu haksızlıklar ve hukuksuzluklarla ilgili ilk başta gazeteye göndermiş olduğu mektup sonucunda bundan cesaretlenen ahali, sayıları sekiz on civarında aboneye başvurarak kendi başlarına gelen haksızlıklardan bahsetmişlerdir. Gazeteye abonenin gönderdiği mektuba göre Tutrukan kazasına bağlı Göneklî köyü sakinlerinden bir davacı kardeşleriyle arasında olan miras meselesi üzerine Tutrukan müftüsüne başvurur. Davacı davasından vazgeçmiş ve buna rağmen 5 Frank resmî belgeler için ödeme yapmıştır. Mahkeme çıkışında konuştuğu arzuhalci bu paranın çok fazla olduğunu kendisinden 3,5 Frank fazla ücret alındığı ve geri iadesini talep etmesini söylemesi üzerine köylü müftüden fazla alınan paranın geri iadesini istemiştir. Bunun

¹⁰⁷ HR.SFR.04., 283-18, s. 1.

¹⁰⁸ Şimşir, age., s.66.

sonucunda parasının üstünü geri almış olsa da müftü tarafından darp edilip hakarete uğramıştır. Bu vakanın karşısında uğradığı saldırı ve hakareti unutamayacağını söyleyen şahıs müftüden hakkının sorulmasını talep etmek maksadıyla gazeteye mektup göndermiştir¹⁰⁹.

Müderriş Hacı Selim Efendi isimde bir şahıs Silistre’de bulunan bir camide yatsı namazı sonrası, camide bulunan Mahzarzade Mustafa Ağa ile aralarında çıkan yaygarayı anlamaya giden İmam Salih Efendiye bir müderrişle yakışmayacak şekilde ağır küfür ederken bu sırada müezzin de oraya gelip imama saldırır. Müezzin kendisinden üst mevkide bulunan imamı darp ve hakareten görevinden azl edilir. Müderriş Hacı Salim Efendi ise medrese vakfına ait olan iki dükkanı kendi şahsına geçirmeye çalışmaktan görevinden alınmıştır. Olaya Türklerin yanı sıra çevrede bulunan Bulgarlar da şahit olmuştur. Ethem Ruhi bu olayı büyük bir rezillik olarak görmüş ve postu paylaşamama şeklinde yorumlamıştır¹¹⁰.

Evkafı İslamiyenin yapmış olduğu hatalara değinilerek belediye seçimlerini kaybettiklerinden dolayı zamanlarına kadar Ortodoksların Yortularında Türk ahalinin dükkan kapatma adeti olmamasına karşı bunu yaptırmaya çalışmaları eleştirilmiştir. Türk ahalinin yortu zamanı dükkan kapatmasının onları neden şereflendirdiği sorgulanmakta ve bunu yapmamak isteyen Müslüman esnaf dükkan açmaya müsaade aldıktan sonra oldukça sevindiğini belirtmektedir¹¹¹.

Silistre’den gelen mektuba göre Müezzin Recep Efendi daha önce bahsettiğimiz camide meydana gelen kavga ile alakalı olarak Müderriş Salim Efendinin imamın görevini düzgün yapmamış olasından dolayı yerine başka bir imam bulacağını söylemesi üzerine bunu duyan imam müderrişin gırtlığına sarılmıştır. Müderrişin feryadını duyup yardıma koştuğunu belirten Müezzin Recep Efendi kendisinin araya girmesini imam tarafından yalan konuşularak saldırı olarak gösterilip, vazifesinden olduğunu mektubunda bildirmektedir¹¹².

Eski Zağra’dan gelen haberlere göre vakıf malı bir un değirmeni siyasi şahsiyetler ve vakıf yöneticilerinin girişimleri sonucu sözleşme süresinin bitimine altı ay olmasına ve birçok talibinin olmasına rağmen ihale yapmadan aynı kira bedeliyle aynı kişiye

¹⁰⁹ “Mektuplar”, *Balkan*, S. 1, 22 Temmuz 1906, s. 2-3.

¹¹⁰ “Mektuplar”, *Balkan*, S. 2, 24 Temmuz 1906, s. 2-3.

¹¹¹ “Dahili”, *Balkan*, S. 8, 1 Ağustos 1906, s. 3.

¹¹² “Mektuplar”, *Balkan*, S. 9, 4 Ağustos 1906, s. 2.

kiralamıştır. Durumun meydana çıkmasından sonra olaya adı karışanlar görevden alınmıştır¹¹³.

Ethem Ruhi yazılarında sıklıkla müftülük makamının ve Evkafı İslamiye'nin kötü yönetildiğine değinmiştir. Bulgaristan'da yaşayan Türk ahali arasında vakıf meselesi ve müftülük sürekli bir sorun halinde olmuştur. Balkan Gazetesi bu mesele üzerine sıklıkla gitmiştir ve makam sahibi şahısların post mücadelesi içerisinde olduklarını partizanca tutum sergilediklerini ve vakıf yönetimlerine hâkim olma uğruna birbirlerine düşmanlık ettikleri sıklıkla aktarılmaktadır. Bu olayı kötü haller olarak tanımlayan gazete bu yaşanan sıkıntının Bulgaristan'ın hangi şehrine, kasabasına ve köyüne giderseniz gidin mevcut olduğunu dile getirmektedir. Bu durumun Bulgaristan Türklerine yakışmadığını ve yaşanan birçok sıkıntının bu hatalardan meydana geldiğini dile getiren Ethem Ruhi, vakıf yöneticilerini ve Türk ahaliyi adil, namuslu ve ahlaklı olmaya davet etmektedir. Bu yöneticilerin en az kendini düşündükleri kadar Türk ahaliyi de düşünmeleri gerektiğini bunun Müslümanlığın ve insanlığın gereği olduğunu dile getirmiştir¹¹⁴.

Bulgaristan'daki İslam vakıflarının amacından saptığı, vakıflar yüzünden Türk ahalinin bölündüğünü ve sürekli kavga olduğu, bölünmenin en önemli nedenin “Vakfi sen yiyeceksin ben yiyeceğim” görüşünü olduğu ifade edilmektedir. Ethem Ruhi, bu durum karşısında Türk ahalinin ne gibi bir yol izlemesi gerektiğine dair düşüncelerini Balkan Gazetesinde okuyucularıyla paylaşmıştır. Vakıf mallarının Allah'ın bir emaneti olduğunu yetim malı sayıldığını bunların nasıl yönetildiğinin Müslümanlar tarafından bilinmesi ve kontrol edilmesi gerektiğini vurgular. Vakıf yöneticilerinin, imamların ve müftülerin mal yeme uğruna birbirlerine düşmelerinin hem Müslümanlar için hem de burada bulunan vakıfların geleceği için tehlikeli olduğunu belirtir. Bu gibi işlerin idaresine namus, ahlak ve vicdan sahibi kimselerin getirilmesini tavsiye eder¹¹⁵. Bu kötü yönetilen vakıflara Filibe'nin uzun çarşısında bulunan İki Kapılı Han örnek gösterilmiştir. Bu hanın idarecileri tarafından kötü bir şekilde yönetildiği ve usulsüzlüklerle idare edildiğinden bahsedilmiştir¹¹⁶. Burgaz müftülüğü ile ilgili bir habere göre birkaç aydan beri kurulmamıştır yapılan seçimleri Aydoslu Raşit Efendi tarafından tekrar kazanıldığı duyurulmaktadır¹¹⁷. Filibe Evkaf İslamiyesi tarafından

¹¹³ “Rezalet Başladı”, *Balkan*, S.13, 9 Ağustos 1906, s.1.

¹¹⁴ “Kötü Hallerimiz”, *Balkan*, S. 37, 13 Eylül 1906, s. 1-2.

¹¹⁵ “Bulgaristan'da Evkaf-ı İslamiyye”, *Balkan*, S. 48, s. 1-2.

¹¹⁶ “İki Kapulu Han Vakfı” *Balkan*, S. 49, 26 Eylül 1906, s. 1-2.

¹¹⁷ “Müftüler Meselesi”, *Balkan*, S. 115, 28 Aralık 1906, s. 3.

kontrol süreleri son bulan yirmi altı parça emlakın tekrar ihalesi süresinde hile yapıldığı yazılmaktadır.

Bulgaristan Sobraynasında müftülerle ilgili kanun teklifi verilmesi üzerine gazete bu teklifi destekleyici bir yazı yazmıştır. Müftülerin bulunmuş oldukları makamları ve ellerinde bulunan yetkileri su istimale uğrattıklarını ve uğratmakta olduklarını, Sobrayna Balçık mebusu Doktor Pasarof'un bazı yetkilerin müftülerden alınmasına dair söylediği sözlerin pekte boş olmadığını, Bulgaristan'ın muhtelif kasabalarının müftüleri ve naipleri hakkında idarehaneleri birçok yerden gelen şikâyet mektuplarını bir araya toplayacak olsalar, belki binlerce sayfalık bir kitabın meydana geleceğini söylemektedir.

Diğer milletlerin olduğu gibi Türk ahalinin de dini liderlerinin bulunduğunu fakat bu mevkilerde bulunan şahısların, milletin haysiyet medeniyesini gösterecek vasıfları taşımadıklarını, yapmış oldukları cahillikleri ve kabalıkları görünce insanın yerin dibine girdiğini ifade edilmektedir. Bu kurumları işgal eden insanlardan iyi insanların var olduğunu ama binde, yüzde kaçta kalır onun bilinemeyeceğini, 5 veya 10 düzgün müftünün ya çıkar ya çıkmaz halde olduğu yazılmaktadır. Müftülerin ekseriyetinin mektep medrese görmemiş olduklarından ve şeriat kanunlarına hâkim olmadıklarından şikâyet edilmektedir¹¹⁸.

“Şumnu'dan yazılıyor

Şumnu, Silistre, Tirnova müftü katipleri ve Aydos, Niğbolu, Lofça, Karlova, Rahova, Selvi, Eski İstanbulluk müftü vekaletleri memuriyetleri lağvedilmiştir. Sebebi ise her birinin 40 ar 50 şer franktan alda 25 franka kadar düşmüş incelenmelidir.

Müftü dairesinde iki bulgara 100 ve 70 frank maaşla, diğer iki Müslüman ise 70 40 frank katibi bulunduğu halde 40 franklık memuru da lağvetmişler bu adalet midir?

Mustafa zihni makamı neden kullanmıyorsun

Bulgarlar karşılaştırıldığından haklı olmakla beraber 40 lık olanı mezahip nezaretinin aldığı kararı haksız bulmuyor gazete

Bulgar memurları şikayet ediyoruz fakat kasabalarımızda kaç Müslüman Bulgarca bilen var ki bu bizim için aşağılayıcı bir durumdur bu durumdan ancak evlatlarımızı güzel tahsil ilim öğretme suretiyle cahil mektepsiz kaldığımız için böyle ayak altında kalmaya mahkum oluyoruz¹¹⁹.”

¹¹⁸ “Müftüler Meselesi”, *Balkan*, S. 153, 28 Aralık 1906, s. 3.

¹¹⁹ “Bir Şikayetname”, *Balkan*, S. 381, 4 Mart 1908, s. 2-3.

Bulgaristan'ın muhtelif noktalarında Bulgar hükümeti tarafından İslam vakıflarının bazı yöneticilerinin ve memurlarının işlerine son verildiğine, maaşların düşürüldüğüne dair Şumnu'dan gelen mektuba cevaben bu haksızlıkların yanlış olduğunu fakat Bulgaristan'da yaşayan Türk ahalinin bu durumda olmasının en büyük sebebinin kendi hatalarının olduğunu, Bulgarca bilen ve memurluk yapabilecek kimsenin olmamasından dolayı kendi vakıflarına dair Bulgarların daha yüksek maaşla memur olduğunu ifade etmektedirler.

III. RUM-BULGAR ÇATIŞMASINA TÜRKLERİN BAKIŞI

Uzun yıllar Fener Rum Ortodoks Patrikhanesine bağlı kalan ve Rumlar tarafından kilise eliyle asimile edilmeye çalışan Bulgarların bağımsızlık mücadeleleriyle beraber kendi kiliseleri de olmuştur. Kilise meselesi Bulgarlarla Rumlar arasındaki en büyük sorunlardan biridir ve yeni milli duyguların uyandığı Bulgar halkının bu konudaki tutumu son derece heyecanlı olduklarını görmekteyiz. Balkan Gazetesinde Rumlarla Bulgarlar arasındaki çatışmalarla ilgili haberleri incelediğimizde Bulgarların tarafını tutan yayınların yapıldığını görmekteyiz. Bunun sebebi olarak bu olayların olduğu sırada Girit'te Türklere karşı Rumlar tarafından büyük katliamların yaşanması, Makedonya'da Rum çetelerinin Türklere yaşattıkları zulümler ve Bulgaristan'da yaşayan Türklerin 93 Harbi sırasında yaşadıkları ve o dönem hala taze olan acıları tekrar yaşamama düşüncesiyle Bulgarların son derece hassas oldukları süreçte tepkilerini çekmemeye çalışma amacı güdüldüğünü söyleyebiliriz. Bu haberleri incelediğimizde sorunun ne derece büyüdüğü görülmektedir.

Bulgaristan'ın Varna şehrinde bulunan bir kiliseyi ve Rum cemaatini ziyaret ve aynı zamanda Rum cemaatine liderlik amacıyla Bulgaristan'a gelen Rum Metropoliti Neofitos, iki defa Bulgarlar tarafından geri çevrilmesi hatta kovulmasına rağmen üçüncü kez Bulgaristan'a geldiğinin haberini alan Bulgarlar büyük bir tepki göstererek limanda şiddetle Rum Metropolitini karşılamış ve şehirde bulunan "Sen Nikola" adındaki Rum kilisesini tahrip etmişlerdir. Bu olay karşısında Balkan Gazetesi Bulgarlara hak vermektedir. Bulgarların uzun yıllardır Rumlarla arasında süre gelen kilise problemini dile getiren gazete Rumların bu davranışı Bulgar devletini tanımama ve devlet içinde devlet yaratma olarak yorumlamaktadır¹²⁰.

Birtakım Bulgar gazetelerinden edinilen bilgiye göre Yunanistan'daki gazeteler Bulgarlar ve Ulahlar aleyhinde şiddetli ve tehditkâr haberler yazmaktadır. Bu

¹²⁰ "Varna Hadisesi", *Balkan*, S. 2, 24 Temmuz 1906, s. 3.

gazetelerden “Kairi” adındaki gazete Bulgarlarla anlaşmayı Yunanlılağa yakıştırmamakla beraber Ulahları da küçümseyerek Makedonya’da bulunan Rum komiteciler üzerinden alenen tehdit etmektedir. Balkan Gazetesi bu olaylara karşı Yunanlıların bu tutumunu Osmanlıların menfaatlerine de aykırı bulduğunu belirtmekte ve Rum komitelerine karşı mücadelenin devamını zaruri görmektedir¹²¹.

Bulgarlar hem Varna hadiseleri hem de Makedonya’da Rumlar tarafından Bulgarlara yapılan taciz ve katliamlara karşı Bulgaristan’ın her yerinde mitingler yapmaya başlamışlardır. Bununla beraber Kavarna kasabasında yaşayan Bulgarlar Rumlara ait kilise, okul ve diğer gayrimenkulleri gasp etmişlerdir. Bu olayın sonucunda Kavarna Bulgarları, Bulgar vatanperveri ilan edilmişlerdir¹²².

Rumlar arasında düşmanlığa ve kırgına sebebiyet veren en mühim mesele kilise meselesidir. Bu meselenin oldukça eski olduğunu belirten yazıda Bulgarların daha bağımsız bir hükümet olmadan evvel kendi kiliselerini Rumlardan ayırma fikrine sahip olduklarını belirtilmiştir. Bulgarlar Rumlar tarafından asimile edilmeye çalışıldıkları düşüncesiyle Bulgar milli şuurunu oluşturdukları zamandan berri kilise mücadelesi vermişlerdir. Daha Rum Patrikliğine bağlı olan Bulgarlar sonunda emellerini gerçekleştirip kendi bağımsız kiliselerine sahip olmuşlardır. Bulgarların kiliselerinin ayrılması Rum papazlarının işine gelmemiş Rumlar bu tarihten sonra Bulgar aleyhtarlığına başlamışlardır. Bu aleyhtarlık öyle bir boyut almıştır ki aynı Girit’te Rum komiteciler tarafından Türk ahaliye yaptıkları vahşeti Makedonya’da da Bulgarlara karşı yapmaktadırlar. Bu olayların olduğu sırada Filibe’de Bulgarlar tarafından büyük bir miting gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Filibe ve etrafındaki köy ve kasabalardan gelen Bulgarlar oldukça heyecanlı bir şekilde mitinge katılım gerçekleştirmişlerdir. Polis ve jandarma tarafından alınan sıkı önlemlere rağmen Maraş adındaki Yahudi mahallesinde bulunan Rum kilisesi Bulgar gençler tarafından basılarak kilisenin adı bile “Asot İliya” şeklinde değiştirilmiştir. Eğer güvenlik önlemleri olmasa çok sayıda Rum katledilebileceğinden bahsedilmiştir.

Bulgarların Filibe’de gerçekleştiği mitingde şu konuşmalar ön plana çıkmaktadır: Bulgarlar Rumları, Bulgarların milliyetine, mukaddesatına ve vatanına düşman olmakla itham etmişlerdir. Bununla beraber Türkiye hükümeti olarak bahsettikleri Osmanlı Devleti’ni de Makedonya’da Rumların taşkınlıklarına karşı göz yummakla suçlamışlardır. Makedonya’da Bulgarların uğradığı saldırılar Bulgaristan’da yaşayan

¹²¹ “Yunan Tehditleri”, *Balkan*, S. 5, 28 Temmuz 1906, s. 4.

¹²² “Dahiliye”, *Balkan*, S. 6, 29 Temmuz 1906, s. 3.

Bulgarların milli duygularını kabartmış ve Rumlara karşı kin ve nefret beslemelerine neden olmuştur. Bulgarlar Filibe’de gerçekleştirdikleri miting sırasında Rumları Bulgaristan’dan tek tek kovmak gerektiğini ve Bulgar okullarına Rumların kabul edilmemesi gerektiği dile getirmişlerdir. Miting sonrası Filibe şehrinde ve kırsalında Rumlara karşı saldırılar gerçekleştirilmiş olaylar büyük zorluklarla yatıştırılmıştır¹²³.

Varna’da Bulgarlar tarafından Rumlar aleyhinde yapılan gösterilere Ermenilerinde katıldığını iddia eden Yunanlılar, Yunanistan’ın Pire kasabasında yirmi civarından Ermenilere ait dükkânı yağma etmişlerdir. Bu olay Balkan Gazetesinde “Kurunun yanında yaşta yanmaya başladı” şeklinde ifade edilmiştir¹²⁴.

Filibede meydana gelen Rumların faaliyetlerine karşı gerçekleştirilen mitingin sonucunda bir Bulgar genci ve Malyadin adında bir Rum avukat hayatını kaybetmiştir. Bu yaşanan olayın sonunda cenaze törenleri iki halkın milli güç gösterisi ve tekrar yaşanılacak kavgalara sebebiyet verecek bir hale gelmemesi için güvenlik güçleri sıkı önlemler almışlardır. Filibe’de yer alan bütün çarşılar kapatılmış bir sokaktan diğerine geçişe dahi izin verilmemiştir. Bulgar gencin cenazesine çok sayıda Bulgar katılmış cenaze oldukça sesli matem müziği eşliğinde mezarlığa götürülmüştür. Her kesimden Bulgar’ın katıldığı cenaze töreni adeta milli bir kahramanın cenaze töreni şeklini almıştır. Bu olaylar Balkan Gazetesinde şu ifadelerle değerlendirilmiştir: “Bize kalırsa Bulgarların Rumlara karşı gayz ve kinini pek haksız görmeyiz. Özellikle Bulgar vatani olarak adlandırılan bir yerde aynı din ve aynı mezhebe sahip olduklarına rağmen Rumlar kendi kiliselerini kurmuş ve yönetmektedirler. İnsaflica düşünülürse bu hükümet içinde hükümet kurmaktır. Bulgarların kanına dokunduğu kadar var.”¹²⁵” diyerek bu olaylar sırasında Bulgarları haklı görmektedir. Ethem Ruhinin bu tutumunun sebebi, Bulgarların oldukça hassas olduğu bir dönemde Bulgaristan’da azınlık olarak yaşayan Türklerin bu olaylardan etkilenmesine sebep olacak bir tutumdan kaçınmasına ve Girit’te Rumlar tarafından Türklere yapılan katliamların neticesinde Rumlara karşı bir görüşte olduğundan dolayı diyebiliriz.

Sofya’dan gelen karara göre Bulgaristan’ın tüm şehir ve kasabalarında Rumlar aleyhinde mitingler düzenlenmesi istenilmiştir. Bu kararın neticesinde Burgaz ve Balçık kasabalarında Bulgarlar polis ve askerlerin ikazlarını dinlemeyerek Rumlara ait okul ve

¹²³ “Filibede Rumlar Aleyhinde”, *Balkan*, S. 6, 29 Temmuz 1906, s. 1-3.

¹²⁴ “Telgraf Havadisi”, *Balkan*, S. 7, 31 Temmuz 1906, s. 4.

¹²⁵ “Dünkü Mesele”, *Balkan*, S. 8, 1 Ağustos 1906, s. 1-3.

kiliseleri ele geçirmişlerdir. Olayların yatışması üzerine kilise ve okullar Rumlara tekrar iade edilmiştir¹²⁶.

Bulgaristan'da Bulgarlarla Rumlar arasında kilise meselesinden kaynaklanan ve daha sonra milli bir mesele haline gelen olaylarda Rumlar ve Rum kilisesi Osmanlı hükümetinden yardım istemektedir. Bu talep karşısında Balkan Gazetesi Rumlar için, Rumların çok garip bir millet olduğunu, Rum kilisesinin patriğine Girit'te yakın günlerde binlerce Türkün Rum çeteleri tarafından öldürüldüğünde, kundaktaki masum Türk bebeklerine dahi cinayetler işlenip süngüye dizildiğinde neden bu taleplerde bulunmadığını neden sessiz kaldığını sormaktadır. Rumların her gün cinayetler işleyerek Aman Allah diye bağırıttıkları, ahlaksız ve vahşi cinayetler işledikleri günlerde Bulgaristan'da yaşayan Rumların himayesini Osmanlı Devletinden talep etmelerinin ne kadar manasız olduğu ifade edilmiştir¹²⁷.

İstanbul'da Rum patrikliği tarafından kilisede gerçekleşen ayin sonrası Bulgaristan'da meydana gelen Rum Bulgar çatışmalarına dair yapılan hararetli nutuklarla Rum cemaati galeyana gelmiştir. İstanbullu Rumlar, Bulgar kiliselerine saldırmaya kalkınca Osmanlı hükümeti buna mâni olmuştur¹²⁸. 20 s3

Ağustosun altısında Filibe'de bütün siyasi partilerin ve gazetecilerin katılacağı oldukça kalabalık bir miting gerçekleştirileceği ve bu mitinglerde Türkler aleyhinde de gösteriler yapılacağı ifade edilmektedir¹²⁹. Bulgaristan'da meydana gelen mitinglerle ilgili haberler oldukça fazladır. Filibe, Varna, Silistre, Şumnu, Balçık, Sofya ve Hasköy gibi Bulgaristan'ın bütün köy ve kasabalarında mitingler gerçekleşmiş ve mitinglerin meydana geldiği sırada Rum ahaliye karşı saldırılar, Rumların kiliseleri, okulları ve gayrimenkullerine karşı gasp girişimleri olmuştur. Bu haberlerle ilgili yayınlanan yazılarda Balkan Gazetesi, Bulgarları tamamen haklı bulmuş, bu ülkenin Bulgarların vatani olduğuna Rumların Bulgarların milli hassasiyetlerini hiçe saydıklarına, devlet içinde devlet yaratmaya çalıştıklarına sıklıkla değinmiştir. Bu olaylarda Rumların vahşetini dile getirirken sıklıkla Girit'te meydana gelen olaylarla bağlantı kurmuş ve Rumların tıpkı Girit'te masum Türk sivillere karşı yaptıkları vahşeti Makedonya'da da Bulgarlara karşı yaptığına değinmiştir. Bulgarlar bu olaylarda Osmanlı Devleti'nin bir şey yapmayarak Rumların vahşetine göz yumduklarını dile getirmeleri ve gösterilerde Türk aleyhtarı söylemlerin artması üzerine Osmanlı Devleti'nin Makedonya'da baş

¹²⁶ "Dahili", *Balkan*, S. 8, 1 Ağustos 1906, s.3.

¹²⁷ "Balkan", *Balkan*, S. 18, 18 Ağustos 1906, s.3.

¹²⁸ "Telgraf Havadis", *Balkan*, S. 20, 22 Ağustos 1906, s. 3.

¹²⁹ "Filibe Havadisi", *Balkan*, S. 20, 22 Ağustos 1906, s. 4.

gösteren meseleler hakkında önemler alması gerektiğine dair yazılar yazmıştır. Bu olaylar esnasında Bulgarların milliyetçi duygularının son derece kabardığı ve saldırganca bir tutum aldığı dönemde Ethem Ruhi Türklerin bu durumdan etkilenmemesi için Bulgarların tepkisini çekmeyecek yazılar yazmaya özen göstermiştir.

Bulgaristan'da Rumlar aleyhinde meydana gelen geniş çaplı gösterilerden sonra çok sayıda Rum Bulgaristan'dan kaçarak Yunanistan'a sığınmışlardır. Yunanistan'da ilk başta heyecanla karşılanmış olsalar da daha sonra kendilerine yeterince yardım yapılmayıp sefalet içerisinde zor günler geçirmişlerdir. Rum ahali Yunan hükümetinden gerekli karşılığı bulamayın Rum Ortodoks Patrikliğinden yardım talep etmişlerdir. Bu olayların sorumluları arasında sayılabilecek kilise yetkilileri ise Yunan hükümeti ile iş birliği kuramayıp Bulgaristan'dan göç eden Rum ahaliye gerekli yardımı göstermemişlerdir¹³⁰. Buna rağmen Bulgarların kendilerini imha edeceğini düşünen çok sayıda Rum akın akın Bulgar şehir ve kasabalarından Yunanistan'a göç etmeye devam etmişlerdir.

İstanbul'dan gelen telgrafa ihbarına göre Yenice Vardar havalisindeki Romana köyünün ahalisinin Bulgar Eksarhlığı'nı bırakıp Rum patrikliğine tabiiyetini resmen ilan etmesi.

Pelaspos isminde yunan vapuru yolcularından iki bulgarın Burgaz ile varna arasındaki seyahatleri esnasında gaybubet ettiğinden ve bunların tayfa tarafından denize atıldıkları ihtimalinden dolayı varnada yine efkar umumiye rumlar aleyhinde galeyana gelmiştir. Varna limanına muasalat eden yunan vapurları askerinin tahte muhafazasında bulunmaktadır. Şiddetli geleyandan korkulmasıyla sahil muhafazasını takviye için dobriçten süvari celp edilmiştir¹³¹.

Varna'da bildirildiğine göre bela karyesi rumları heyet ile hicret etmeye başlamışlardır. Birkaç heyet azimet etmiş ve bu gidişle karyede birkaç gün sonra baykuşlar ötecektir.

Bu ayın dokuzuncu günü varna rodolobits cemiyeti içtima ederek reis dragolofin cemiyet merkeziye faaliyet ve icraatine dair olan tebligatı istimaa edilmiştir. Rumlar aleyhinde yine baz hareketin vukuinden korkan zabite daha sabahleyin tedbir inzibatiye ittihaz etmiştir. Akşam üstü cemiyet içtimainın başladığı sırada bütün rum mahalesi piyade askeri tarafından ihate edilmiş ve rum mahallesi sokakları askerle doldurulmuş

¹³⁰ "Atina'da Rum Firarilerinin Nedameti", *Balkan*, S. 41, 18 Eylül 1906, s.2.

¹³¹ "Dahili", *Balkan*, S. 71, 22 Ekim 1906, s. 2.

*idi. İçtima olan bina polis tarafından taht muaheze ve teresude alınmış ve müzakerat hitame erinceye değin bu terassud devam etmiştir*¹³².

*Balçık mebusu Pasarf İmarat dahilinde Rumlar aleyhinde vuku bulan hareket hakkında reyiz nazardan atideki izahatı talep edecekmış.*¹³³

Balkan Gazetesinin idarecisi Ethem Ruhi Efendinin Tekirdağ'a gelerek akşam üzeri hükümet konağı önünde verdiği konferansta Rumlar aleyhinde yaptığı konuşmada bunların vatan haini olup, Müslümanların idaresine layık olmadıklarını ve hükümetin İslam olması hasebi ile Pazar günlerinin tatil olmasının caiz olmadığını ve Türkçe lisanın zorunlu olması gerektiğine dair konuşmalar yaptığı iddia edilmiştir. Bu konuşmanın nifak yaratacağı ve verilen beyanatın ülkenin huzuruna zarar vereceğini, Rus ahali ile Türkler arasında sorunlara sebep olacağı belirtilmiştir. Bu tarz söylemlerin toplum sağlına oldukça zararlı, yararsız ve gereksiz olduğu ısrarla vurgulanmıştır. Patrikhane bu konuda rahatsızlığını dile getirip iddiaları ortaya atmış olsa da daha sonra yapılan araştırmada bu durumun asılsız olduğu ortaya çıkmıştır. Ethem Ruhinin Rumlar için vatan haini demediği ve hakarete bulunmadığı ispat edilmiştir. Edirne valisi, Ethem Ruhinin Türkçe lisanın zorunluluğu ve pazar günlerinin tatil olmasına karşı çıkmasına dair görüşlerine katıldığını dahiliye nezaretine bildirmiştir. Edirne valiliğin ifadesine göre Ethem Ruhi Bey Tekirdağ'da hükümet önünde miting veya konferans vermemiştir. İttihat ve Terakki kulübünde verdiği hususi bir konferansta Hükümet Osmaniye'nin lisan resmiyesinin Türkçe olmasına, Osmanlı altında yaşayan milletlerin Osmanlı hukukunu gözetlemelerinin, devletin lisanının hâkim olmasının vatanperverliğin icabını olduğunu ifade etmiştir. Gayrimüslimlerin dükkanlarına kendi alfabeleri ve dilleriyle tabelalar astıklarını bu tabelalarda Türk lisanın bulunmadığı söylemiştir. Pazar günleri gayrimüslimlerin kendi kendilerine tatil yapmalarına karşı çıkan Ethem Ruhinin görüşü haklı bulunmuş valilik birçok esnafın özellikle fırıncıların çoğunun Hristiyan olması ve pazar günleri yortu yapıp dükkân açmadıklarından dolayı ahali bu günlerde birçok kez ekmeksiz kalmaktadır. Bu durumdan dolayı Türklerinde bu gibi sanata ve ticarete yönelmelerinin zorunlu olduğunu bahsedilmiştir. Valilik Rumların vatan hainliği ile ilgili bir sözün işitilmediğini tekrarlamıştır¹³⁴.

¹³² "Gördünüz mü Cehalet Belasını", *Balkan*, S. 75, 26 Ekim 1906, s. 2.

¹³³ "Mühim Sualler", *Balkan*, S. 79, 1 Kasım 1906, s. 2.

¹³⁴ BOA, DH. MUI., 160/4.

IV. SİYASİ ve SOSYAL OLAYLAR İLE İLGİLİ HABERLER

Balkan Gazetesini incelediğimizde genel olarak haberlerin büyük çoğunluğunun siyasi içerikli haber olduğunu görmekteyiz. Bu haberler içerisinde en önemli olanı genellikle gazetenin birinci sayfasında yer alan ve Ethem Ruhinin kaleme almış olduğu haberlerdir. Bu haberleri incelediğimizde genellikle Bulgaristan içindeki meydana gelen olayların yoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Gazetenin ilk haberi yazıların tamamına yakınında Ethem Ruhinin yorumladığı önemli gelişmeler ya da siyasi konularda kaleme aldığı makalelerden ibarettir. O sayıda en önemli görülen yazı genellikle ilk yazı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bulgaristan'da meydana gelen olaylarla ilgili haberler genellikle "Dahili" başlığı altında yayınlanmıştır. Balkan Gazetesinde yer alan ve Türk ahalinin siyasi durumu ile ilgili önemli gördüğümüz bazı gazete haberlerini ve genel olarak gazetemizin incelediğimiz sayıları içerisinde Bulgaristan'da yaşayan Türklerle alakalı mühim gördüğümüz siyasi haber ve yazılara yer vererek siyasi konulara temas edeceğiz.

Yabancı devletlerin egemenliği altında yaşayan Müslüman ahaliye Ethem Ruhinin 9 tavsiyesi bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Müslüman ahalinin yaşadığı ülkelerde oradaki siyasi hareketlerden bağımsız kendi geleceklerine dair ortak kararlar alacakları bağımsız bir partilerinin olması gerekmektedir.
- Bu partinin programı yaşadığı ülkenin kendilerine tanıdığı kurallara göre Müslümanların haklarını ve hukuklarını tamamen teminini sağlamak olmalıdır.
- Yaşadıkları ülkede mevcut olan siyasi partilerin çıkar ve amaçlarına hizmet etmeyerek kendi aralarındaki siyasi dahil olmamalıdır.
- Yaşadıkları ülkede kendi çıkarları ve hukuklarını ilgilendirmeyen meselelerde ülke yönetimi ve iktidarı ile ters düşmemeli ve tarafsız kalmalıdır ancak kendilerini ilgilendiren konularda göğüslerini gererek mecliste haklarını savunmalıdırlar.
- Müftülük meselesi, Evkafı İslamiye'nin idaresi, Müslüman mekteplerinin idaresi ve öğretmen tayini, evlilik meseleleri gibi konularda kendi aralarında ayrılığa düşüp bölünmemeye dikkat edilmelidir. Bunun aksi halinde bu

kurumların işlerine yabancıların karışması ve Müslümanlara ait kurumların denetiminin yabancıların eline geçmesine sebep olunur.

- İslam partileri, Hristiyan partilerinin amaç ve planlarına karşı dikkatli olmalı kendi haklarını kendi ayakları altına almamalıdır.
- İslam partisi her zaman iktidara yakın ve iktidar olma ihtimali en yüksek olan partinin tarafında ve yakınında olmalıdır.
- Müslümanlar tarafından meclise gönderilecek temsilciler, zenginlerden değil Müslümanların menfaatine iş yapabilecek hem yaşadıkları ülkenin hem de kendi ana dilinde okuyup yazabilen, yaşadığı ülkenin kurallarını bilen, Allaha korkan, vatanını ve dinin seven namuslu insanlar arasından seçilmelidir.
- Müslümanlar hayır kurumları kurmalıdır ve bunun yanı sıra gazeteler çıkararak hem Türkçe hem de yaşadıkları ülkenin dilinde yayınlar yapmalıdır¹³⁵.

Vaçerna Pošta adında bir Bulgar gazetesinin Türkler ve Bulgarlar arasında bir savaşın meydana geleceğine dair yazılar yazmasına tepki gösterilmiştir. Bulgar gazetesinin daha fazla gazete satışı yapabilmek adına asılsız haberler uydurduğu iddia edilmiştir. Bir takım askeri hazırlıkların savaş çıkırtkanlığına döndürüldüğü ifade edilmektedir ve bu askeri hazırlıkların gayet normal bir şey olduğu belirtilmektedir. Bu gazetelere neye istinaden böyle bir iddia da buldukları sorulmuştur. Bulgaristan ve Türkiye arasından savaş ihtimalini pek az gördüklerini dile getirilmiştir. Bu savaş senaryolarının Bulgar gazeteler tarafından daha fazla satış yapma amacıyla siyaseten yapılan asılsız haberler olarak değerlendirilmektedir. Bulgaristan ve Osmanlı Devleti arasında savaşın neden olamayacağı anlatılmaya çalışılmış ve Makedonya meselesi üzerinde durulmuştur. Böyle bir savaşın olmamasını ümit ettikleri dile getirilmiştir. Buradan da görüldüğü üzere Ethem Ruhi, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti arasındaki savaşa katıyen karşı durmaktadır ve bunun başlıca sebebi bu savaştan en ağız şekilde etkilenecek olan kesimin Bulgaristan Türkleri olduğunu bilmesidir¹³⁶.

Filibe’de yalan haberlerle Türkler aleyhinde miting yapılacağına dair haberlere kulak asmadıklarını fakat yine de hükümeti buna karşı uyardıklarını belirtiyorlar. Böyle bir meseleye karşı yine de tedirgin olmadıklarını gösterecek de hükümete

¹³⁵ “İbret Olsun”, *Balkan*, S. 10, 5 Ağustos 1906, s. 1.

¹³⁶ “Muharebe Lafı”, *Balkan*, S. 30, 4 Eylül 1906, s. 1-3.

güvendiklerini, sarkıntılık yapmak isteyenler olsa da buna Bulgaristan hükümetinin müsaade etmeyeceği belirtiliyor¹³⁷.

Ethem Ruhi tarafından kaleme alınan bir yazıda dediklerinin çıktığını Bulgaristan ile Osmanlı Devleti arasında bir savaş çıkmayacağını bu iddiaların asılsız olduğunu daha önce belirttiğinde ne kadar haklı olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Ethem Ruhi, Osmanlı Devletinden Türkiye diye bahsederken gazetenin yayınlandığı Filibe şehrinin bağlı olduğu Şarki Rumeli Vilayetinden de Türk Bulgaristan'ı olarak bahsetmektedir¹³⁸.

Hasköy kazasına bağlı Kocaşlı ve Güneşler isimli köylerde Türk ahaliye bazı mahalli askeri tarafından türlü türlü hakaret ve taarruzların olduğu ve hatta bu zavallılar birkaç vakittir hanelerinden dışarı çıkmadıkları yazılmıştır. Bu konuda Bulgar yetkilerin olaya el atması istenmiştir. Gelen mektup şu şekildedir:

“... Gençler de alan mahallede kafayı tütsülemiş birkaç asker islam erlerinin kapularını kırmış türlü türlü vahşiyetle de bulunmuştur.

Bu vakiya zavallı köylülerin hükümet mahelliye ye müracaat ile ne türlü hak talep edeceklerini ve hükümete hakikat hal bildirilirse mütecasirlerin mutlak süratte cezaya uğratılacağını düşünememelerinden eyler ve geliyor. Binaen aleyh mumtelik bir sulh ve musalemet hakikiyeh saadete muzhiriyeti maksadına bağlı bir siyasi çözüm eserinden başlayan hükümetin nazar dikkatine ve adaletini celp eder. Kendi dindaşlarımızdan ziyade bulgar kanun adalet ve hürriyete tecaviüz göstermiş demek olan bu gibi bir takım edepsizlik, bu meselenin adil bir suret ile gerçekleştirip istirham eyleriz¹³⁹.”

“Dahili nezaretinden mevruz 28 kânunusani 1908 tarihli 562 numaralı tahriratı umumiyeye bir ay malumat Filibe ahali İslamiyesine belediye dairesi tarafından ilan olunur.

Mutasarrıf efendiler

Bu günlerde bazı vicdansız kimselerin halihazır hükümetin demokrat olmak münasebetiyle ahali İslamiye hakkında beslemekte olup ahali mezkureyi hicrete icbar etmek maksadıyla hukuk intihabiyeden kendilerini iskat ve emlakına gasp etmek niyetinde olduğunu ifşa ve ilan etmekte oldukları istihbar olunmuştur. Bu misilli işaatın külliyyen yalan ve esas olduğunu ve bu takım teferruatın bir takım vicdansız ve müfteriler tarafından koluyulan entirakalardan ibaret bulunduğu şek ve şüpheden vesikadır.

¹³⁷ “Dahili”, *Balkan*, S. 12, 8 Ağustos 1906, s.4.

¹³⁸ “Dediklerimiz Çıkıyor”, *Balkan*, S. 41, 18 Eylül 1906, s. 1-3.

¹³⁹ “Mercinin Nazar Dikkatine”, *Balkan*, S. 365, 14 Şubat 1908, s. 2.

Hükümet hazıra Bulgaristan tabiasını millet ve mezhep tefrik etmeksizin her hususta mesavi adletmekte olduğu ve onları hukuk siyasilerinden dahi mahrum etmek fikrinde asla bulunmadığı gibi memleketimizde meri olan kanunesasi bil cümle Bulgaristan tabiasını siyane ve müsaveten hukunu temin eylemiştir. Hükümet hazıra islamların hukularını gasp etmek niyetinde olmayıp bilakis onların hayatını mülkünü ve namuslarını siyanet ve muhafaza edeceği gibi hissiyat diniye ve mezhebiyelerini dahi her ne taruzdan mesun bırakmak espabına tevessil edecektir. Binanenaley işbu tahriratu umumiyeye mğndericata ahali islamiyeye tefhim ve ilan edilmesi ve bu nev işaat bed ahva hanenim yayılmasına sebebiyet veren kimselerin tahta muhakemeye alınması esbabının icrası mutasarrıfla emir ve hava olunur

16 şubat 1908 filibe belediye idaresi¹⁴⁰

Bulgaristan İçişleri bakanlığı tarafından verilen ilanda Bulgaristan'da birtakım insanların Türklerin göç ettirileceğine dair dedikodular yayarak halkı korkuttuğu ve mallarını gasp etmeye çalıştığı söylenmekte ve bakanlık tarafından bu iddialar yalanlanmaktadır. Hükümet Bulgaristan'da yaşayan Türklerin can, mal ve namuslarını korumayı amaçladıklarını, onların inançlarının ve yaşamlarının güvence altında olduğunu duyurmuştur. Bu asılsız iddialarla halkın korkmasını engellemek amacıyla gazetelere ilanlar verilmiştir.

Balkan Gazetesi, Bulgaristan Osmanlı ilişkilerinde yaşanan gerginliklerde oldukça tedirgin olmuş ve yaşanan sorunları olabildiğince hafif göstermeye çalışmıştır. Bunu yaparken hem Bulgaristan'da yaşayan Türk ahalinin daha fazla ürkmesine mani olmak hem de Bulgarların tepkisini çekmemeye çalışılmıştır. Rus ordusunun 1877-1878 tarihinde Bulgaristan topraklarına girmesiyle yaşanan vahşet hala Bulgaristan Türklerinin hafızasında taze olması en ufak bir sıkıntıda büyük bir göçe sebep olabilirdi. Bu durumun farkında olan bazı Bulgarlar, Türk ahali arasında savaş ya da Türkler aleyhinde gösterilerin meydana geleceğine dair söylentiler ortaya atarak Türklerin göç etmesini ve gayrimenkullerini oldukça ucuz fiyatlara ellerinden çıkarmalarını amaçlamışlardır. Bulgaristan Osmanlı ilişkileri ile ilgili haberler incelendiğinde bu durumu açıkça görülmektedir. Bulgaristan Osmanlı hududunda Osmanlı askerileri ve Bulgarlar arasında çatışma olduğuna dair bazı haberler Bulgar gazetesi Şangofun Post'ta yer almaktadır. Bulgar gazetesi bu olay sırasında meydana gelen gelişmeleri uzun uzun anlatmaktadır. Balkan Gazetesi ise bu çatışmanın başka hiçbir yerde yer

¹⁴⁰ “İlan”, *Balkan*, S. 384, 7 Mart 1908, s. 3.

almadığını haberi yapanların herhalde bu olayı rüyalarında gördüğünü söyleyerek haberin asılsız olduğunu iddia etmiştir¹⁴¹. Yine Bulgaristan Osmanlı arasında özellikle hudut meselesinden dolayı meydana gelen olaylardan dolayı İstanbul'da bulunan Bulgaristan politika memuru Naçoviç Efendi Bulgaristan'a geri çağırılmıştır. Balkan Gazetesi "Bu Haber Fena" başlığıyla yayınladığı haberi "Allah encamını hayır eylesin, Bulgaristan Osmanlı ilişkileri geriliyor" şeklinde yorumlamıştır¹⁴².

Osmanlı Bulgaristan sınırında Balabanov isimli konumda bulunan Türk ve Bulgar sınır güçleri arasında büyük bir çatışma çıkmıştır. Bu çatışmanın sonucunda iki Bulgar askeri vefat etmiş ve bir asker ise yaralanmıştır. Türklerin yaralı ve vefat edenler henüz belli değildir. Çatışma birkaç saat devam etmiş ve Bulgar askerler etraf köylerden adam toplayarak silah başına çağırılmıştır. Yaşanan bu çatışmanın sebebi iki karakol arasında bulunan hudut hattının sınırlarını belirlemede meydana gelen anlaşmazlıktır. Bulgar kumandan hattın askeri komisyonlarının vereceği karara kadar bozulmasını söylemiş Osmanlı askeri bunu kabul etmeyerek ateşe başlamıştır¹⁴³.

Bulgaristan'da birçok protesto ve grev haberleri görülmektedir. Genellikle sol partilerin yaptığı protesto, miting ve grevlerle ilgili haberler Balkan Gazetesinde yer almış ancak üzerine fazla düşülmeden ve yorumlanmadan okuyucuya aktarılmıştır. Bu siyasi hareketlerin hiçbirinde Türklerin katılımına dair bir haber yer alamamaktadır. Devlet kurumları ve özel işletmelerin işçileri maaşların ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini talep ederek yaptıkları grevlerin bir kısmında hedeflerine ulaşmışlardır. Bu ayın dokuzunda üç yüz kişiden oluşan Burgaz iskele amelesi işten vazgeçmişlerdir. Fakat istediklerine getirildiğinden tekrar işlerine başlamışlardır¹⁴⁴. Filibe Mutasarrıfı Gospodin Manolov, bir Pazar günü gerçekleşen nümayişe belediye görevlilerinin de katılmasından dolayı görevlilerin azlını talep etmiştir. Veçerna Post gazetesinden aktarılan habere göre belediye doktorları Kostov ve Kisakov beyler mutasarrıfın istifa talebine karşı çıkmışlardır. Manolov'un ısrarcı tavrına karşı muhalefet partileri ve belediye meclis üyeleri eğer işçiler görevlerinden çıkartılırsa Manolov'u belediyeyi düşürmekle tehdit etmişlerdir¹⁴⁵. Sofya belediye seçiminden önce belediye tarafından işe alınan ancak seçimden sonra maaşları ödenmeyen sekiz yüz amelenin uzun süredir yaptıkları grev ile ilgili habere yer verilmiştir. Bu ameleler gündeliklerini

¹⁴¹ "Çok Garip", *Balkan*, S. 21, 23 Ağustos 1906, s. 2-3.

¹⁴² "Bu Haber Fena", *Balkan*, S. 22, 25 Ağustos 1906, s. 2.

¹⁴³ "Dahili", *Balkan*, S. 319, 17 Aralık 1907, s. 2.

¹⁴⁴ "Dahili", *Balkan*, S. 76, 26 Ekim 1906, s. 3.

¹⁴⁵ "Dahili", *Balkan*, S. 9, 4 Ağustos 1906, s. 3.

tahsil için Sofya'da her gün tulumbacılar kışlası önünde beklediklerini Sofya muhalif gazeteleri günlerdir yazdığı ifade edilmiştir¹⁴⁶.

Balkan Gazetesinde hırsızlık olayları ve asayişle ilgili Rumlara karşı gerçekleştirilen pogrom sırasında meydana gelen olaylar haricinde çok fazla haber yer almamıştır. Filibe'nin Pirinççiler çarşısında Türk ahalinin ileri gelen tüccarlarından Hafız Ali Efendi'nin un mağazasında bir hırsızlık olayı meydana gelmiştir. Hafız Ali Efendi'nin un mağazası komşu dükkânın duvarı kazma ile delinerek hırsızlar mağazaya girmiş ve kasanın içerisinde bulunan paralar çalınmıştır. Bu hırsızlık haber gazete tarafından oldukça garip bulunmuştur. Bunun sebebi gece yarısı sokak başında bulunan bir mağaza duvarı kazma kuvvetiyle delinirken kimse duyması ve görmemesinin son derece garip olduğu ifade edilmiştir¹⁴⁷.

Filibe'de bir kalpazanlık olayı meydana gelmiştir. Kazakov isminde bir şahıs meci diye çeyreği, beş, iki ve bir levalık sahte paralar basarken yakalanmıştır. Hükümet yetkililerinin yaptığı baskın sonucunda bu sahte paraların üretiminde kullanılan bir takım alet edevat ele geçirilmiştir¹⁴⁸.

Arnavut köy tarafından akşam zuhur eden dehşetli bir yangında 200 hane yanmış ve birçok ziyan olup 50 kişi dahi hayatını kayıp etmiş¹⁴⁹.

Bulgaristan'ın güneyinde yer alana Hasköy kasabasında Yahudiler ile Çingeler arasında bir problem meydana gelmiştir. Hasköy Yahudi cemaatinden 14 yaşında Yahudi bir kız Müslüman bir Çingeneye aşık olur. Yahudi kız Çingene çocukla beraber çocuğun yaşamış olduğu Çingene mahallesine kaçarlar. Bu durum karşısında sinirlenen Yahudi cemaatinden kalabalık bir grup Hasköy'ün Çingene mahallesini basarak kızı saklandığı evden zorla geri alarak ebe beyinlerine iade etmişlerdir¹⁵⁰.

Bir ayı ile bir kıptinin gırtlaklaşması başlığıyla gazetede yer alan bir habere göre Novsalçı kasabası yakınlarında bulunan Sekarliyov köyüne bir ayı dadanır. Gündüz vakitleri köye ansızın saldıran ayı önüne ne çıkarsa saldırmaya başlar. Köy içerisinde karşılaştığı birkaç çocuğa saldırıp yaraladıktan sonra tarlalara doğru yönelir. Bu sırada tarlada çiftte uğraşan bir çingenenin üzerine hücum eder. Ayıyı gören zavallı Çingene elindeki diyreni ayının kafasına indirir. Bu durum karşısında daha da hiddetlenen ayı adamın üzerine sıçrar. Ayı ile çingene arasında uzun süre boğuşma meydana gelir.

¹⁴⁶ "Dahili", *Balkan*, S. 451, 24 Mayıs 1908, s. 2.

¹⁴⁷ "Dahili", *Balkan*, S. 315, 29 Ocak 1908, s. 2.

¹⁴⁸ "Dahili", *Balkan*, S. 265, 3 Ekim 1907, s. 2.

¹⁴⁹ "Dahili", *Balkan*, S. 466, 11 Haziran 1908, s. 2.

¹⁵⁰ "Dahili", *Balkan*, S. 8, 1 Ağustos 1906, s. 3.

Köylülerin yardıma gelerek silahla ayıyı etkisiz hale getirmesiyle kahraman Çingene hayatını kurtarır. Vücudunda birçok yerden yaralansa da Çingene köylünün ayı ile vermiş olduğu mücadele esprili bir dille gazetede yer alır ve köylü tebrik edilir¹⁵¹.

Bulgaristan'ın iç kesimlerinde yer alan İslimiye kasabasında meydana gelen garip bir kız kaçırma olayı “Gülmeyin” başlığıyla yayınlanmıştır. İslimiyeli Salih Efendi isminde bir delikanlı kasaba ahalisinden bir şahsın kızına aşık olmuş. Kızın ebeveyni kızını Salih Efendiye vermedikleri için aşık genç sürekli arkadaşlarının yanında ağlayıp durmuş, arkadaşları bunun ağlaşmasına dayanamayarak Salih Efendiye; “artık bir akşam müttehitten şu kızcağızı kaçıtır nikahınızı akdederiz” derler. Aralarında anlaşmış bir akşam bu delikanlılar o kızın hanesine doğru giderler. Güya kızda bu olaydan haberliymiş gibi kızını çarşafıyla sokak kapısı önünde bekler halde gören zavallı Salih Efendi mal görmüş mağribi gibi çarşafı kızın kollarından yakalayıp arkadaşlarıyla beraber evvelce hazırlanan bir yere götürür. Zavallı delikanlı kızın çarşafını kaldırır birde bakar ki çarşafın altındaki o kız değil de kızın dostu olan bir erkek imiş. Meğer kız ile oğlan bu şekilde buluşuyorlarmış. Gayri Salih Efendideki feryat ve yası siz düşününüz diye alaycı bir üslupla olay anlatılmıştır¹⁵².

Balkan Gazetesi okuyucularından Abdülhey isminde bir şahıs Türk ahalinin yaşamış olduğu bazı problemleri ifade eden bir mektup yollamıştır. Abdülhey Efendi yaşanan sorunların sebebini Şeriat-ı Ahmedi ile amel etmediklerinden ve şeriata uygun olmayan şeyleri adet edinilmesinden dolayı olduğunu ifade etmektedir. İkinci sebep olarak ise Türklerin tembelliğinden kaynaklandığını söylemekte ve Ermeniler, Yahudiler ve diğer milletler hep çalışmakta Müslümanlar ise sokaklarda boş boş gezmektedir. Üçüncü nedenin ise sanat amelleri yerine bidat ve haram adet edinilmesini söyler. İslam peygamberinin kızı Fatıma'nın mihri ne kadar olduğunu ve dini nikahların şeriata göre peygamber tarafından övülmüş ve beğenilmiş olduğu bildiği halde ağır ağır mihriler ile nikahlar gerçekleştirilmekte ve bu yüzden bir takım fukara gençlerin tenasül edemeyip ömürlerini zevk ve safahatta geçirdikleri yazmaktadır¹⁵³.

Balkan Gazetesinde yer alan bir makalede Bulgaristan'da yaşayan Türk ahaliye geçmişte yaşanan acılar hatırlatılarak bu acıların tekrarlanmaması için neler yapılması gerektiği anlatılmaktadır. Bulgaristanlı din kardeşlerim diye başlayan yazıda, “daha dün diyebileceğimiz kadar yakın bir tarihte yani bundan otuz sene önce Rus ordusunun

¹⁵¹ “Bir ayı ile bir kıptinin gırtlaklaşması”, *Balkan*, S. 42, 19 Eylül 1906, s. 4.

¹⁵² “Gülmeyin”, *Balkan*, S. 26, 30 Ağustos 1906, s. 2.

¹⁵³ “Biz Ne İçin Geride Kaldık”, *Balkan*, S. 86, 10 Kasım 1906, s. 2.

Bulgaristan'a girmesiyle beraber yaşanan o günleri, o günlerin zalimlikleri, tarihin insanıyeti gömdüğü karanlık hatıraları ciğerpare evlatlarınızı Rus Kazaklarının çizmeleri altında çiğnendiği gördük. Evlatlarımız, ciğerpareleriniz, kalpleriniz sizden koparıp atarcasına yavrularınızı dağlara rahmet rahmana tevdi ederek hep birlikte çektiğiniz bu acıları unuttunuz da bugün ecdadınızın evkafında ve şeriatınızın haysiyetine ihanet demek olan partizanlıklara başladınız?" diye sorar ve ardından din kardeşlerinden cevap istediğini yazar. Türk ahalinin partizanlıkla birbirine düşmesinin sadece zarar getireceğini birlik ve beraberlikle kendilerini muhafaza edecekleri ifade edilir. 30 seneden beri Avrupa medeniyeti ile idare olunan Bulgaristan'ın Avrupa kanunları ve hukukuyla ne kadar geliştiğinin Bulgar milletinin ne derecede ilerlediğini kendi gözlerimizle görmekteyiz. Bulgar milleti kendini bu kadar geliştirirken Türk ahali ise mektepleri viran, cemaatleri perişan ve evkafi gariban kalmıştır ve bunun sorumlusu yine Türk ahalinin kendisidir. Bu durumla ilgili olarak sorunların sebebini kendilerinde aramaları gerektiğini belirtir ve "şunu izaf etmeliyiz ve bilmeyiz ki ne fenalık görüyorsak ne kötülük başımıza geliyorsa hep yine bizdendir." şeklinde özetlenmektedir. Partizanlıklar her kasabada hatta her köyde yaşanmakta olduğu söylenmekte ve kurtuluşun partizanlığı terk ederek birlikte hareket etmekte olduğu ifade edilir¹⁵⁴.

V. DIŞ HABERLER

Balkan Gazetesinde harici başlığıyla verilen haberler incelendiğinde ağırlıklı olarak Osmanlı Devleti, Balkan ülkeleri ve büyük devletlerle ilgili haberlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bununla beraber o dönem Rusya ve İran'da meydana gelen değişiklikler gazete tarafından yakından takip edilmiştir. Güney Amerika'dan, Japonya ve Singapur gibi uzak coğrafyalardan dahi haberler gazetede mevcuttur.

Balkan Gazetesinde Kafkasya'da meydana gelen karışıklıklar ve bu karışıklıklar sonucu büyük sıkıntılar yaşayan Azerbaycan Türkleri ile ilgili haberler görülmektedir. Azerbaycan Türklerinden o dönem Ruslarında kullanmış olduğu şekliyle Tatar diye bahsedilmiştir. 15 Temmuz tarihinde Tiflis'ten gelen habere göre, Tiflis eyaletine bağlı Şuşa kasabasında Tatarlar ve Ermeniler arasında yeni bir savaş olmuş ve her ili taraf iki gün kadar dövüşmüştür. Tarafları ayırmak için hükümetin gönderdiği 20 top kasabayı pek fena harap etmiştir. Bu olaydan sonra her iki düşman taraf akılları başlarına gelerek ara yere vekiller konmuş ve ateşkes yapmaya mecbur kalmışlardır. Tiflis'ten aynı

¹⁵⁴ "Safahat İnkıraz", *Balkan*, S. 405, 1 Nisan 1908, s. 1-3.

tarihte gönderilen bir telgrafa göre Kafkasya Ermeni ihtilalcileri, İstanbul Ermeni patriğine bulunmuş olduğu görevinden istifa etmesi için bir beyanname göndermişlerdir¹⁵⁵. Bu olaylar kısa süreli olarak durmuşsa da tekrar iki taraf arasında mücadele başlamıştır. Azerbaycanlılar ile Rus ordusunun askerleri arasında da bir problem yaşanmıştır. Tiflis'te Şuşa kasabasında bir Kazak mangasıyla Tatarlar arasında meydana gelen problem sonucunda Kazaklar bir büyük Tatar köyünü tamamen tahrip edilmiştir¹⁵⁶.

Azerbaycanlılar ile Ermeniler arasında yaşanan mücadele ile ilgili haberler Karabağ bölgesinin tarihi merkezi olan Şuşa kasabasından geldiği görülmektedir. Kafkas'ta Şuşa şehrinde olan Ermeniler ile General Goloscapov kumandasında olan askerler Müslümanları katletmişlerdir. Rusya Müslümanlarının şeyhülislamı yaşanan bu olaylar karşısında General Goloscapov'un bölgedeki görevinden alınmasını talep etmişse de çare etmemiştir. Şuşa'da Azerbaycanlı ahalinin hali çok kötüdür, vurulan yaralı Müslümanlar sokaklarda sürünüyor ve tedavisizlikten ölüyorlardır. Yaralıların bu şekilde perişan vaziyette olmalarının sebebi mevcut hastanelerin idaresinin Ermenilerin elinde bulunması ve Ermenilerin Azerbaycanlı yaralıların tedavi edilmesine müsaade etmemeleridir. Rusya hükümeti bu olayların yaşanmasından sonra Azerbaycanlıların tedavisi için hastane kurmuş olsa da iş işten geçmiştir. Hala tedavi bekleyen 37 yaralı hasta vardır. Yaşanılan bu olaylar sadece Rusya'da yayınlanan Vakit gazetesinde yer almıştır. Vakit gazetesinde yer alan haberde yaralı Müslümanlara yardım için şu adresi göndermiştir:

Rusya'da Şuşa şehrinde Doktor Mehmandarov¹⁵⁷.

Petersburg'dan gelen bir telgrafa göre Kafkasya'da yaşanan açlık ve sefalet halkın tifo hastalığına yakalanmasına sebep olmuştur. Karabağ bölgesinde Ermeniler ile Müslümanlar arasında devam eden çatışmalar bu açlık ve perişanlığın esas sebebidir. Yaşanılan bu olaylarda zor durumda olan Müslüman ahali Balkan Gazetesi tarafından desteklenmiş ve onların sesini duyurmaya çalışılmıştır. Bununla beraber Ermenilere karşı nefret içerikli bir tutum sergilenmemiştir. Azerbaycanlılar ve Ermeniler arasında yaşanan olaylar için "biz Müslümanlara da Ermenilere de cümlesine insan gibi acırız. Zira onların bu gırtlaklaşması tamamen hükümetin ekmiş olduğu hıyanet ve nifakin

¹⁵⁵ "Telgraf Havadis", *Balkan*, S. 9, 4 Ağustos 1906, s. 3.

¹⁵⁶ "Tahriri İslam", *Balkan*, S. 21, 23 Ağustos 1906, s. 4.

¹⁵⁷ "Rusya'da Müslümanlar Kırılıyor", *Balkan*, S. 22, 25 Ağustos 1906, s. 2.

neticesidir” denilerek taraflar arasında ayırım yapmadan iki tarafından suçsuz olduğu ve olayın tamamen siyasi nedenlerden kaynaklandığı belirtilmiştir¹⁵⁸.

Arabistan yarımadasında meydana gelen Arap isyanları gazetede sıklıkla rastlanan haberler arasındadır. Osmanlı Devleti'nin yönetiminde bulunan Arabistan topraklarında yaşayan Arap kabileleri bu tarihlerde sıklıkla isyan faaliyetlerinde buldukları görülmektedir. Yeni ajans telgraflarından gelen haberlere göre Asir sancağında bir takım Arap kabileleri isyan etmiştir. Bu isyanın yakın zamanda bastırılmış olan Yemen ihtilalini tekrar uyandırmasından ve Hicaz bölgesine sıçramasından korkulmuştur. 4 Eylül tarihinde İstanbul'dan gelen telgrafa göre evvelki gün Asir'de yaşayan Nagar kabilesi ile Osmanlı askerleri arasında büyük bir çatışma olmuş ve her iki taraftan da büyük kayıplar görülmüştür. Ahmet Feyzi Paşa tarafından bölgeye askeri destek gönderilmesini talep etmiştir¹⁵⁹.

İstanbul'dan gelen telgrafa göre Arabistan'ın güneyindeki Asir bölgesinde bir ay önce yaşanan isyanın sakinleşmesi ve bu sıkıntılı hadiselerin güveni temin etmek için gönderilmiş askeri güçlerinin sayısının az olduğunu, Feyzi Paşa tarafından daha fazla askerın sevk edilmesinin gerektiği askeri makamlardan müracaatta bulunmaktadır. İhtilalin daha genişlediğini Medine'den Mekke'ye doğru ilerlediğini açıklanmıştır. Asir adlı bölge Yemen ve Hicaz arasında bulunmakta olup tam bir isyan halindedir. Bir müddetten beri Yemen'in merkezi Sana, Mahmut Yahya önderliğindeki Vahabiler tarafından muhasara edilmiştir. Güvenilir kaynaklara göre Osmanlı hükümeti bölgeye bu defa ciddi bir sevkıyat başlatmak üzere hareket etmektedir¹⁶⁰.

Yemen'de Arap isyanları büyüyerek devam etmektedir. Feyzi Paşa halen askerleri ile birlikte seferberlik halindedir. Uzun zamandan beri Osmanlı bölgedeki asilerle savaş vaziyetindedir. Şu son hafta Feyzi Paşa'nın iletişim araçları kesilmiştir. Asiler Hudeyde ile Sana'yı birbirine bağlayan telgraf hatlarını kesmişlerdir. Feyzi Paşa'nın göndermiş olduğu en son telgrafında, en aşağı yirmi bin kişi yetiştirilmesi için makam askeriyeye şiddetle istekte bulunmuştur. Feyzi Paşa'nın bu zor durumu karşısında Türklerin her hal ve hareketlerine siyah gözlükle bakmaya alışan bazı ecnebi gazeteleri ve hatta bazı Sofya gazeteleri çok yanlış yorumlar yapmaktadırlar. Mesela

¹⁵⁸ “Kafkasya ve Perişanlık”, *Balkan*, S. 118, 16 Ocak 1907, s. 4.

¹⁵⁹ “Asir İhtilal”, *Balkan*, S. 67, 18 Ekim 1906, s. 3.

¹⁶⁰ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 87, 11 Kasım 1906, s. 3.

Feyzi Paşa'nın çok yakında asilere teslim olacağını iddia eden haberler vermektedirler¹⁶¹.

İstanbul'dan gelen haberlere göre Yemen gazisi Feyzi Paşanın Vahabi asiler ile yaşadığı çarpışmada yaralandığını bildiriliyorsa da bu yaranın tehlikeli olup olmadığı bilinmemektedir. Her gelen haberin doğru olduğuna inanmakta zorluk çekiyoruz eğer her ajans telgrafına inanmak gerekiyorsa, Feyzi Paşanın yetmiş kere şehit veya esir olması gerekirdi¹⁶².

Orta Asya'nın ticari anahtarı Bağdat vilayetinin demiryolları Almanlara verilmesinden dolayı Osmanlının eski ve iyi dostu İngiltere, Osmanlıya karşı bir düşmanlık beslemekte ve arkasından işler çevirmektedir. Midilli, Makedonya, Yemen isyanları ve İran ihtilaflarında İngiliz parmağının bulunduğunu mektep çocukları bile anlar denilmektedir. Yemen meselleri ile ilgili Arapları İngilizlerin kışkırttığı belirtilir ve Araplar hakkında aslında necip millet olduklarını diye ifade eder ancak isyan çıkaran Araplar için bunlara Arap denilmemesi gerektiğini, yaptıklarının yanlış işler olduğunu belirtir. İslam peygamberinin, “ben Arabım ama Araplar benden değil” dediği hadisi hatırlatılmıştır. Bağdat civarında Araplar Osmanlıya karşı silahlanmış ve ellerinde toplar bulundurarak açıkça muhabere etmektedirler. Arapların askerlik beceresinin olmamasından dolayı bu girişimlerinde çok başarılı olamadıkları söylenmektedir. Bağdat da meydana gelen karşılıklarla Yemen meselesi arasındaki bağlara dikkat çekilmektedir. Bağdat'ta bulunan 6. Ordunun nizamsızlığı vurgulanmaktadır¹⁶³.

Bağdat'ta meydana gelen karışıklıklardan bahsedilen haberlerin ertesi günü bu hadiselere ders vermek suretiyle zamanında Bağdat valisi merhum Mithat Paşanın bir anısından bahsedilmiştir. Bağdat'ta göreve başlarken önemli bir konuşma yapan Mithat Paşa, görevini çok önemseydiğini ve bu görevi layıkıyla yapmaya çalışacağını belirtir. Göreve gelmesinden kısa bir süre sonra Bağdat'ta bir isyan çıkar. Paşa isyanın ele başı olan Bağdat eşrafını konağına davet eder. Konakta verilen davette önce yemekler yenilir, kahveler içilir ve ardından sigaralar içilir. Sonra paşa soğuk kanlılıkla Bağdat eşrafına:

“Efendiler hatırıma bir şey gelmesin. Vazifemi ifa edeceğim. Memlekette parlayan ihtilalin bugün akşama kadar sükun bulmasını sizden beklerim. Bu akşama kadar bu ihtilal basılmayacak olursa Allaha ahdetmişim ki yarın sabaha kadar ne sizin

¹⁶¹ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 90, 15 Kasım 1906, s. 2.

¹⁶² “Fevzi Paşa Yaralanmış”, *Balkan*, S. 219, 20 Temmuz 1907, s. 3.

¹⁶³ “Bağdat Ehemmiyeti”, *Balkan*, S. 2, 24 Temmuz 1906, s. 1-2.

hayatınızdan eser ve ne de Bağdat'ta yanmadık bir hane bırakırım. Sabahsı da çekilip İstanbul'a gideceğim buna inanınız.” der. O gün akşamüstü Bağdat'ta ufak bir isyan eseri bile kalmadığı Fransa'nın meşhur tarihçilerinden Laobsi bile hayretle nakleder¹⁶⁴.

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde meydana gelen isyan hareketlerinden sıklıkla bahseden gazete Arap isyanları ile beraber yine o bölgede meydana gelen Dürzi isyanlarına da yer vermiştir. Havranda Dürziler yine ihtilal etmiştir. Fakat vukuatın tafsilatı henüz matbuat yazmadı¹⁶⁵.

Osmanlı Makedonya'sında çetelerin tahribatı eksilmiyor. Selanik vilayetine bağlı Yenice-i Vardar kazasında Balca köyünde zengin bir Müslüman beyin çiftliği geçen gün bir Bulgar çetesi tarafından basılarak yandırılmıştır. Çiftliğin beyi çoluk çocuğu ile beraber çetelerin eline esir düşmeden firara muvaffak olmuş ise de çiftlik başından başa yanmıştır. Yangından yanan otun miktarı 40.000 kilo kadar tahmin ediliyor¹⁶⁶.

Osmanlı Makedonya'sında Bulgar komitacılarının liderlerinden Boris Sarafov birçok cinayete sebep olmuş bir şahıstır. Makedonya'da Türk ahalinin uğradığı birçok katliamdan sorumlu olan bu şahıs Viyana gazetelerinden alınan bilgiye Osmanlı Devleti tarafından aranmaktadır. Viyana gazeteleri bu olayı şöyle aktarmıştır: “Türkler Boris Sarafov'u taşlar altında aramaktadır. Babıali merkumunun kafasını getirene on bin lira mükafat vaat etmektedir¹⁶⁷.”

İstanbul'da bulunan Rum patrikliği, Bulgaristan'da ve Makedonya'da yaşanan Bulgar Rum meselesinden dolayı Osmanlıdan istediği desteği bulmaması üzerine Avusturya hükümetine yanaşmıştır. Avusturya'nın bu meselede Rumlara destek vermesindeki en büyük amacı, Rumları tutarak Rum Bulgar çatışmalarının büyümesini ve devam etmesini sağlayarak bunun üzerinden Makedonya'da ve Balkanlarda orada hakimiyetini arttırmak ve siyasi olarak bölgede söz sahibi olmaktır¹⁶⁸.

Sofya'dan Viyana'ya çekilen bir telgrafta Bulgarlar Yunanistan'a karşı olan rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Atina'da, Makedonya içlerinde çıkan Rum isyanında bulunup telef edilen 630 Giritli asinin istirahat ruhları için edilen duayı haber alan Bulgaristan hükümeti bu olay karşısında Avrupa devletlerinin Yunanistan'ı ve Osmanlı

¹⁶⁴ “Mühim Bir Hatıra”, *Balkan*, S. 4, 26 Temmuz 1906, s. 2.

¹⁶⁵ “Havranda İhtilal”, *Balkan*, S. 68, 19 Ekim 1906, s. 4.

¹⁶⁶ “Dahili”, *Balkan*, S. 259, 24 Eylül 1907, s. 3.

¹⁶⁷ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 79, 1 Kasım 1906, s. 3.

¹⁶⁸ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 11, 7 Ağustos 1906, s. 4.

Devleti'ni bu gibi çetelere müsaade etmemeleri için mezkur hükümetler aracılığıyla tebligat cedide de bulunacakları ümit ettiklerini bildirmiştir¹⁶⁹.

İstanbul'dan gelen haberlere göre geçen eylülün yirmi yedinci gününde Cürcis Paşanın Selanik'teki hanesi petrol dökerek ateşe verilmiştir. Yangın fark edilince ateş söndürülmüştür. Konağın etrafındaki evlerin çoğu Rumlara aittir ve ateş komşu evlere de zarar vermiştir. Bu olayda zabıt hiçbir tedbir almamış ve kimseyi şüpheli olarak tutuklamamıştır¹⁷⁰.

Girit adasında uzun bir süredir Rumlar isyan etmekte ve adada yaşayan sivil Türk ahali Rum çeteler tarafından katliamlara uğramaktaydı. Balkan Gazetesi Girit Türklerinin yaşamış olduğu sıkıntılara gazetede sürekli yer vermiştir. Girit'te meydana gelen Rum isyanları yeni vali Mösyö Zaimis'in göreve gelmesiyle bir süreliğine durulmuştur¹⁷¹. Avrupa gazetelerinden alınan haberlere göre Düvel-i Muazzama, Girit'in Yunanistan'a iltihak edilmesine izin vereceklermiş fakat Makedonya'dan Rum çetelerinin kesilmesi şartıyla bu duruma müsaade edebileceklerini söylemişler¹⁷².

Tiflis bankasında çalınan ve Sofya'da tüfek imalathanesinde bulunmuş olan Rus kaymelerini, Rusya Ermeni ihtilalcilerinin verdiklerini ve bu paralara karşı tüfekçinin Rusya Ermeni ihtilalcilerine dinamit, bomba, silahlar ve türlü savaş malzemesi imal ederek satmış olduğu ortaya çıkmıştır. Satılan bu silahların Sofya'da imal edilerek Rusya'ya gönderilmek üzere bir vapur deposunda saklanıldığı ve Romanya hükümeti tarafından yakalanarak el konulmuştur. Rusya Ermeni ihtilalcilerine tüfekçi tarafından temin edilen bu savaş malzemeleri Rusya dahilindeki Türk, Yahudi, Türkmen, Acem ve diğer bütün milletlerin ihtilalcilerine Ermeni ihtilalcileri tarafından pahalı pahalı satılmaktadır. Tüfekçinin evinin tavanında kaçak olarak bir silah atölyesi kurduğu ve burada bombadan tüfeğe varıncaya kadar türlü savaş aletlerini yaptığı ortaya çıkmıştır. Bu durum karşısında yakalanan tüfekçi mahkemeye çıkarılmış ve mahkeme kararı ile 15.000 frank kefalet vererek hapisten çıkmış olduğunu Sofya gazeteleri detaylı bir şekilde yazmaktadırlar¹⁷³.

Şah İran meclis mebusatı küşat eylediği gibi meclis mebusan nizam namesini de tasdik ve ikrar eylemiştir. İran'da otuz yaşından yetmiş yaşına kadar okumak yazmak bilen her erkek seçim hakkına dahil olmuş ancak hükümet memurları ile adliye

¹⁶⁹ "Dahili", *Balkan*, S. 459, 3 Haziran 1908, s. 2.

¹⁷⁰ "Telgraf Havadis", *Balkan*, S. 77, 30 Ekim 1906, s. 3.

¹⁷¹ "Telgraf Havadis", *Balkan*, S. 78, 31 Ekim 1906, s. 3.

¹⁷² "Girit Ahvali", *Balkan*, S. 5, 28 Temmuz 1906, s. 4.

¹⁷³ "Dahili", *Balkan*, S. 431, 1 Mayıs 1908, s. 2.

memurları bu haktan mahrumdur. İranlı dindaşlarımızın şu saadet halini ve bu saadet halini getiren sebebi ve zamanımızda bütün İslam hükümdarlarına örnek ibret ve imtisal olmağa şayan olan Acem şahını vicdanın en derin hisler ile şimdi tebrik ve iyileştirmemek elde değildir. İstibdat nedir? İstibdat bir bilader ne ahir yine müstebitleri yenir ve zelil eder. Hürriyet ve adalet ise hadimlerini insaniyet payidar oldukça sertaç alim eder. Bizim yıldız neşnilerin şimdi kulakları çınlasın¹⁷⁴!

Birkaç günden beri İran'ın birçok yerlerinde ihtilal var. Tebriz ve Reşt şehirlerinde birçok ahali toplu halde telgrafhaneleri basmış ve şah hazretlerine çektikleri telgraflarda kanun esasiyesinin tasdik edilmesini talep ve istida ederler¹⁷⁵. Bu sene bütün Avrupa gazeteleri faydalı makaleler neşir ediyor. Bu makaleler Acemistan'da yeni şura-i ümmeti çok görüyorlar. Güya Acemlerin bu sisteme daha hazır olmayan bir halk olduğunu gösteriyorlar. Acemistan dahilinde meclis meşrutiyet taraftarı genç Acemler ile eski idare taraftarı ihtiyar Acemlerin tutuşmalarını makam şahadette ibrazda yelteniyor.

Bize kalırsa bu gibi safsatalar hukukluk değildir. Bu iftiralara sebep Acemlerin sırf bir milli hareket ile demokrasi yani hakimiyet ahaliye isteyip ecnebilere, o birkaç derbedere ekmek vermeyip ve işlerine asla karıştırmayıp kendi yağları ile kendilerinin kavrulmak istediklerindendir. Ne için bu gazeteciler Rusya hakkında bu gibi bir safsata yazmazlar? Sebebi erbabınca malumdur. Acemler Müslim olmasaydı bu gazeteciler indinde her şeye, kendileri gibi müstenit olurlardı. Doğruluk boş sabun hababı gibidir¹⁷⁶.

El Cezire kongresinden sonra Fas'ta savaş ve ihtilallerin ardı arası kesilmedi. Telgraflar her gün Fas'ta birtakım haberler veriyor. Fas sultanı Mevlay Abdülaziz aleyhinde bağımsızlık için birçok Fas kabilesi başkaldırmıştır. Asi kabilelerin hükümete karşı sürekli isyan halindedirler. Fas'ın kuzeyinde Beni Sidel bölgesinde Kabila kabilesinin dahi iki üç gündür hükümet aleyhinde şiddetle savaş sürdürdüğünü haber ediliyor. Biz bu savaşları kendi memleketimizde de yaşıyoruz fakat görüyoruz ki bu savaşlar Fas'ta El Cezire konferansı sonrası arttığını görüyoruz. Bunun sebebi şark milletlerinin cehaletidir. Zavallı Faslı din kardeşlerimizin de döktükleri kan, hep Avrupa hesabıdır. Bakınız cehalet insanları ve milletleri ne hallere sokuyor¹⁷⁷.

¹⁷⁴ “İran'da Seçim Hakları”, *Balkan*, S. 48, 26 Eylül 1906, s. 2.

¹⁷⁵ “İran'da İğtişâş”, *Balkan*, S. 182, 25 Mayıs 1907, s. 4.

¹⁷⁶ “Acemistan”, *Balkan*, S. 212, 7 Temmuz 1907, s. 3.

¹⁷⁷ “Fas Gürültüleri”, *Balkan*, S. 70, 21 Ekim 1906, s. 4.

Fas'ta savaş ve iğtişaş gün günden büyüyor. Bugün son Avrupa telgrafının ihbaratına bakılırsa Fas'ta vuku bulan savaşlar üzerine bütün Avrupa konsolosları gizli içtima edip bu karışıklığa bir nihayet verilmek üzere hükümet gazetelerine birer telgraf vermişler ve yazdıkları raporda Fas'taki savaşın vahim neticeler vermesi ihtimalinin gerçek olduğunu bildirmişlerdir¹⁷⁸. Evvelki günkü telgraflara göre asiler ile sultanın ordusu birkaç defa çarpıştıktan sonra asiler Arazilaye'ye çekilmiştir. İngiltere'nin Jan Dark isimli bir zırhlısı ve İspanyol zırhlısından bazıları Tanca'ya doğru hareket etmiştir. Eyvah öyle ise Fas'ta İslamlar arasında meydana gelen bu savaşlar bu defa Avrupalıların sonuncu bir sarkıntılığına daha doğrusu Fas'ı bölmelerine sebep olacaktır¹⁷⁹.

Fas kıtasında ihtilaller nedeniyle Tanca önüne Fransızlar, İngiliz ve İspanyol filolarının gelmelerine sebep olmuştur. Bu nümayişte İtalya filosunun açıklarda dolaşmayı Osmanlı Devleti'ni hakikaten şüpheye düşürmüştür çünkü İngiltere, Fransa ve İtalya kuzey Afrika topraklarını kendi aralarında taksim etmek üzere sonunda gizli bir anlaşma yaptıkları hakkında bir rivayet esası vardır. Bundan dolayı Osmanlı Devleti birkaç gündür Trablus vilayeti ile pek sıkı ve şiddetli telgraf muhaberatı üzerindedir. Bugün Trablusgarp'ta dahi bir sömürü ışığı parlamaması için vali vekili ve askeri kumandanı, Şıpka ve Alasonya muharebeleri kahramanı meşhur Recep Paşanın üst düzey teyakkuz halinde oldukları ifade edilmektedir¹⁸⁰.

Kazablanka Avrupalı devletlerin gemileri tarafından topa tutulduğu esnada 20 Faslı hayatını kayıp etmiştir. Bu durumlara bahis olanlar aleyhinde Fransız ve İngiliz gazeteleri bu gibi şiddetli tedbirler pek güzel olduğunu yazıyorlar. Eğer yerlilerin bu gibi radikal hareketlere devam etmeleri halinde daha birçok yerlerin Avrupalı donanmalar tarafından topa tutulacağını Avrupa gazeteleri yazmaktadır¹⁸¹.

Rusya'da Çar rejimine karşı protestoların çok sık yaşandığı bir dönemde Rusya ile ilgili birçok habere rastlanmaktadır. Rusya'da ihtilal haberleri ile birlikte Rusya'da yaşayan Yahudilere karşı bir pogromun gerçekleşmesi sonucunda Rusya'yı terk etmek zorunda kalan Yahudilerle ilgili bir haber de gazete de yer almıştır. Haberin yayınlandığı tarih olan 1906 yılında Rusya'dan 25 bin Yahudi'nin göç ettiği belirtilmiştir¹⁸².

¹⁷⁸ "Fas Karışıklığı", *Balkan*, S. 77, 30 Ekim 1906, s. 2.

¹⁷⁹ "Fas İhtişası", *Balkan*, S. 80, 2 Kasım 1906, s. 3.

¹⁸⁰ "Babıalinin İhtiyatı", *Balkan*, S. 93, 21 Kasım 1906, s. 4.

¹⁸¹ "Fas Ahvali", *Balkan*, S. 233, 9 Ağustos 1907, s. 4.

¹⁸² "Telgraf Havadis", *Balkan*, S. 21, 23 Ağustos 1906, s. 3.

Rusya’da isyancılar ülkenin birçok yerinde yaptıkları eylemler gazetede yer almıştır. Rus ihtilalciler bu kere İsmail Gaspıralı’nın Kırım’da çıkan “Tercüman” isimli gazetesinin matbaasını basmışlardır. Balkan Gazetesi bu durumu muhterem arkadaşımızdan okuduğumuz üzere şeklinde aktarmaktadır. Evvelki hafta ihtilalcilerden silahlı bir grup tercüman matbaasına girerler ve tehditle ellerindeki Rusça bildirimleri Türkçeye tercüme ettir ve birkaç yayın bastırdıktan sonra firar eyerler. Rus ihtilalcilerin bu beyannamelerinden maksadı açıkça bellidir ki Müslümanları da ihtilale teşvik içindir. İhtilalcilerin hükümete karşı büyüyen gücünün ne dereye gelmiş olduğu ortadadır¹⁸³.

Üsküdar Kadıköy elektrik tramvayları idaresi Adliye Nazırı Abdülrahman Paşa’ya verilmiştir. Birkaç sene ilerisi bir Rus müteahhit bu imtiyazı talep ve istida eylemiş bu sıralarda bu Rus sermaye sahibi İstanbul’daki Rus sefaretinin yardımını istemiş. Rus müteahhit Abdülrahman Paşa aleyhinde ticaret mahkemesi talep etmiştir. Hükümet Rus sermayedarının bu talebine karşı bir komisyon tayin etmiş ve başında Abdülrahman Paşayı riyasetinde koymuştur. İstanbul Rusya sefaretini ise bu komisyon riyasetini kabul etmediğini bildirmiştir¹⁸⁴.

İskenderiye’den Tan gazetesine göre Mısır’ın başkenti Kahire’de Müslüman Araplardan oluşan kalabalık bir grup bazı Hristiyan mağazalarına hücum ile nümayiş yapmışlar ve Hristiyan ahaliye zarar vermişlerdir. Bu grupta bulunan bazı kişiler yakalanarak gözaltına alınsalar da polis nezareti bu grubun cümlesinin sarhoş bulunduğunu iddia ederek hiçbir suretle cezalandırmamıştır. Avrupa matbuatı ise bu nümayişe bir renk siyaset istinat ediyorlar¹⁸⁵.

İngiltere’nin Mısır’da durumu gittikçe kötüleşiyor. Noye Press gazetesinde İngilizler Mısır’da bir sürü ıslahat yapmışlar ve bu ıslahatlar fena neticelere yol açacaktır. İngilizler almış oldukları bu yeni kararlarından en mühimi Mısır hükümetinde Arap memurlarını hep İngilizlerle değiştirme fikridir. Bunun aslı var ise Mısır planında İslam hukuku dışında olduğunu demektir. Allah verse İngiltere’nin başına yeni bir ağırlık çıksa¹⁸⁶.

Beşaret başlığı ile Vakit gazetesinde yer alan haberde Mısır Müslümanları hakkında şu satırları yazıyor. Bazı mısırlılar ortak yardımlaşma ile büyük bir darülfunun İslam medresesi tesis etmeye karar verip, geçen şaban şerifin yirmi dördüncü günü

¹⁸³ “Dehşete Bak”, *Balkan*, S. 25, 29 Ağustos 1906, s. 4.

¹⁸⁴ “Osmanlı Rus İhtilafı”, *Balkan*, S. 70, 21 Ekim 1906, s. 3.

¹⁸⁵ “Mısırlılar Heyecanda”, *Balkan*, S. 3, 25 Temmuz 1906, s. 4.

¹⁸⁶ “İngiltere’nin Mısır Vaziyeti”, *Balkan*, S. 13, 9 Ağustos 1906, s. 2.

cuma namazından sonra birinci meclislerini kurmuşlardır. Bu mecliste açılacak okulun adı El Camiye El Mısıriye olacaktır. Bu eğitim kurumunun kuruluşunda hizmete azim eden cemiyetin kurucuları 11 kişiden ibaret olacaktır. Bunların arasında Tahrir El Miraat isimli derginin yazarı Kasım Bek Emin Bey bulunmaktadır¹⁸⁷.

İstanbul'dan gelen bir telgrafa göre Hidiv Abbas Paşa ile İngiltere'nin Mısır'daki valisi Lord Cromer arasında büyük bir gerginlik olmuştur. Bu gerginliğin esas sebebi İngiltere'nin Hindistan'da ve Mısır'da uyanan İttihad-ı İslam fikirlerinden dolayı efkar ve heyecan yaşamasıdır. Bu aralar hidivin İstanbul'a makam-ı hilafeye ziyarete gitmesi İngiltere'yi büsbütün igzab etti¹⁸⁸.

Kıbrıs ahali İslamiyesi tarafından Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye adı altında bir hayır cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin maksadı adada Kıbrıslı olmak şartıyla fakir Müslüman çocuklarına ilim ve sanat öğretmek, onlardan hekimler, eczacılar, ebeler, dava vekilleri, sanat, ziraat ve ticaret erbabı yetiştirmektir. Hasılı bir kelime ile bu fakir çocukları da topluma yararlı bir hale getirmek amaçlanmaktadır.

Dinimiz bizi ilim, sanat ve marifete her şeyden ziyade teşvik ettiği halde bizim buna uymadığımız dine riayet etmediğimiz gözüküyor. Alem değişti. Kuvvet hamallıktan ve pehlivanlıktan başka bir şeye yaramaz oldu. Biz hala eski gidişimizde devam ediyoruz. İlme düşmanlık yapıyoruz hiç olmazsa kaydasızlık gösteriyoruz. Kuru övgülerle yaşayarak ilme ve aleme önem vermiyoruz. Her zaman şikayet ettiğimiz Hristiyan alemi ilim ve sanat ile marifet ile ilimin faylarını güzelliklerini bulmuşlardır. Onlar bizi ezip bitirme kuvvetini bu şekilde kazanmıştır. Elbette bilenle bilmeyen bir olmaz, bilen parlar yükselir kuvvetlenir bilmeyen bizim düştüğümüz dereceye düşer. Eğer bizde yükselmek istiyorsak, okullar, mektepler, kitaplar, gazeteler açmalı ve bu amaçlar doğrultusunda cemiyetler tesis etmeliyiz. Kıbrıs Müslümanlarını tebrik edip bu yararlı cemiyetlerin Rusya, Mısır ve Osmanlı Müslümanlarına da lazım olduğu vurgulanmaktadır¹⁸⁹.

Balkan Gazetesi Balkanlar, Osmanlı, Rusya, İran ve Hindistan Müslümanları ile ilgili haberlerin yanı sıra Malezya, Singapur ve Japonya gibi uzak coğrafyalarda meydana gelen Müslümanlarla ilgili haberlere de yer verilmiştir. Singapur'da yaşayan

¹⁸⁷ "Alem İslam", *Balkan*, S. 90, 15 Kasım 1906, s. 3.

¹⁸⁸ "Telgraf Havadis", *Balkan*, S. 105, 5 Aralık 1906, s. 2.

¹⁸⁹ "Lazım el imtisal bir hareket", *Balkan*, S. 6, 29 Temmuz 1906, s. 1.

Müslümanlar da eğitim ve kültürel konularda yardımlaşmak için bir hayır cemiyeti kurmuşlardır¹⁹⁰.

Rus Japon savaşından sonra Arap, Türk, Acem, Hint ve Java Müslümanlarının gazeteleri hep bir ağızdan Japonların Müslüman olacağını ifade ediyorlar. Singapur'da Malay ve Arabi lisanda yazılan gazeteler: “şimdiye kadar Mecusilikte bulunan Japonlar kitabi bir dine ihtiyaç has ediyorlar.” şeklinde yazdıkları haberlerde Japonların kitabi bir dine geçmeyi düşündükleri ve bu dinler arasında kendilerine en yakın din olarak İslamiyet'i gördüklerine değinilmiştir. Japonlar eğer Müslüman olursa Müslümanların dünyada büyük bir güç olacağı yazılmaktadır¹⁹¹. Uzakdoğu'dan gelen haberler sadece Müslümanlıkla ilgili olmamıştır. Japonya'da meydana gelen bir deniz kazası gazetede yer alan dünya haberleri arasındadır. Tokyo'dan bildirildiğine göre Kyoto civarında bütün bir Japon balıkçı filosu fırtınaya tutulmuş fırtınaya tutulan filodan 266 gemi mahvolmuş ve yalnız 38 gemi kurtulmuştur. Gemilerde bulunan 822 balıkçı boğularak hayatını kaybetmiştir¹⁹².

Times gazetesinin yazdığı bir telgrafa göre Çin hükümeti prensini İngiltere, Almanya, Fransa, Amerika, Japonya bahriyesi hakkında malumat mükemmel toplamak amacıyla Avrupa'ya gönderiyormuş. Prens, Avrupa'da malumat topladıktan sonra Çin'e dönecek ve Çin'e dönmesinin ardından sistemde yenilikler gerçekleştirecekti¹⁹³.

Güney Amerika ülkesi olan Şili'nin başkenti Santiago'da büyük bir deprem meydana gelmiştir¹⁹⁴.

İtalya kralını öldürmek için teşekkül etmiş bir anarşist cemiyeti yeni keşfedilmiş olduğunu Avrupa telgrafları haber veriyor. Bu cemiyetin reisi olan bir amele bir haftadan beri İtalya polisi tarafından takip edildiği halde hala yakalanıp derdest edilmemiştir¹⁹⁵.

Rusya ile İngiltere'den Acemistan'a kredi vermeyi amaçlamaktaydılar. Ödünç para verecekleri rivayeti karelerimizde malumdur. Bu rivayete göre Acemistan henüz bu istikrazı imza atmamıştır. Tebriz ahalisinden bir kesim halkın bu meseleye şiddetle muhalefeti olmuştur. İranlılar içerisinde yer alan bu akıllı kesim, hükümete faizle

¹⁹⁰ “Alem İslam”, *Balkan*, S. 25, 29 Ağustos 1906, s. 3.

¹⁹¹ “Japonya ve Müslümanlık”, *Balkan*, S. 25, 29 Ağustos 1906, s. 3.

¹⁹² “Fırtına Masası”, *Balkan*, S. 79, 1 Kasım 1906, s. 4.

¹⁹³ “Çin Bile Uyanıyor”, *Balkan*, S. 95, 23 Kasım 1906, s. 3.

¹⁹⁴ “Santiago'da Zelzele”, *Balkan*, S. 11, 7 Ağustos 1906, s. 4.

¹⁹⁵ “Suikast”, *Balkan*, S. 1, 22 Temmuz 1906, s. 4.

alacağı böyle bir büyük borçtan vazgeçmesi konusunda son derece baskıya başlamışlardır¹⁹⁶.

Erzurum ve Diyarbakır da bulunan bazı efradı askeriye maaş almadıkları için isyan etmiş ancak maaşların derakap tesviyesi suratu ile isyan yine bastırılmıştır. Bitlis tarafında bazı Kürt aşiretleri Müslüman köylerine hücum ile ahalisini yakıp yıkıp kadınlarını esir alıyor. Balkan: Ermeni tebaaya vukuundan şikâyet eden bu vahşi hallerin bu orta çağlar mezalimi andıran faciaların sonu bakalım ne olacak¹⁹⁷.

Osmanlı Karadağ hududunda bir vaka olmuştur. Türklerin hudut boyunda inşaat etmekte oldukları yeni bir kale sebep olmuştur. Şöyle ki 700 Karadağlı, cüzi asker bulunan bu kaleye hücum ile Karadağlıları perişan ederler 700 kişiden 5 kişi kurtulabilmiştir¹⁹⁸.

Türkiye’de yeni şimendifer ve liman başlığıyla yer alan habere göre Bağdat hattının temdidi imtiyazını elde eden Anadolu Osmanlı demir yolları Gogorlu’dan Adana’ya yeni bir hat inşasına başlamıştır bu hattın tesisi Frankfurt’ta Olsman şirketine yaptırılacaktır. Bu çalışmada gece gündüz 20 mühendis çalışmaktadır. Mart ayında bu inşaata başlanılacaktır. Mersin yakınında Yumurtalık koyunun liman haline dönüştürülmesi için iki Alman zabiti Haydarpaşa’dan davet edilmiştir. Liman inşaatına bir Alman firması tarafından yapılacaktı¹⁹⁹.

İstanbul’dan gelen bir telgrafa göre İngiltere ile Hükümet-i seniyye arasında yapılması planlanan Aydın şimendifer hattının imtiyaz mukavelenamesi geçen perşembe günü Nafia Nezaretinde imzalanmıştır²⁰⁰.

İstanbul’da Beyoğlu’nda atılan bomba meselesinden dolayı Ermeni mahallelerinde birçok taharriye icra edildi ve bugün Avrupa treni gibi bütün trenlerde de taharriye icra edildiği için trenlerde gecikmeler yaşandı²⁰¹.

Birkaç gün oluyor ki İstanbul’da yeni bomba meselesi daha çıktı. Bomba Amerika sefarethanesi yanında patlamış. Birinci rivayet iki üç genç kız boğaza doğru gezerlerken hiç bulunmayan birkaç baraktan ibaret olan bir çayırılık üzerinde oyuncak gibi bir şey bulmuşlar. Kızlar bunu Amerika sefareti önüne kadar getirdiklerinde ve

¹⁹⁶ “Acemlerin Uyanıklığı”, *Balkan*, S. 77, 30 Ekim 1906, s. 3.

¹⁹⁷ “Harici”, *Balkan*, S. 258, 23 Eylül 1907, s. 4.

¹⁹⁸ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 11, 7 Ağustos 1906, s. 4.

¹⁹⁹ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 72, 23 Ekim 1906, s. 2.

²⁰⁰ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 67, 18 Ekim 1906, s. 3.

²⁰¹ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 101, 30 Kasım 1906, s. 3.

ellerin harareti ile patlamış ve kızlarda ölmüşler, bu pek garip. İkincisi kızların bilerek borolu ifa ettiklerine dairdir²⁰².

Paris'teki Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti birçok sefirlerine gönderdiği beyannamedeki bir beyannamede veraset her türlü vuku olacak her türlü tebdilatı protesto eylemelerini talep edilmiştir²⁰³.

Sultan Hamit'in hastalığı dünyayı meraka düşürdüğü gibi İstanbul halkını da heyecanda bıraktı. Son telgraflar ve haberler Sultan Hamit'in sağlık durumunun kötü vaziyette olduğunu haber vermektedir. Belki daha birkaç gün yaşayacaktır. Tıp ve fenin gösterdiği sonuçlar bu yaşamak iyileşmek süreci değildir. Ancak süreci uzatmaktadır. Yani ölüm döşeğinde olarak ıstırahat ve ağrılar birkaç gün daha pençeleşmek demektir.

Güvenilir mektuplardan elde edilen haberlere göre ölüm döşeğinde olan Sultan Hamit mevcut durumu kendisi de artık hissetmiş ve evvelki akşam gecesi yarısı Üsküdar'dan Azabe isimli vapur ile Yusuf İzzettin Efendiyi ve veliaht saltanat Reşat Efendiyi yanına çağırmıştır. Bir saat iskelede konuşmadan sonra bazı vasiyetlerde bulunmuştur. Vücut sıcaklığı da 41, 42 derecelerde olup, ateşi varmış. Birkaç gün önce Berlin'den gelen Doktor Bergman, idrarında bulunan zehrin deverana ümit hayat kalmadığını raporunda bildirmiştir. Sultan Hamit'in vefatından sonra veliaht saltanat Reşat Efendi hasta olduğu bahanesi ile Yusuf İzzettin Efendinin veya Sultan Hamit'in küçük oğlu Burhanettin Efendinin tahta ilcasına mamul olması gibi sözlerde telgrafta bulunmuştur²⁰⁴.

Sultan Abdülhamit sancıları çok ağır nöbetler şeklinde artmıştır. Tedavisi için Paris'ten gelen doktor sancıların azalması için birtakım ilaçlar şırınga yapmıştır. Doktorun dediğine göre hastalık tüm bağırsaklara yayılmıştır. Sancılarda ise bir azalma yaşanmamıştır. Hastalıktan Cuma namazına tekerlekli sandalyeyle giden Sultan Abdülhamit namazın başlamasını bekleyemeden bayılmıştır. Cuma selamlığına Mehmet Selim Efendi çıkmış ve fetvayı şeyhülislam efendi vermiştir²⁰⁵. Zatı şahane selamlığa çıkmadıktan sonra daha da kötü olmuştur. Doktorlar yatağından çıkmaması gerektiğini söylemişlerdir²⁰⁶.

Kölnische Zeitung isimli Alman gazetesi Abdülhamit oğlu Burhaneddin Efendiyi saltanat tayin etmek için bir ferman hazırlamayı amaçladığını rivayete göre

²⁰² “Yeni Bomba Vukuatı”, *Balkan*, S. 219, 20 Temmuz 1907, s. 3.

²⁰³ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 77, 30 Ekim 1906, s. 3.

²⁰⁴ “İstanbul Heyecanda”, *Balkan*, S. 17, 16 Ağustos 1906, s. 1-2.

²⁰⁵ “Son Haberler”, *Balkan*, S. 19, 12 Ağustos 1906, s. 3.

²⁰⁶ “Telgraf Havadis”, *Balkan*, S. 22, 25 Ağustos 1906, s. 3.

sultanın üç ya da dört oğlunun olduğunu veliaht Reşit Efendi ile şehzade Yusuf İzzeddin Efendinin saltanatı ele geçirmek amacıyla Yıldız Sarayında hileler döndürdükleri iddia edilmiştir. Bununla beraber veliaht Reşit Efendi 60 yaşında ve kötürüm olmasından dolayı hakkından vazgeçecek olduğu sanılsa da Yusuf İzzeddin Efendi hakkını terk etmemek istemektedir²⁰⁷.

Memorial Diplomatique isimli Paris gazetesinde yer alan habere göre sadrazam, serasker ve şeyhülislam zati şahanenin irtihali vukuunda kanun saltanat muktezasınca veliaht meşru Mehmet Reşit'in, büyük biraderi Sultan Hamit Hanın tahtına ilcasına ittifak etmişler²⁰⁸. Veliht meselesi uzun süre İstanbul'un hatta diğer devletlerin merak ve ilgi konusu olmuştur. Bu süreçte Sultan Abdülhamit hastalığının ileri safhalarda olması ve bu durumdan dolayı yaşadığı moral bozukluğundan tahtan çekilip yerine oğlunu tahta geçirmeyi dahi planlamıştır. Bu durum yaşanırken Balkan Gazetesi ise uzun sürem Sultan Abdülhamit saltanatında zindanlar ve menfalar vatanın en fedakar, en hisli, en alicenap evlatları ile doludur diyerek eleştiride bulunmuştur. Elllerinde yüzlerce Müslümanın kanı olan cani çeteler ve komitacıların her gün yüzlercesi padişah tarafından af olunmakta buna karşı sadece siyasi suçlardan hüküm yiyen günahsız Müslüman evlatlarından otuz senede bir kişi dahi padişahın affına layık olamamıştır denilmiştir²⁰⁹.

VI. SAĞLIK FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER

Balkan Gazetesinde sağlıkla ilgili haberlerin daha çok eczane reklamları şeklinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte dünyada meydana gelen sağlıkla ilgili gelişmeler, Bulgaristan'da meydana gelen salgın hastalıklar ve bir doktorun özel muayenehanelerinde vermiş olduğu sağlık hizmetlerine dair ilanlar olarak yer aldığını görmekteyiz. Eczane ilanlarında en çok görülen ürünler, balık yağı, kozmetik ürünleri, sabunlar, saç dökülmesini önleyen ve saç sakal çıkmasını sağlayan ilaçlardır.

Türk adıyla imzalı yazıya göre Almanyalı Behreg adında bir profesör verem hastalığının tedavisinde kullanılmak üzere yeni bir ilaç bulmuştur. Alman profesörün bulmuş olduğu yeni tedavi yöntemi sonucunda bir sene içerisinde verem hastalığının önleneceği ve hastaların tedavi edileceğinden bahsedilmektedir²¹⁰.

²⁰⁷ "Sultan Hamidin veliahtı kim olacak?", *Balkan*, S. 22, 25 Ağustos 1906, s. 3.

²⁰⁸ "Telgraf Havadis", *Balkan*, S. 71, 22 Ekim 1906, s. 2.

²⁰⁹ "Yine Veliht Meselesi", *Balkan*, S. 258, 23 Eylül 1907, s. 1-2.

²¹⁰ "Vereme Karşı", *Balkan*, S. 4, 26 Temmuz 1906, s. 4.

Plevne ve civarında kuş palazı hastalığı yayılmaktadır. Kifan isimli bir köyde 125 hanede etkili olan hastalık için sağlık yetkilileri biran evvel çözüm bulmalıydılar. Plevne’de ortaya çıkan hastalık Filibe’de de görülmüş Filibe Türk ahalisinin ileri gelenlerinden İbrahim Efendi’nin kızı da bu hastalığa tutulmuştur. Hastalık giderek artmaktadır.

“Hürmetli müşterilerimize

Pazar Salı Çarşamba Perşembe Cuma cumartesi günleri sabah alafranga saat 10-12 ve öğleden sonra 2-4 Köstence’de postane karşısındaki muayenehanemde cuma günü sabahtan günü kadar pazartesi öğleden sonra Mecidiyede Atpazarı karşısındaki muayenehanemde pazartesi sabahtan öğleye kadar Boğazköy Eczanesinde hürmetli müşterilerimi kabul ve muayene edeceğimi ve ez cümle göz hastalıkları ameliyatı için Köstence’ye müracaat etmelerini ihvana tavsiye ederim Tabip İbrahim²¹¹.”

Filibe’de birçok haneleri matem haneye döndüren iskarlatina²¹² hastalığı hayli dehşet artırdı. Bunun için Filibe heyet sıhhiyesi Bulgarca bir ilan neşir etti bu ilanda bu hastalığa karşı yapılması gereken tedbirler gayet açık bir suratta bildirilmiş ve birer suratu Müslüman mekteplerine de gönderilmiştir. Öğrendiğimize göre erkek mektebi rüştü muallimleri bu ilanı Türkçe ye çevirip çocuklara dağıtmışlar²¹³.

Gazetede yer alan sağlıkla ilgili haberler incelendiğinde Bulgaristan genelinde çok fazla salgın hastalık veya diğer hastalıklarla ilgili haberlere rastlanılmamaktadır. Genelde eczanelerde satılan daha çok vitamin ve besleyici özellikleri olan ilaçların tanıtımı yapılmıştır. Bulaşıcı hastalık isimlerinden sadece kuşpalazı ve Bulgarca adı iskarlatina Türkçesi kızıl olan ve daha çok çocuklarda görülen bulaşıcı hastalıkların ismine rastlanılmıştır.

VII. EKONOMİK FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER

Balkan Gazetesinin incelemiş olduğumuz sayılarında ekonomi ile ilgili haberlere rastlanılmaktadır. Bulgaristan’da yaşayan Türk ahaliyi, geniş tarım arazilerine sahip olan toprak ve çeltik ağaları, eski tımar ve zeamet dönemlerinin son temsilcileri olan beyler, zengin tüccarlar ve bunların yanı sıra esnaf, küçük zanaatkarlar, işçiler ve kır işçileri oluşturmaktaydı. Meriç nehrinin beslediği verimli ovanın üzerinde yer alan arazilerin, çiftliklerin ve çeltik alanlarının sahiplerinin tamamına yakını Türklerden

²¹¹ “İlanat”, *Balkan*, S. 350, 28 Ocak 1908, s. 4.

²¹² İskarlatina Türkçe ismiyle Kızıl hastalığı küçük yaştaki çocuklarda görülen bakteriyel bulaşıcı bir hastalıktır.

²¹³ “Dahili”, *Balkan*, S. 280, 25 Ekim 1907, s. 2.

ibaretti ve bunun sonucu olarak tarım sektörü Türklerin elindeydi²¹⁴. Filibe civarında esans üretimi için kullanılmak amacıyla geniş gül arazileri bulunmaktaydı²¹⁵. 19. yüzyılın başlarında Filibe 40 bin civarında nüfusa sahip döneminin büyük ölçekli şehirlerindendi. 18. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha önce dağlık arazilerde yaşayan ve ekonomik yönden fakir olan Bulgar halkının hem toprak sahibi olmaya başlaması hem de ticaret ve ufak ölçekli sanayi alanında kendilerini geliştirip zenginleşmeye başlaması ve bunun sonucu olarak varlıklı bir Bulgar sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Şehir ve kasabalarda yaşayan Türk ahali genellikle küçük ve orta ölçekli ticaret yaparken Bulgaristan kırsalının büyük bir kısmına yayılmış Türklerin büyük çoğunluğu ise tarım ve hayvancılıkla meşgul olmaktadır.

Balkan Gazetesinde yer alan haberlerde ekonomi ile ilgili haberleri incelediğimizde daha çok gazeteye işyeri sahipleri tarafından verilen ilanlar öne çıkmaktadır. Bulgaristan'ın farklı noktalarından gazeteye verilen ilanlar aracılığıyla halk tarafından rağbet görmekte olan ürünler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. İncelediğimiz sayılarda bakkal, eczane, emlakçı, giyim mağazası, züccaciye, nalburiye, okullar, muayenehane gibi işletmelerle beraber vakıfların ve gazetenin kendisinin ticari amaçla vermiş olduğu ilanlar görülmektedir. Gazetenin yayınlandığı Filibe şehri başta olmak üzere, Dobriç, Varna, Rusçuk, Balçık, Tatarpazarcığı, Şumnu, Köstence, Mecidiye ve Boğazköy gibi şehirlerden ekonomik faaliyetlerle ilgili haberler yer almaktadır. Bulgaristan'ın başkenti Sofya'dan siyasi haberlerin dışında ticari reklam ve ilanlara rastlamadık. Gazetenin Türkçe yayınlanan ve Türkler tarafından yayınlanan bir gazete olması sebebiyle gelen ticari ilanlar daha çok Türklerin çoğunluk olarak yaşadığı Filibe, Deliorman ve Dobruca bölgelerindeki yerleşim yerlerini kapsamaktadır. Sofya ve civarında Türk nüfusun az olması bu bölgelerin gazetede yer alamamış olmasının nedeni olacağını düşünmekteyiz. Bununla beraber gazetede yer alan ticari ilanlar daha çok Türk esnaf ve iş sahipleri tarafından verilmiş olsa da kökenleri belirtilmemiş olmakla beraber isimlerinden anlaşıldığı üzere Bulgaristan'daki gayrimüslim kişiler tarafından da ticari ilanların verilmiş olduğunu görmekteyiz.

Bulgaristan'ın kuzeydoğusunda Dobruca bölgesinde yer alan Dobriç'de, Panayır Caddesinde bulunan Bakkal Mustafa Rıza Hacı Mehmet oğlu mağazasında kahve, pirinç, şeker, gaz vesaire eşya ile beraber Bulgaristan da mevcut tütün fabrikalarından getirilmiş tütünlerin enva toptan ve perakende olarak satıldığı bildirilmektedir. Bakkal

²¹⁴ Balkanlı, age., s. 131.

²¹⁵ Kayıcı, age., s. 13.

dükkanı, Ramazan Şerife mahsus tütün paketlerinin bulunduğunu ve yeni sene için tüm kasaba ve köy dükkancalarına uygun fiyatlarla gönderebileceklerini duyurmuştur²¹⁶.

Filibe çarşısının merkezinde bulunan Hüdavendigâr Cuma Camii önündeki büyük kıyafet mağazası karşısında yer alan ve hangi milliyetten olduğu belirtilmemiş gayrimüslim Mösyö Kalmar Kariç'in eczanesi ile ilgili ilanları görmekteyiz. Kalmar Kariç isimli eczacının vermiş olduğu ilanlar uzun bir süre gazetede yer almıştır. Eczaneye yeni gelen Meir isimli bir balık yağının tanıtımı yapılmış ve bu balık yağının halis balık yağı olduğu ağız kokusunu giderdiği, zayıf bünyeli çocuklar için kış mevsimlerinde özellikle oldukça faydalı olacağı aktarılmıştır. Fiyatlarının gayet uygun olduğu ve kullananların son derece memnun kalacağı ifade edilmiştir²¹⁷. Kalmar Kariç eczanesi ile ilgili gazetede yer alan diğer haberler şunlardır: *“Filibe’de Camii Kebir önünde esvap mağazası karşısında Kalmar Kariç eczanesinin geçen kış ilan etmiş olduğumuz balık yağlarının birçok ahali-i belde iştira eylemiş olduğundan memnun olan Mösyö Kalmar bu defa Filibe ahali İslamiyesi’ne karşı bir hayr-i havalik olmak üzere on kadar İslam fukarası hastalarına meccanen ilaç verecektir.*

Ancak bu on fakir aile Evkaf müdüriyetinden ve idarehanemizden tasdik edilmiş bir şahadetname ibraz etmek şartıyla.

Mösyö Kalmar’ın eczanesi geceli gündüzlü açıktır.

*Paris Darülfünunundan ve Dersaadet Mekteb-i Tıbbiyesinden şahadetnameli olan Mösyö Kalmar müracaat eden müşterilerini her suretle bırakacağını vadediyor.*²¹⁸”

Gazetede yer alan haber anlaşıldığı üzere Mösyö Kalmar Kariç'in Balkan Gazetesine verdiği ilanlar sayesinde birçok sayıda Balkan Gazetesi okuyucusu Türk ahaliden kimseler, gazetede ilan verilen balık yağlarından satın almıştır. Satışların artmasından son derece memnun olan eczane sahibi Mösyö Kalmar Kariç bunun karşılığında Türk ahaliye ve gazete okuyucularına bir jest yapmak istemiştir. Müslüman ahali içerisinde Evkaf müdüriyeti ve Balkan Gazetesi tarafından fakirliğini tasdik ettirmiş olan on fakir Müslüman ilaçlarını ücretsiz olarak Mösyö Kalmar Kariç'in eczanesinden alabilecektir. Kalmar Kariç eczanesinin dışında da başka eczanelerin ilanlarını incelediğimiz sayılarda görmekteyiz. Gazetede yer alan eczane ilanlarında eczanelerin sahiplerinin hepsinin gayrimüslimlerden olduğunu görmekteyiz. Diğer

²¹⁶ “İlan”, *Balkan*, S. 71, 22 Ekim 1906, s. 4.

²¹⁷ “İlan”, *Balkan*, S. 80, 2 Kasım 1906, s. 4.

²¹⁸ “İlan”, *Balkan*, S. 165, 26 Mart 1907, s. 4.

eczane ilanlarına baktığımızda yeni ilaçlar, tıbbi malzemeler, kimyasal malzemeler, plastik ürünler ve bunların yanında yeni çıkan kozmetik ürünleriyle beraber saç dökülmesini önleyici, saç ve bıyık çıkmasını sağlayan ilaçların reklamlarının yer aldığını görmekteyiz. Bu haberlere örnek olarak şunları gösterebiliriz:

“Filibe’de Uzun Çarşı’da Kuvas Hanı yanında Mösyö Adroka ve şurakası tarafından açılan yeni eczane de bil cümle mevad kimyeviye ve ispinçariy, sinaiye, kauçuk alat ve edevatı, alat cerahiy, madlen bu maddesi (ne cildi ve vechi yumuşatmak ve latif kılmak için kullanıyor) sara illeti için gayet muasır ilaçlar ve gayet nefis “mayir” markasını havi balık yağları mevcut bulunuyor ve ehven fiyatlarla satılıyor²¹⁹.”

“Meşhur “komocin” bu maddesi bıyık ve sakal bitirir güzel sahibi olmak için komocin bu maddesini istimal edilmesi tavsiye olunur. On beş yaşında bile bıyık ve sakal getirir. Az müddette tahir edecektir düce de semere hasıl eder. Üç kutu istimal kafidir sabah akşam biraz ovalamak kifayettir. Mamañih kullanmak kafidir biraz ovalamak kifayet eder. Bıyıkların saçlarında dökülmesini men eder. Çoğaltır ve uzatır. Tatarpazarcık’ta büyük saat altında Ali Nazmi bir kutu dahi satıyor postayla dahi irsal olunur.

Fiyatı: 7 Frank²²⁰”

Eczanede satışa sunulan “Komocin” marka sakal çıkarıcı ilaç 7 Frank gibi bir ücrete satılmaktadır. Bu ilaç hem Filibe’de hem de Filibe’ye 40 km yakınlıkta bulunan Tatarpazarcığı’nda satıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Tatarpazarcığı’nda bulunan satıcının Bulgaristan’ın her yerine ilacı posta yoluyla satacağını ilan etmektedir. Haberde ilacın 15 yaşında bile sakal ve bıyık çıkarttığını vurgulaması o dönemlerde sakal bıyık gençler tarafından istenilen bir durum olduğunu düşünebiliriz. Aynı zamanda saç dökülmesine karşı insanların önleyici ilaçları kullandıklarını görmekteyiz. Kişisel bakım ve güzellik ürünleri de ilanlarda yer almaktadır ve halk tarafından kullanılmaktadır.

“Filibe’de Prens Ferdinand sokağında ticaret mektebi yanında 73 numaralı (p anadi ve şurakası) firmasıyla açılan eczahanede bütün mavad ispinçariye, alat hekimiyeye ve kimyaviye, taze maden suları, gayet nesif kokulu sabunlar, bonbonlar, çikolatalar ve bukaşbiye mavad nefise, saç dökülmesini men edecek sular, taze balık

²¹⁹ “İlanat”, *Balkan*, S. 288, 3 Kasım 1907, s. 4.

²²⁰ “İlanat”, *Balkan*, S. 288, 3 Kasım 1907, s. 4.

yağları mevcut bulunuyor. Müracat edecek müşterilerin memnun kalacaklarını eczane direktörü temin ediyor²²¹”

Filibe’de eczanelerin vermiş oldukları ilanlar bazen gazetenin aynı sayısında birden fazla olmak üzere yayınladığını görmekteyiz. Eczanelerde sadece ilaç satışının yapılmadığını çikolatadan sabuna, bisküviden maden suyuna ve bonbon adı verilen şekerlemelere kadar farklı ürün çeşitliğinin bulunmaktadır.

Bulgaristan Türk ahalisinin erkekleri genellikle köylerde şalvar giyiniyor ve bellerine kuşak bağlayıp üzerlerine yazın yelek kışın ise mintan giymekteydiler. Şehirlerde ise yaygın olarak İstanbul tarzı batılı bir görünüme sahip olan redingot ve pantolon giymekteydiler. Şehirde ve köyde yaşayan tüm Bulgaristan Türk ahalisinin mutlaka başına taktığı başlık ise festi. Gazetenin incelediğimiz sayılarında giyim kuşamla ilgili haberleri görmekteyiz. Bu haberler içerisinde fes satışı ilanı ve kumaş satıcılarının, manifaturacıların ilanları yer almaktadır.

“Mağazamızda en iyi fes ve püsküllerin her nevinden bulunur. Gerek toptan gerek perakende fes almak isteyen zavaf mağazamıza teşrif buyursunlar feslerimiz nefasetçe ahu netice asla rekabet kabul etmez Rusçuk’ta Un Meydanında manifaturacı Hüsnü ve Yusuf Hacı Şerif oğulları numara:216²²²”

Bulgaristan’ın kuzeyinde Tuna nehri kıyısında Türklerin yoğun olarak yaşadığı Rusçuk’ta bulunan fes mağazasının yanı sıra Karadeniz kıyısında bulunan Balçık şehrinin aşağı çarşı mevkiinde bakkal dükkânı sahipleri Musa ve Hacı Salih biraderlerin çok çeşitli kumaş ve giysilerini sattıklarına dair ilan gazetemizde yer almaktadır²²³. Bulgaristan’ın büyük şehirlerinden liman kenti Varna’da Paris oteli karşısında yer alan Mitef Vetotef isimli mağazanın kumaşları gazete tarafından da tavsiye edilmektedir. Ethem Ruhi kendisinin de o mağazadan aldığı kumaşlarla elbiselerini yaptırdığını ve bayram için elbise yaptıracakları mağazayı tavsiye etmektedir.

Filibe’de yer alan mağazaların bisiklet, gramofon, piyano, tablolar, el ve ayak farklı dikiş makinelerinin yer aldığı ilanlar bulunmaktadır. Mağazalar verdikleri ilanlarda ürünlerin kataloglarının bulunduğunu ve müşterilere bu katalogların gönderilebileceğini ifade etmektedirler.

Darı irmiğinden yapılan ve Balkan Türkleri tarafından çok sık tüketilen boza ile ilgili haberlere de rastlamaktayız. Balkan Türkleri tarafından boza ile birlikte helva

²²¹ “İlanat”, *Balkan*, S. 274, 17 Ekim 1907, s. 4.

²²² “En Ala Fesler”, *Balkan*, S. 250, 13 Eylül 1907, s. 4.

²²³ “İlanat”, *Balkan*, S. 253, 17 Eylül 1907, s. 4.

tüketmek tercih edilmektedir. Bunu gazetede ilanı yapılan bozahanenin boza ile birlikte helva satmasından da anlamaktayız. Gazeteye ilan veren bozahanenin bozası kilosu 20 sentten satılmaktadır. Filibe’de bulunan Sefer Ramazan Ağanın bozahanesinin ilanını örnek gösterirsek:

“Filibe’de kazasker hamamı yanında kara velof caddesinde 14 numaralı Sefer Ramazan Ağanın dükkanında emsaline az tesadüf edilir gayet nefis boza, helva var. Sahip dükkan müşterilerini memnun bırakacağını katiyen vaat etmiştir.

Başka bozacıların yirmi beş sente kiloyu verdikleri halde sefer ramazan ağa kilosunu yirmiyeye veriyor²²⁴.”

Bulgaristan’ın orta kesimlerinde Sofya’yı Burgaz’a bağlayan karayolu üzerinde bulunan Kazanlık veya diğer adıyla Kızanlık ünlü Şıpka Geçidi’nin hemen güneyinde, Tunca ırmağının bir kolu olan Gül ovası da denilen Kazanlık vadisinde yer alır. Bu bölge dünyanın en önemli gül ve gül yağı üretim merkezidir²²⁵. Gazetede Kazanlık gül yağı ile ilgili bir ilan bulunmaktadır. Bu ilan şöyledir:

“Filibe’de Hacı Küçükoğlu hanında Kahveci Ali Ağaya müracaat ediniz gayet ucuz bir fiyatla ucuz kızanlık yağı satılmaktadır²²⁶.”

Bulgaristan’da yaşayan Türk ahali genellikle Bulgaristan kırsalında köylerde yaşamakta ve çiftçilik ile geçimlerini sağlamaktaydılar. Filibe civarındaki verimli sulak ovalar, Deliorman ve Dobruca ovaları gibi geniş düzlüklerde yaşayan Bulgaristan Türkleri, Rodoplar dışında genellikle geniş düzlüklere sahip zengin tarım arazileri üzerinde yaşamaktaydı ve uzun yıllardır bu topraklar üzerinde tarım yapmaktaydılar. Gazetede çiftçilik faaliyetleriyle ilgili zahire fiyatlarındaki artış ve kıtlık tehlikesi hakkında yazılan yazı, ekmek fiyatlarındaki artış ve tarım alet edevatı satışına ait ilanlar yer almaktadır.

“Mağazamızda çiftçilere mahsus kullanmaya elverişli gayet ehven fiyatla öküz arabaları bulunmakta olduğundan arzu eden zevatin şu adrese müracaat etmesi mercudur.

Dobriçten bakkal İslam Muradov²²⁷”

Dorbiç şehrinde İslam Muradov isimli mağaza sahibi çiftçilerin kullanması üzerine öküz arabası satışı yapmaktadır. O dönem çiftçiler tarım arazilerinde kullanmak

²²⁴ “Boza Meraklılarına”, *Balkan*, S. 315, 12 Aralık 1907, s. 4.

²²⁵ Machiel Kiel, “Kazanlık”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25: 138-140. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

²²⁶ “Kızanlık Yağı”, *Balkan*, S. 348, 25 Ocak 1908, s. 4.

²²⁷ “İlanat”, *Balkan*, S. 232, 8 Ağustos 1907, s. 4.

öküz arabalarından istifade ettiğini görmekteyiz. Öküz arabası dahi satan mağazanın sahibi adının önünde bakkal mesleğini kullanmaktadır. Bu ve diğer yazılardan anladığımız üzere bakkal mesleğinin günümüz manasının dışında tüm mağaza sahiplerine kullanıldığını görmekteyiz. Dobriçte yaşayan bu mağaza sahibi adından da anlaşıldığı üzere Türk olmasına rağmen diğer Türk ahalden işletme sahiplerinin soyadı olarak “oğlu” şeklinde yer alan adlarının aksine bu şahıs Bulgarlar gibi Slav dillerinde oğlu manasına gelen “ov” ekini kullanmıştır.

“*Bu sene Filibe’de ve etrafında zahirenin fiyatlanması fırıncılarında tamahını arttırdı.*” Gazetede yer alan habere göre Filibe ve civarında mevsim şartlarının kötü gitmesinden ve mahsulün azalmasından dolayı tahıl fiyatları bir miktar artmıştır. Fırıncılar bu fiyat artışını ekmek fiyatlarına yüksek bir meblağda yansıtması halkın büyük tepkisini çekmiştir. Gazete fırıncıları açgözlülükle itham etmektedir. Ekmeğin okkası 100 paraya kadar yükseldiğini fukara ahalinin durumu belediyeye şikayet ettiğini ve Filibe belediyesinin duruma el koyarak fırıncılara 20 sentlik bir ekmeği 900 gramdan aşağı vermemelerini tembih ettiği yazılmaktadır. Fırıncılar ise 800 gram ekmeği 20 sente vermek istedikleri için siyah ekmek çıkarmamaya başlamışlardır. Çıkardıkları beyaz ekmeği ise yine pahalı olarak satmaya devam etmişlerdir. Hem fiyatların artması hem de ekmeğin kalitesinin düşürülmesine tepki gösteren halk oldukça gerginleşmiştir. Bu yaşananların sonucunda ahalden eşek üzerinde fakir bir adam birkaç kişiyle beraber Filibe’nin Tepealtı fırınına basıp camını çerçevesini indirdikten sonra ne kadar ekmek varsa hepsini de yağma etmişlerdir. Ekmek sıkıntısı hakkında gazete “...*bu sene kıtlık korkusu zahirenin ve her nev emtianın böyle bir pahaya binmesi ortalığı heyecana düşürmekte derke bu hale hükümet mahalliyenin elbette bir çare düşüneceğini ümit ve temenni eyeriz*”²²⁸ şeklinde görüşlerini bildirmiştir.

Sofya gazetelerinin haberlerini şiddetli fakaralar yazıyor şu aralık Bulgaristan’ın her tarafında ekmek pahalılığı vesilesiyle hükümeti muaheze ediyor. Buna dair Varna da bir miting bile yapılmış. Miting esnasında hatipler ahalinin sefalet ve şurn ahval iktisadi yeden bahis ederken ahali hurra yerine “ekmek, ekmek” diye bağırır. Geçen hafta sekiz yüz kadar ahalin bir fırına hücum ile darmadağın ettiklerini yazmıştık. Bu defa da insanlar topluca belediyeye gedip belediye reisine ekmek fiyatını indirilmesi

²²⁸ “Filibe’de Fırıncıların İstekçisi ve İsyan Emareleri”, *Balkan*, S. 257, 22 Eylül 1907, s. 3.

için ağlaşmışlar ve reis dahi bundan arzusu isaf edeceğini temin etmişlerdir. Böyle giderse inşallah yakın vakitte ekmek fiyatı yine tenezzül edecektir²²⁹.

Gazete bayram tebriki için kartvizit ve kartpostallar basarak satmaktadır. Bu bayram tebrik kartlarının Türkçe, Bulgarca ve Fransızca gibi dillerde basılarak sattıkları görülmektedir. *“Bayramlık Fransızca veya Bulgarcası beraber Türkçe nefis kartvizit ısmarlayan karelerimize 23 gün zarfında tabe edip göndeririz. Arzu edenler ya doğrudan doğruya idarehanemize veya her kasabada gazetemizi sattıran muhabirlerimize müracaat edebilirler²³⁰.”* Bayramlarda ayrıca Filibe ve İstanbul manzaralı tebrik kartpostallarının Filibe’de tüccar çarşısında Mehmet Seyfettin beyin tütüncü dükkanında satıldığı ilanlarda yer almaktadır²³¹. Gazetede kitap satışı ve şahadetname basımıyla ilgili ilanlar da bulunmaktadır. Bu kitap satışı ve tanıtımlarına örnek olarak Zağra Müftüsü Hüseyin Raci Efendi'nin eseri “Tarihçe-i Vak'a-i Zağra” ve çocuklara okumayı öğretmek için Filibeli bir öğretmen tarafından yazılmış “Çocuklara Yadigar” isimli kitapları verebiliriz. Bu konularda yazılan yazılar şöyledir:

“Filibe’de İbrahim Nazmi Bey tarafından “Çocuklara Yadigar” isimli telif edilmiş elifba risalesi 30 sent fiyatla mektebi rüştiye muallimlerinden Arif Ahmet efendi tarafından fütihat edilmektedir. 500 adet iştirah edene 25 sentten verilecekti.²³²”

“Osmanlı Rus Muharebesi Hakkında

Gurur verici bir kitap Tarihçe Zağra bugünden 30 sene evvelki Rumeli muharebelerini Osmanlı cengaverlerinin moskof ordusuyla eski zagra da kızanlıkta şipka da nasıl çarpıştıklarını günü ile saatiyle detaylı bir şekilde hiçbir hatır ve keyfe hizmet etmeksizin hakikat neyse onu anlatıyor. Bunun önemi Osmanlı milletinin tarihinde en acılı Rumeli hezimetini esbabının açıklıyor...²³³”

Gazetede gayrimenkul satışı ve kiralaması ile ilgili ilanlar da yer almaktadır. Bunların bazıları şahıslara ait mülkler iken bazıları ise vakıflar tarafından kiralanmış gayrimenkullerdir. Bunlara örnek olarak Filibe’de, Filibe vakıf idaresi tarafından gayrimenkul kiralama müzayedesini ve Varna’da özel bir mülkün satışını verebiliriz.

“Emlak vakfiyeden 1907 senesi nihayetinde kontrat müddetleri hitam olacak olan dokuz parça dükkan ve hanenin icar müzayedesini teşrinin otuzunda cuma

²²⁹ “Ekmek, Ekmek”, *Balkan*, S. 259, 24 Eylül 1907, s. 3.

²³⁰ “İlan”, *Balkan*, S. 76, 26 Ekim 1906, s. 4.

²³¹ “İlan”, *Balkan*, S. 90, 15 Kasım 1906, s. 4.

²³² “İlan”, *Balkan*, S. 428, 28 Nisan 1908, s. 4.

²³³ “Bir İntikat Tarihi”, *Balkan*, S. 166, 27 Mart 1907, s. 1.

günü icra olunacak ve ertesi gün dahi yüzde beş zam sureti ile eski muamele ile yayılacaktır

Filibi vakıf idaresi²³⁴”

“Varna sancağı Dobriç kasabasının dabakhane mahallesinde yol ile mahdut yiğma taş ve tuğladan inşaa olunan 8 derbanalı, 5 oda bir salon tahtani bir mağaza 202 metre kare ve bir adet bekar müştemil bir babhanası 8 şubat 1907 tarihinde 5100 franktan müzayede olunacak...²³⁵”

Gazete fakirlerin sorunlarını dile getirmeye çalışmış ekonomik problemleri hakkında yazılar yazmıştır. Filibe’de ve Bulgaristan genelinde meydana gelen kıtlık, tuz kıtlığı ekmek fiyatlarındaki artış ve zorlu kış şartlarının fakir ahaliyi olumsuz etkilemesi üzerine yazılar yazılmıştır.

Tuzun bazı kesimler tarafından monopol altına alınmasından dolayı bir tuz kıtlığı yaşanmıştır. Bunun üzerine hükümet tüccarları uyarmış ve onlara kolaylık sağlamışsa da tuz ticaretini elinde tutanlar oldukça yüksek fiyatlarla tuz satışı yapmışlardır. Bu durum fakir halkı çok kötü bir şekilde etkilemiştir. İnsanlar evlerine tuz götüremediklerini hükümete bildirmesi üzerine Ziraat ve Ticaret nazırı, Maliye nazırına tuzun tüccarlara ihale ile verilmesi yerine devletin karar vereceği depolarda halka devlet tarafından satılmasını teklif etmiştir²³⁶.

“Filibi’de 2 gündür sabahları hava bozmak istiyor ve evvelki gün biraz yağmur da yapmışsa da havanın meyli hep güzelliكتedir bu sene kış pek şiddetli devam etti ve sokaklar aman vermediği için fukara ahali ne kadar ağladıysa da oduncular da o kadar güldü zenginlere hava hoş, yazda bir kış da bir fakat zavallı fukara cayır cayır yandı zaten her şeyde fukara yanıyor ya Allah verdi de hava letafetini muhafaza etti di²³⁷.”

Filibi’nin zengin bankerlerinden İlyazır Binbasat adında birisi evinde intihara kalkışır fakat ailesinin ve komşularının girişimi sonucunda başarılı olamaz. Bu intiharın sebebi Rum ortağı ile olan ortaklığının bozulması ve bu ortalıktan uğrayacağı zararı düşünüp intihar etmesi. Bu durumu eleştiren gazete ekmek parası olmayan insanlar için bunun çok saçma karşılanacağını fakat bir milyonerin milyonlardan binlere düşmenin intihar sebebi olabileceğini yazmaktadır. Bu durumun sebebi olarak ise insanın gözünün açılığının ve doymak bilmemesinin olduğu ifade edilmektedir²³⁸. Sosyal konulara

²³⁴ “İlan”, *Balkan*, S. 295, 18 Kasım 1907, s. 4.

²³⁵ “İlan”, *Balkan*, S. 132, 10 Şubat 1907, s. 4.

²³⁶ “Tuzun Fiyatından Şikâyet”, *Balkan*, S. 66, 16 Ekim 1906, s. 2.

²³⁷ “Şehir Mektubu”, *Balkan*, S. 164, 24 Mart 1907, s.3.

²³⁸ “Garip Bir İntihar yahut Merhamete Yaşan Bir Tamah”, *Balkan*, S. 132, 10 Şubat 1907, s. 4.

sıklıkla değinen ve bu konularda yazılara geniş yer veren gazete, matbaasında çalışmak üzere bir çırak aramaktadır. Çırak olarak çalıştıracağı çocukta aradığı kriterleri ise şöyle ifade edilmektedir:

“Matbaamızda okuma yazmasını ilerletmek ve hem de müretteblik matbaacılık öğrenmek üzere her nerede bir kes fakir yetim çocuk varsa idarehanemizi bildirsın. Soyu bozuk olmamak yiyeceği ekmeğin ve öğreneceği sanatın kadrini bilmek daha doğrusu emsaline çok ...”

VIII. TİYATRO FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER

Filibe şehrinde ve Bulgaristan’ın diğer bölgelerinde yaşayan Türk ahalinin ilgi gösterdiği sanatsal faaliyetlerin başında tiyatro oyunları gelmektedir. Balkan Gazetesinin incelediğimiz ilk sayılarında tiyatro ile ilgili bir habere rastlamadık fakat özellikle 1907 ve 1908 tarihleri arasında tiyatro gösterilerinin oldukça sıklaştığı görülmektedir. Tiyatro oyunları ile beraber dram, opera, komedi, ayak oyunları ve müzikaller de Türk ahali tarafından seyirci bulmakta olduğunu görüyoruz. Gazetede yer alan tiyatro haberlerinin tamamında oyunların Türkçe oynandığı ifade edilmektedir. İncelediğimiz sayılarda yer alan tiyatro haberlerine göre tiyatrolar genellikle turne şeklinde Osmanlı Devletinden Bulgaristan’a gelen tiyatrocular tarafından yönetilmektedir. Tiyatro oyuncularının büyük çoğunluğu Osmanlı vatandaşı Ermenilerden oluşmaktadır. O dönem Osmanlı Devleti’nde tiyatro oyuncularının büyük çoğunluğu da Ermeni kökenli aktörlerden meydana gelmekteydi.

Balkan Gazetesinin incelediğimiz sayılarında yer alan tiyatro haberlerini sıralayarak inceleyelim:

Kırkkiliselı (Kırklareli) Tanas Efendi’nin, Osmanlı Tiyatro Kumpanyası adını taşıyan tiyatrosu Filibe’de çeşitli oyunlar sergilemiştir.

“İbiş şantanda

Tanas İbiş efendi idaresindeki Osmanlı tiyatrosu “ibiş şantanda” isminde piyes oynamışlar...”

Bahsedilen oyunun konusu ana babalarından kalan yüklü mirası kumarhanelerde yiyen evlatları ve onların başına gelenleri anlatmaktadır. Gazete bu oyunun konusunu oldukça beğenmiş ve bu oyundan ders çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır. Bulgaristan Türk ahali si içerisinden bazı kimselerinde ellerindeki malları kumar ve diğer kötü

alışkanlıklarla kaybetmekte ve daha sonra kötü vaziyete düştüklerine vurgu yapmıştır²³⁹.

Osmanlı vatandaşı Ermeni tiyatrocuların idaresinde bulunan Osmanlı Tiyatro Kumpanyası Filibe’de bulunan Filibe Mekatib-i İslamiyesi’nin fakir çocuklarının yararına “Hokkabaz Encamı” isimli dram tiyatro oyununu oymamışlardır. Oynatılan bu oyundan elde edilen gelirler Filibe’de okuyan fakir Türk çocuklarının eğitim giderlerinin karşılanması için kullanılmıştır. Ethem Ruhi, bu hayır amacı taşıyan tiyatro gösterisini büyük memnuniyetle karşılamış ve bu konuda teşekkür mahiyeti taşıyan bir yazı kaleme almıştır. Tiyatronun idarecisi Kırkkiliselî Tanas Efendi başta olmak üzere, Osmanlı tiyatroculuğunun en önemli isimlerinden ve Osmanlı Dram Tiyatrosunun da kurucusu olan Mardiros Minakya’nın öğrencisi olduğunu vurguladığı Şavaşyan Efendi ile iki genç Ermeni aktöre ve yine Ermeni kökenli önemli kadın tiyatroculardan Madam Loçka’ya, eski ve meşhur Osmanlı aktrisi Madam Loçka diye belirterek kendisine ve arkadaşlarına teşekkür etmiştir. Oyunun seyirci tarafından çok beğenildiğini ve çok güzel olduğunu ifade ederek oyunun konusundan çok etkilendiğini söylemektedir. Ailevi konulara değinen bir dram oyunu olduğunu söyleyip seyirciyi duygusal olarak etkilemiştir denilmektedir. Tiyatronun bir medeniyet göstergesi olduğunu ve bir medeniyet okulu olduğu söylenilmiş ve Türk lisanına büyük bir katkısının bulunduğunu değerli tiyatro oyuncularının Türk lisanına yapmış oldukları büyük katkılardan dolayı tekrar teşekkürlerini sunmuştur. Oynatılan bu tiyatro oyununda 865 Frank gelir elde edilmiş bunun yanında Türk ahaliden ileri gelen kimseler kurban derisi ve diğer yardımlarda bulunmuşlardır²⁴⁰.

Kirkor Agopyan isimli Ermeni kökenli bir direktör tarafından yönetilen Osmanlı Şark Tiyatro Kumpanyası adından bir başka özel tiyatro, Bulgaristan’ın Karadeniz kıyısındaki Burgaz ve güneyindeki Hasköy şehirlerinde uzun zamandır yapmış oldukları gösterilerin ardından Filibe şehrine gelecekları duyurulmaktadır. Bu tiyatro Filibede bulunan Metropol Tiyatrosu binasında oyunlarını sergileyeceği aktarılmaktadır²⁴¹.

Filibede Mektebi İslamiyesi önderliğinde fakir çocuklar için yardım amacıyla yapılan tiyatro gösterisinin hasılatından elde edilen 60 adet kurban derisi fabrikatör Mahmut Ağazade Mehmet Efendi tarafından her çifti 16 leva 66 sentten alınarak 499

²³⁹ “İbiş Şantanda”, *Balkan*, S. 104, 4 Aralık 1906, s. 3.

²⁴⁰ “Hokkabazın Nedameti Vicdanisi”, *Balkan*, S. 126, 29 Ocak 1907, s. 1-2.

²⁴¹ “İlan”, *Balkan*, S. 126, 29 Ocak 1907, s. 4.

leva 80 sent tahsis olmuştur. Bununla beraber hayır sahibi insanlarda nakit para vererek yardımda bulunmuşlardır. Bu kişilerin isimleri şunlardır:

- Komiserlerin yeminci katibi: Hilmi Bey: 10 leva.
- İsmetlü bir hanımefendi: 10 leva.
- Mahmut Ağazade Mehmet Efendi: 7 lev 50 sent.
- Barudizade Ali Efendi: 5 leva.
- Abdürrahim Efendizade Yemişçi Mehmet Efendi: 5 leva.
- Pirinççi Hasaneyn Efendi: 5 leva.
- Börekçi Hafız İsmail Efendi: 5 leva.
- Nalenci Hafız Salih Efendi: 5 leva.
- İbrahim Hazim Bey: 5 leva.
- Dabağ Hacı İbrahim Ağa: 5 leva.
- Hacı İbrahimzade Haşim Efendi: 5 leva.
- Müftü Şükrü Efendi: 5 leva.
- Çarıkçı Nuri Efendi: 4 leva.
- Kebapçı Ahmet Ağa: 3 leva.
- Mekrumetlü İmam Hafız İbrahim Efendi: 3 leva.
- Lalenci Hacı Abdullah Efendi: 2 leva.
- Camikebir Durhvanı Hüseyin Efendi: 2 leva.
- Kapakçı Süleyman Ağa: 2 leva.
- Küçükyaka'da bir zat: 2 leva.

Toplam 891 leva 50 sent para toplanmış bu paradan masraflar çıkartıldıktan sonra fakir çocukların hayrına kullanılmak üzere 576 leva 50 sent kar elde edilmiştir²⁴².

Aferin Yavrular

“Silistre'den aydın 13 muallimleri ile mini mini öğrenciler tarafından sobacının salonunda iki perde bir tiyatro bir dram oynandı. Dramın ismi “nedamet” idi. Bu küçük sahnede gösterilen marifet okudukları latif manzumeler ve şiirler ahali İslamiye'nin cidden hayret ve dikkatini celp etti çok babalarının gözünden yaş döküldü...

...

Bu milli sahneye teşrif bulunan ağalarımıza ve efendilerimize, fakir çocuklar için gösterdikleri teşekkür azdır.”

²⁴² “Filibe Mekteplerine İğane”, *Balkan*, S. 127, 1 Şubat 1907, s. 3.

“Aferin Yavrular” başlığıyla kaleme alınan yazıda Ethem Ruhi, Tuna nehri kıyısındaki Silistre şehrinde 13 aydın Türk öğretmenin ve fakir Türk öğrencilerinin hazırlamış oldukları “nedamet” isimli dram tiyatro oyunundan duyduğu gururu dile getirmektedir. Türk çocuklarının böyle bir başarıya imza atmaları onu son derece duygulandırmış ve aynı zamanda gururlanmasına sebep olmuştur. Zor şartlar altında küçük bir salonda az imkanlarla gerçekleştirilen bu oyunu milli bir gurur kaynağı olarak nitelendirmektedir. Bu oyundan emeği geçen öğretmenlere, okul yöneticilerine, Silistre’de bulunan Türk ahalisinin ileri gelenlerine ve oyunu seyretmeye gelen herkese teşekkür etmiştir. Bu durum sadece Ethem Ruhiyi duygulandırmamış aynı zamanda orada bulunan herkesin sevinç ve gururla gözlerinden yaş aktığını ifade etmiştir²⁴³.

Tanas Efendinin idaresindeki Osmanlı Tiyatro Kumpanyasının üç aydır Filibede olduğu ifade edilmekte ve son kez cuma günü Metropol Tiyatrosunda İbiş oyunu ve Türkçe ilk operetlerden biri olan Leblebici Horhor Ağa isimli komedi opereti gösterilecektir. Şavaşan Efendi ve arkadaşları ise Üç Mektep Arkadaşı adındaki dramı oynayacakları ilan edilmektedir. Bu gösterimin ardından tiyatronun artık Filibe’den ayrılacağını yazmaktadır²⁴⁴.

3 aydır şehri şenlendiren hayır için oyun tertip eden Timaş Efendi idaresindeki Osmanlı Tiyatro kompanyası önümüzdeki cuma akşamı son kez oyun oynayacak Metropol Tiyatrosunda “İbiş Leblebici Hurhur Ağa” isimli komedi opereti oynatılacak Şavaşyan ve refikleri ise “Üç Mektep Arkadaşı” isimli dramı oynayacaklar

Agopyan Efendinin Osmanlı Tiyatro Kumpanyasının, oynamış olduğu oyunlara da gazete geniş yer verilmiştir. Agopyan Efendinin idaresindeki Osmanlı Tiyatro Kumpanyasının oynadığı oyunları sıralayacak olursak:

“Tirgovski tiyatrosunda beyakonda nam üç perde dramı oynayacaklardır. Kantolar, ayak oyunları, komedi dahi vardır. Agopyan efendinin mahareti ve maiyetindeki aktrislerin istidadı ...”

Agopyan Efendi tarafından idare olunan Osmanlı Tiyatro Kumpanyasının oynamış olduğu diğer oyunlar şunlardır: Tirgovski Otelinde sahnelenen Yusuf Kenan isimli beş perdelik dram ve Çoban kızı isimli komedi oyunu²⁴⁵, Ayda isimli dram²⁴⁶, İki Ahabap Çavuşlar, Faost²⁴⁷ ve Alil General isimli dram oyunlarıdır.

²⁴³ “Aferin Yavrular”, *Balkan*, S. 128, 3 Şubat 1907, s. 2-3.

²⁴⁴ “İlanat”, *Balkan*, S. 141, 21 Şubat 1907, s. 4.

²⁴⁵ “İlanat”, *Balkan*, S. 144, 24 Şubat 1907, s. 4.

²⁴⁶ “İlanat”, *Balkan*, S. 149, 3 Mart 1907, s. 4.

²⁴⁷ “İlanat”, *Balkan*, S. 157, 14 Mart 1907, s. 4.

Tiyatro oyunları Ethem Ruhi tarafından tekrar değerlendirilmiş ve şehirde oynanan Türkçe oyunlardan duyduğu mutluluğu dile getirmiştir. Osmanlı tiyatroculuğunun önemli isimlerinden Mınafya'nın öğrencilerinden Komik Yeramyas isimli Ermeni oyuncuyu överek onun için, “insanı bir dakikada hem ağlatır hem güldürür” demiştir. Bu oyuncuların vermiş oldukları emekleri her fırsatta dile getiren gazete, bu oyuncuların Türk sanatına yapmış oldukları katkıyı şöyle ifade etmektedir: “...lisan millimize şeref veren bu sanatkarlara taktirden kendimizi alamaz marifperver ahalimizin böyle ciddi ibretli bir sahneye temaşaya nazar rağbetlerini celp eyeriz.”

Osmanlı Tiyatro Kumpanyasının Filibe’de bulunan fakir Türk çocukları yararına tiyatro oyunu sergilemesi gibi Osmanlı Şark Tiyatrosu tarafından da Metropol Tiyatrosunda, Edirne yangını felaketzedeleri için “İki Ahbap Çavuşlar” isimli oyunu oynayacağı ifade edilmiştir²⁴⁸. Kirkor Agopyan direktörlüğündeki Osmanlı Şark Tiyatrosu, Filibe’nin dışında Silistre, Zıştovi, Vidin, Plevne, Tatarpazarcık, Aydos ve Burgaz gibi şehirlerde de gösteriler yaptığından bahsedilmektedir. Bu kasabalarda yaşayan ahaliye verilen ilanda şu tavsiyede bulunmaktadır:

*“Bu müddet zarfında mezkur kasabalarda Müslüman mekteplerimizin fukara atfali menfaatine herhangi encümen veya gençler tiyatro verdirmek isterlerse işaret edilmiş Agopyan efendinin şudur ve seyahatinden istifade etmeyi unutmamalarını halisane tavsiye ederiz.”*²⁴⁹

²⁴⁸ “Şehir Mektubu veya Kısadan Hisse”, *Balkan*, S. 165, 26 Mart 1907, s. 2-3.

²⁴⁹ “İlanat”, *Balkan*, S. 412, 9 Nisan 1908, s. 4.

SONUÇ

Basın tarihi araştırmalarında kullanılan en önemli kaynakların başında gazeteler gelmektedir. Tezimizin konusu olan Balkan Gazetesi Bulgaristan'ın Filibe şehrinde aslen İstanbullu bir Jön Türk olan Ethem Ruhi tarafından yayınlamıştır. Ethem Ruhi, Balkan Gazetesinin hem sahibi hem de başyazarıdır. Yayın hayatına 22 Temmuz 1906 yılında başlayıp 14 Aralık 1920 yılına kadar yayınlanan Balkan Gazetesi, Bulgaristan Türklerinin basın tarihinde önemli bir yer kaplamaktadır. Ancak yapılan bu çalışmada, gazetenin elimizdeki nüshalarını incelediğimizde yayın politikası olarak daha çok siyasi haberlerin yer aldığı, ilk yazıda genellikle Ethem Ruhinin makalesinin bulunduğu ve diğer haberlerin havadis şeklinde kısaca yer verildiği görülmektedir.

Gazetenin sahibi Ethem Ruhi, genç yaşlarında Jön Türk hareketiyle tanışmış inandığı dava uğruna vatanından uzak kalmış, aile bireylerini ve dostlarını kaybetmiştir. Avrupa'da yaşadığı dönemlerde memleket hasreti çeken Ethem Ruhi, İstanbul'a yakın olması ve yoğun Türk nüfusuna sahip olması sebebiyle Bulgaristan'a gelip yerleşmiş ve uzun bir süre hayatına burada devam etmiştir. Ethem Ruhi, Bulgaristan'da yaşayan Türk ahalinin her sorunuyla ilgilenmiş yazılarında Türk ahalinin eğitim, vakıflar ve siyasi haklar gibi meselelerine geniş yer vermiştir. Ethem Ruhinin siyasi yönünün ağır basması Balkan Gazetesinin de siyasi bir gazete halini almasına sebep olmuştur. Balkan Gazetesinde diğer gazetelerde sık bulunan edebiyat, sanat ve kültürel hayata dair konulara neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Gazetenin dört sayfasında da sadece haberler yer almaktadır. Bu haberler genellikle Bulgaristan ve Osmanlı Devleti ile ilgili haberler olsa da diğer ülkelerle ilgili haberlere de mutlaka her sayı da yer verilmiştir. Çalışmamızda genellikle Bulgaristan ile ilgili ve burada yaşayan Türkleri birbir ilgilendiren eğitim, vakıflar idaresi, Bulgar-Rum çatışması, sağlık ve ekonomik hayat gibi konuları incelemeyi gerekli gördük.

Bulgaristan topraklarında azınlık konumuna düşen Türk ahali arasında halkın problemlerini çözmeyi amaçlayan aydınların bulunduğu incelenen haberlerde görülmektedir. Bulgaristan Türklerinin sosyal ve kültürel meseleleri hakkında çözüm bulmaya çalışan aydınların arasında kadın öğretmenlerin de bulunduğu ve bunların görüşlerini cesurca gazetede dile getirebildikleri ve o dönem Türk ahaliye hakim olan kadın erkek eşitsizliği hakkında eleştirel yazılarına rastlanmıştır. Bu çalışmada esas olarak 93 Harbi sonrası ve II. Meşrutiyet öncesi Bulgaristan'da yaşam savaşı veren Türk ahalinin, Bulgaristan'da yaşadıkları yeni süreçte siyasi, sosyal ve kültürel anlamda

yeniliklere gitmeye çalıştıklarını ve bunun Balkan Gazetesi tarafından sıkı bir şekilde desteklediğini gördük. Burada en önemli gördüğümüz husus Bulgaristan içinde ve dışında meydana gelen olaylarda Balkan Gazetesi Türk ahalinin haklarını savunup ülke içerisinde herhangi bir sorun yaşamamaları için haberlerde yapılan yorumların oldukça titiz bir şekilde yazıldığı görülmüştür. Balkan Gazetesinin Bulgaristan'da Bulgar-Rum çatışmaları sırasında Bulgarları tutması hem artan aşırı Bulgar milliyetçiliğinden Türkleri korumak ve Makedonya ve Girit'te Rumların Türklere yaptığı katliamlardan dolayı Rumlara olan tepkiden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Türk ahalinin vakıf meselesinde ciddi sorunlar yaşadığı ve bu kurumların idarecilerinin yolsuzluklara bulaştığı anlaşılmaktadır. Eğitim ve vakıf meseleleri gibi sorunların sıklıkla yaşandığı bu süreçte Bulgaristan Türk ahalsinin tiyatroya karşı ciddi bir ilgisinin olduğu görülmüştür. Osmanlı vatandaşı Ermeni kökenli oyuncuların yönettiği tiyatrolar Bulgaristan'ın çeşitli şehirlerinde oyunlar sergilemiş ve Türk ahali bu oyunlara ilgi göstermişlerdir.

Ethem Ruhi, Balkan Gazetesiyle Bulgaristan Türklerinin arasında hem meşrutiyetçi fikirlerin yaygınlaşmasını hedeflemiş hem de milli bir şuurun oluşturulup korunması için mücadele vermiştir. Yazılarından dolayı ilk başlarda İstanbul'da bulunan Osmanlı yöneticilerinin tepkisini çekerek baskılarına uğramış daha sonraki dönemlerde ise Bulgar milliyetçilerinin haksız müdahale ve saldırılarına uğrayarak birkaç kez hapse dahi girmiştir. Tüm bu yaşananlara rağmen hiçbir şey Ethem Ruhiyi inandığı davasından geri döndürmemiş ve hayatı boyunca Bulgaristan Türklerine hizmet etmeyi kendisine bir borç bilmiştir. Bu nedenlerden dolayı yakın tarihimiz ve basın hayatımızda önemli bir şahsiyete sahip olan Ethem Ruhi ile ilgili bu çalışmayı yapmayı gerekli gördük. Bu çalışma sürecinde Bulgaristan Türklerinin eğitim, kültürel meseleler, vakıf meseleleri ve sanatsal faaliyetler konusunda bir takım bilgilere ulaşılmış olsak da gazetenin haber ağırlığı daha çok dünyada meydana gelen siyasi haberlerin havadisleri şeklinde olması bize yerel haberler konusunda kısıtlı imkânlar sunmuştur. Ethem Ruhi tarafından yayınlanan Balkan Gazetesi ve diğer eserler birçok araştırmacıya daha imkânlar sunacağını belirtmek isterim.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV BELGELERİ

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Daireleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BAO)

A. MTZ. (04), 173/85

DH. MUI., 160/4

HR. SFR.04, 283/18; 04, 459/84

MV., 189/37

B. GAZETELER

Balkan Gazetesi (9 Temmuz 1322- 22 Temmuz 1324)

C. KİTAP VE MAKALELER

ACAROĞLU, M. Türker, Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999

AYDIN, Mahir, Osmanlı Eyaletinden Üçüncü Bulgar Çarlığına, Kitapevi Yayınları, İstanbul 1996.

AYDIN, Şarki Rumeli Vilayeti, TTK Yayınları, Ankara 1992.

BALKAN, Ethem Ruhi, “*Ethem Ruhi Balkan: Hatıraları*”, Canlı Tarihler, C.VI, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947.

BALKANLI, Ali Kemal, Şarki Rumeli ve Buradaki Türkler, Elhan Kitapevi, Ankara 1986.

BAYKAL, Hülya, Türk Basın Tarih, Afa Matbaacılık, İstanbul 1990.

ÇAKIR, Hamza, Osmanlı’da Basın İktidar İlişkileri, Siyasal Yayınları, Ankara 2003.

DELİORMAN, Altan, Bulgaristan’da Türkçe basın 1865-2009, Bayrak Basım, İstanbul 2010.

DELİORMAN, Altan, Kırık Kanatlı Jön-Türk, Bayrak Basım, İstanbul 1997.

DELİORMAN, M. Necmettin, “Balkanlar Mücahidi: Ruhi”, Türk Dünyası, C.7, No:24, Ocak-Şubat-Mart-1972.

- DELİORMAN, M. Necmettin, "*Balkan Gazetesi Muharriri: Ethem Ruhi Balkan*", Milli Işık, C.I, No:4, Ağustos 1967.
- DUMAN, Hasan, Osmanlı Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri, Enformasyon Yayınları, İstanbul 2000.
- ERSOY, Osman, Türkiye'ye Matbaanın Girişi ve İlk Basılan Eserler, Ankara 1959.
- ERTUĞ, Hasan Refik, Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, İstanbul 1970.
- ERSOY, Neriman, *XIX. Yüzyılda Filibe Şehri*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2003.
- ERTUĞ, Hasan Refik, Türk Basını Nasıl Doğdu ve Nasıl Gelişti, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1990.
- İNÜĞUR, M.Nuri, Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınları, İstanbul 1993.
- İSKİT, Server R., Türkiye'de Neşriyat Hareketleri, İstanbul Devlet Basımevi, İstanbul 1939.
- KABACALI, Alpay, Başlangıçtan Günümüze Türkiyede Matbaa, Litaritür Yayınları, İstanbul 2003.
- KABACALI, Alpay, Türkiye'de Matbaa ve Basın Yayın, Literatür Yayınları, İstanbul 2000.
- KARAGÖZ, A.R., Bulgaristan 'da Türk Basını, 1879-1945, İstanbul Üniversitesi yay., İstanbul 1945.
- KAYICI, Haluk, Edirne Vilayeti Salnamelerine Göre Filibe Sancağı 1870-1877, Trakya Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016.
- KERİM, Yusuf, "*Bulgaristan' da Türkçe Basın*", Ümit Eğitim ve Kültür Dergisi, Sayı: 19, Sofya 1998.
- KESKİNOĞLU, Osman, Bulgaristan'da Türkler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.
- KOLOĞLU, Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.
- KURAN, Ahmet Bedevi, İnkılâp Tarihi ve Jön Türkler, Tan Matbaası, İstanbul 1945.
- MEMİŞOĞLU, Hüseyin, Bulgaristan' da Türk Kültürü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1995.

OKDAY, İ. H. Tevfik, Bulgaristan 'da Türk Basını, T.C. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Basın-Yayın Genel Müdürlüğü yay. İstanbul, 1980.

ORAL, Fuat Süreyya, Türk Basın Tarihi, Yeni Adam Matbaası, İstanbul 1967.

ŞENTÜRK, M. Hüdai, Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi 1850-1875, TTK Basımevi, Ankara 1992.

ŞİMŞİR, N. Bilal, Bulgaristan Türkleri, İstanbul 1986.

TOPUZ, Hıfzı, Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

TOPUZ, Hıfzı, II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basım Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

UZER, Tahsin, Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi, TTK Basımevi, Ankara 1979.

VARLIK, Bülent, "*Yerel Basının Öncüsü Vilâyet Gazeteleri*", Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi.

YAZICI Nesimi; "*Bölge Tarihlerinin Kaynağı Olarak Vilâyet Gazeteleri*", Tarih Boyunca Türk Tarihinin Kaynakları Semineri, İstanbul 1997.

EKLER

EK 1: Balkan Gazetesi Birinci Sayfa Örneği.

چهارشنبه ۶ ايلول ۱۳۲۲

نومرو ۴۲

آدرس :

فلبده [روم ایلی] اداره سی

ADRESSE :

R. daction de „Roumeli“
Philippopoli

اعلاناتک سطری یارم فراتقدر

- نسخہ سی بش ساتمدر -

آبونه شرایی :

خارج ایچون بلغارستانه

آلی آینی

« ۱۴ » فرانق « ۷ » فرانق

اوج آینی

« ۷ » فرانق « ۴ » فرانق

- بونه بدلی بشیندر -

Брой 42 بازار ایرتسی دن ماعدا هر کون چیقار « روم ایلی » علاوه سیدر برنجی سنه

بوکون بغداد ده شمس غروبندن سوکره ، کیجه لری اکثریا اولرک داملرنده ، بالقونلرده اوطورمق تهلکلی کوریلور . چونکه آیدینق کوریلن بر بالقون اوزرینه ناکهانی بر سلاح کلور . کئلرده فرانسز قونسولوخانه سنک ده بالقونه بر قاج آل سلاح آیلیمشدی که بو حال بالطبع پک خوش بر منظره دکل .

دها بلاسی وار . سالف الذکر و قوعاتی ایقاعه جرأت ایدن قبائل بعضاً فرات اوزرنده کزن واپور لره قارشی قوردقلری پوصولدن آتش ایدیورلر . شهر خارجنده تلغراف دیرکلری دائما کسبورلر . کئلرده بر کره ده شامدن کلن بر پوسته قطارنی بتون مخا براتیله اماناتیله بر لیکده محو ایتدیلر . بونلر ایچنده بعض اجنبی مخا برات و اماناتک ده موجودتی طینی ایدی .

تکرر و توالی ایدوب دوران بونوع و قوعات بالطبع دوشونیهلجک ، باب عالیجه شایان اندیشه بر حالدر .

عجب بو نکل اثباتی ندر ؟ سوک زمانلرده تحدت و توالی یه باشلایان بو و قعله لک منشأ و مصدری ندر ؟ بو سوآله جواباً بر انکلیز مجموعه سیاسینده شو سطرلری او قودق :

[بغداد و بالجه عراق عرب اهالیسی بغداد شمندو فری امتیازینک امضالانمه سندن سوکره حکومت عثمانیه یه قارشی بغض و عد اوته باشلادیلر . بغداده شمندوفر بایلمه سنی عربان ، بدویلر هم کندی کسب و تجارتلری ایچون مضرعد ایدیورلر ، همده دائما بسله دکلری فکر استقلال ایچون ، مستقبلاً تهلکلی کوریلورلر . بغدا

عربستان اغتشاشده

بالقانک ایلک نومرولرنی اوقویان قارتلرمن « بغدا دک اهمیتیه » سرنامه سیله یازدیغمز بندی بالطبع درخا طر ایدرلر . بز اوزمان بغدادک اهمیتندن سوکره و ضیعت حاضره سندن بحث ایله دیمشدک که عموم عربستان کی بغداد ده تحریکات و افسادادن ، اغتشاشدن خالی دکلدر . یوندن بر قاج نومرو اولکی نسخه من ده یاز .

دیغمز بغدادی الاصل عبدالطالب پاشانک بعض قبائل و عربان ایله عصبانده اولدینی ، خبری بر بچق ای اول یازمش اولدیغمز فکر و ملاحظه نک اصابتی تأیید ایدیور .

بوکون نفس بغداد ده دکل بصره دن بغداده قدر فرات و دجله اطرافنده طولانان عموم عربان و قبائل آراسنده ، بتون عراق عربده آچقندن آچغه بر اغتشاش بدیدادر .

بو اغتشاش ، بوروش بالطبع باب عالی یی شیمدی درین درین دوشوندیوریور . چونکه بر قاج وقتدیرئ بغدادده تحدت ایده کلن و قوعات پک اهمیتسن شیلر . دکلدر .

بعض بدوی قیلرلر بالخاصه اجنیلره فرست بولدقچه تعرضدن ، حکومتک باشی بلایه صوقه جق فنالقلردن کری دورماپورلر .

مثلا بر قاج آیدیری فرات اوزرنده بر طاقم بیوک بیوک آغاج کوتوکلری ، بیوک بیوک قیالر کورولورکه بونلر بغداده کلوب کیده جک اجانبک سیر و سفرینه مانمه اولسون ایچون ، بدویلر طرفندن بایلیور .

EK 2: Balkan Gazetesi İkinci Sayfa Örneği.

نومرو ۴۲

بalkan

۲ صحیفه

فك ریاستده اولان بر ارکان حرب هیئت اولدینی حالدده
پرنس حضرت تریك قومانداسی آلتنده اجرا ایدیله حکمش
برنجی قوی تشکیل ایدن ایکی فرقه اولا کندی
کندیلرینه دادومیر و دوینجه طرفلرنده بر قاج کون
خصوصی تطبیقات تعلیمی و ادمان عسکری اجرا ایلد
کدن سوکره بر لشوب صاماقوو جهتلرندن کچرک
متحداً تانار بازارجق حوالیسندده ایکنجی تراکیا فرقه
سی اوزرینه هجوم ایدده حکمدر ؟
برنجی قوه جنرال یاپریقوف ایکنجی قوه جنرال
ایوانوف قوماندان تعیین اولمش . روایتیه نظراً بو
دفعه اجرا ایدیله جک عسکری مانوره لرك بکسندیکندن
زیاده پارلاق و موفقیتلی حقیقه جنی تخمین و استدلال اید
لمکده ایش .

...

روملر آقین آقین هجرتده

بورغازده نشر ایدیلان « نوواؤه بوخا » نامندکی
بلغار غزته سنک بیان و اشعاراته صحیح نظریله باقلمق
لازمکلیسه آخیولی ، میسوری و سائر قره دکز سا
حلنده یونان قصبه لردن روملر هر کون اوزر بکر میشر
کشی آقین آقین هجرت ایتمکده ایشلر . روملری هجرت
یونانستانک بورغاز قونسولوسی آدم باشنه اوزر فراق
معاونت ایدرک سوة و تشویق ایلمکده ایش . بو
تدن ماعدا یونان کیلری هجرت ایدن روملری محباناً
یونانستانه نقل ایدوب اورایه مواصلتلرنده ده یونانستان
حکومتی فاملیا باشنه یوز فراق اعانه تقدیه اعطا ایتد
کدن سوکره کندیلرینی کوزل کوزل موقعاره برلشد
بریورمش کویا روم قونسولوسی اثنای تشویقده ترکیا
نک بلغارستانه محاربه آچه جنی و حرب زماننده بورا
ده قالان روملرک بلغارلر طرفندن بد معامله کورده چکنی
و قره دکز ساحلنده یونان بلغار قصبه لرنک یونان
کیلری طرفندن یاقیله جنی سویله ررك روملرک بر سا
عت اول هجرت ایتلری لزومنی ذکر ایتدیکنی آخیو
لیدن آیش اولدینی بر مکتوبه عطفاده و چرنا پوشته
غزته سی یازیور .

ده شمندوفر یاپیلورسه اوفق بر حادته ظهورنده عثمانی
عسکرینک بر قاج کون ایچنده نقلی سهیل و ممکن اوله
چغندن قورقیورلر . بقاء علیه بر طاقم اجانبک بغداده
یرلشمه سندن ، استیلا سندن خوف و احتراز ایدیور -
لر .

بر انکایز دیپلوماتنک بغداد حقنده کی ملاحظه آتفه
سی شایان دقتدر . عجبا انکایزک فکری دوغرومی ؟
بغداد شمندوفرلر اوزرکن عربلری یوقسه انکایز
لری ؟

بزه قالیرسه اوشمندوفرک آتیسندن اوزرکن عربلر
دکل ، انکایز لردر . عربلری اوزرکودمن ده اولردر .

داخلی

بلغارستان داخلنده اهالی بی روم ملتیه قارشی تشو
یق و تحریک ایدن کیسه لرك دوچار محازات ایدیله
چکری داخلنده نظارتی طرفندن متصرفله با تلغراف
بیان و تبلیغ ایدیلان تحریرات عمومیه مفادی احکا
مندن بولندینندن بو کونلرده روملر علیه بنده علی تحر
یکانده بولنلری پولیس اداره سی تعقیب ایتمکده باشلا
میشدر .

پولیس اک زیاده روم تحریکاتنه سبب اولان و
بالخاصه بو اغورده « رودولوبتس » یعنی وطنپرور نا
می تحتنده تشکل ایدن جمعیتلر ارکانی تعقیب ایتمکده در
با تلغراف اشعار اولندیننه کوره اک اول تشکل
ایدیلان و سائر برلرده تشکل ایدن « رودولوبتس »
جمعیتلرینه نمونه اولان وارنه رودولوبتس جمعیتک ار
کان و اعضاسی قصبه مذکور قائمقام دائره سنه جلب اید
یلرک استنطاق ایدلمشادر .

...

مانوره لر

یقینه اجرا اوله جق اولان غایت بیوک عسکری
مانوره لری ایکی قول اوزرینه اجرا ایدیله حکمش .
شبو مانوره لر یقینه حرابه ناظری جنرال صاوو

شاهانهلر صادر اولمشدر . بو قیلدن اولهق یعنی بحر احمر ساحلنده بولنان قاسیا لپانی ایله ینه او جوارده کائن خائیناردیس ، هرلا و موقسیبا موقعلارینک انکاتره حکومتنه ترک ایدلمسنه دائر بر اراده چیقمش و اراده مذکوره نك احکامی ایکایز و ترک مرخصلندن مرکب اولان حدود قومیسوننده تبلیغ اولنمشدر که بو وجهله انکاتره حکومتی ترکیایه یکی بر ضربه دها اورمش دیمکدر .

روسیه بحرانی

روسیه نك احوالی کوندن کونه فناشمقدهور . جنایت جنایتی تعقیب ایتمکده در . نه یانان ، نه ییقیلان و نه ده آتیلان بومبارک حسابی ممکن دکلددر . اوراده وقوعه کلان وقوعات روز مرهه بی هر کون تمامیه یازه بیلیمک هان هر کون جلدلر طولوسی اثر و یازی یازمغه وابسته در . اها لیسنک کوچوک بیوک ، ارککی دیشیسی طلبه طالبه سی هان هپی آیارشیت کسپله رک هر بری قارنجیه قدرنجیه ماصدقجه جانلرینه طاق دین او قدیم و کهنه اداره مستبده و ظالمه نك رفع و ازاله سنه جا لیشیورلر . بزده غیور و حریت عاشقی اولان بو ملتک انسانیسیت و خلقت ایله توأم اولان حریتی استحصال ایچون توسل ایندیکی وساطلندن قارنلرمزی آزدن آزه خبردار ایتمک ایچون ممکن اولدیغی قدر هر کون رو سیه یه دائر ده بعض حوادبلر یازمغه جالیشیورز . ایشته بو کونکی پوسته نك روسیه یه دائر کتیردیکی حوادتلرک باشلیجه سی انتخاب ایدیلرک بر وجه آتی درج ایدیورز : پترسبورغ جوارنده کشف ایدیلان خفی بر مطبعه داخلنده اهالیی اختلاله دعوت ایتمک نیتیه طبع اید لمش اولان اوچ بیک عدد بیاننامه بولیس طرفندن مصادره دیدلمشدر .

۴ ایلول ، لوندرده :

بورا غزنه لرینک افاده و بیاناته نظر آ جنرال تره پوف اشجیسی طرفندن رهبرلنمشدر . آلمان غزنه لری ایسه مرقومک دیگر ایکی خدمه نك اتقاقیه اشجیسی

تلفراف حوادتی

سلطانک صحتی

۴ ایلول ، فرانقفورت :

استانبولدن « فرانقفورتر زایتونغ » نامنده کی المان غزنه سنه چکیلان بر تلفرافنامه یه نظراً مشاور خفی دو قتو بر عثمان ایله معاونی پروفیسور بیر کله جک هفته آلا نیایه عودت ایدمکده مش .

مشانه خسته لغندن مضطرب اولان ذات شاهانه نك صوک زمانلرده خسته لکی صوغوق المی مناسبیه بر از کسب شدت ایلمش ایسه ده یته بو ارالق اییلکه یوز طوتدیغی مرویدر . سلطانک وجود شاهانه لری عمومیت نقطه نظرندن کمال صحت و عافیت اوزره بولند یغندن عافیت شاهانه لرینه دائر موجب تلاش و تهلیکه هیچ بر اماره کورونمه مکده در .

ذات شاهانه دوقتور بر عثمانی تبسم ایله افادته بو لنمشدر : « هر نه قدر سزک المان غزنه لری نیم وفا تمی اعلان ایتمشدر ایسه ده - خوش تصادف - سز بی دها بر حیات بولیورسکیز » بو کونلرده سلطانک صحت و عافیتنه دائر ایکی المان دوقتوری طرفندن امضا ایدلمش بر صحت راپوری نشر و اعلان ایدیلرکچکدر . بو وسیله ایله سلطان دوقتور بر عثمانیه بیوک قور دون و پرلانته لی مجیدیه نشان ذیشانندن بر قطعه سنی و دوقتور بیرده یته بیوک قوردونلی عثمانلی نشانندن بر قطعه سنی و بر چوقده کرانبها و قیمتلی عطیهر احسان بیورمشدر در .

ترکیا اراضینک مصره ترکی

۳ ایلول استانبول :

باب عالی بی دول معظمه ایله اختلافانه دوشورن بعض مسائلک بو کونلرده حل لزومنه دائر بعض اراده

اطرافنه سرپیلیور .
آلت طرفده آلمانیا ، انکلتره ، فرانسه ، حاریل
حاریل بوقیزک آبی پوستندن عبارت اولان دریسنی صو
بیورلر .

نهایتده پاپاغال مصوری دیورکه : [ایشته روسیه
بحرانی ؛ یشیل جنلر اوستنده خواب کران ایچنده ،
فورقولی رؤیالار ایچنده در .]

پاپاغال مؤلفنک روسیه بحرانی دیدیکی اوقیزک خواب
اضطرابی ، اوقیزک اطرافنده کوریلان منظره بی قور
قولی رؤیامتللو خوابنده ادراک ایله مسیدر .

پاپاغال مجرری اک نهایت اوقیزک صرتمده کی آبی
پوستنی یوزدیروب :

« آه ایشته بودرینک هر بر قیلی بیکلرجه روبله
یه بدلدر »

...

آبی پوستی روسیه اداره مطلقه سیدر . روسیه نک
شوحال تذبذبندن آوروپا دولترینک بالطبع هر بری
بر صورتله علاقه داردر . کیمی بو اختلاک دوامنی ،
روسیه نک محو انقساننی بیکلر یور ، و بونک ایچون بر
چوق فدا کارلقلر اختیار ایدیور ؛ مثلا انکلتره و
آلمانیا کیمی ... دیکر یاندن فرانسه ده متفق و فادارینک
بر اداره مشروطیه مظهرتیه تعالیسی ، تقویتی ایچون
عینی فدا کارلقلری پایور . بو قیامتله ، هپ شمال آ-
ییسنک پوستنی چیقارمق ایچون اما ، بونک ایچون
داخلدن ، خارجدن و قوعبولان صرفیات ماده و حسا
رات معنویه نک درجه سی لایقیه تخمین ایدیلر جک او-
لورسه انسانه حقیقه دهشت کلیر .

رجا

موزعلرمزه رجا ایدرز ؛ آغستوس و تموز حاصل
تی بر ایکی کونه قدر کوندرسونلر .

مدیر و محرری : ادهم روحی

Притурка Балканъ на в. „Румели“.

طرفندن زهرلندیکنی و اشخاص مذکورده نک خنی
اختلال قومیتلرینک واسطه اجرا آتی بولندقلری ذکر
و بیان ایلمکده دلر .
۴ ایلول ، بر لین :

ویته مضطرب اولدینی بورون و بوغاز خسته لکار
ندن کندنی تدای ایتدیرمک ایچون هانبورغ فوردر
هوهورتی کیش . له پش لاندی زایتونغ غزته سنک استخبا
راتنه نظراً روزنبرغ نامنده بر پیودی ویته سورنده
ده سوء قصد ایتک نیتنده بولتمقه مظنون اوله رق
تحت توقیفه آلمش .

ادرنده ده عسکری مانوره لری

کچن هفته ادرنده بر عسکری مانوره یاپیلدیغنی ناز
مشدق . اخیراً آدیغمز معلومانه کوره کچن جمعه کونی
یایلان بو مانوره ده درتیوزطوب ایله آلمش یک ردیف
عسکری بولنش و مانوره اوچ کون امتداد ایلمشدر .
مانوره ائناسنده عسکر متصل ماوزر آتشنه دوام
ایتش و طوپچیلرک یاپدینی بیوک مانوره یعنی طوب
کورولتوسی بتون ادرنه و جوارینی صارصمشدر .
بعض مطبوعات بو مانوره بی بلغارستان مانوره لرینه
قارشى بر نمایش تقابلی اولمق اوزره تلقی ایدیور .

پاپاغال

بو هفته پاپاغا روسیه ایله آوروپانک مناسبت سیاسی
سنی ، علاقه اقتصادیه سنی تصویر ایدیور .
پاپاغال لوحه سنک شکل عمومیسنده اک اول نظر
دقی جلب ایدن ، بوزولش بر آبی دریسنک ایچنده
یشیل جنلر اوزرنده خواب نازه دالمش چیلاق بر قیزک
رسمیدر .

بو خواب ناز ایچنده کورینن ، بریشان صاحبی
قیزک اطرافنده بر طاقم قبولر کوزوکیورکه بوقبولردن
لیرالر ، فرائقلر ، بانقنوطلر دوکولیور . بوقبولر فرا-
نسز ، آلمان ، انکلز بانقلرینک قبولریدرکه بوقبولردن
دوکیلن بارلر هپ اوقیزک جواننه ، فراش خوابنه ،

EK 5: Ethem Ruhi Balkan'a ait bir fotoğraf.

Kaynak: "Balkan Gazetesi Ser Muhariri Ethem Ruhi Bey

Kp,"<https://www.istanbulmuzayede.com/urun/1061707/balkan-gazetesi-ser-m> (12.10.2019).

EK 6: Filibe'de yayınlanan Türkçe Balkan Gazetesi'nin zararlı neşriyatından dolayı Memalik-i Osmaniye'ye girmesinin yasaklanmasına dair arşiv belgesi.

مجله و کتابخانه شخصی حضرت قاضی خان

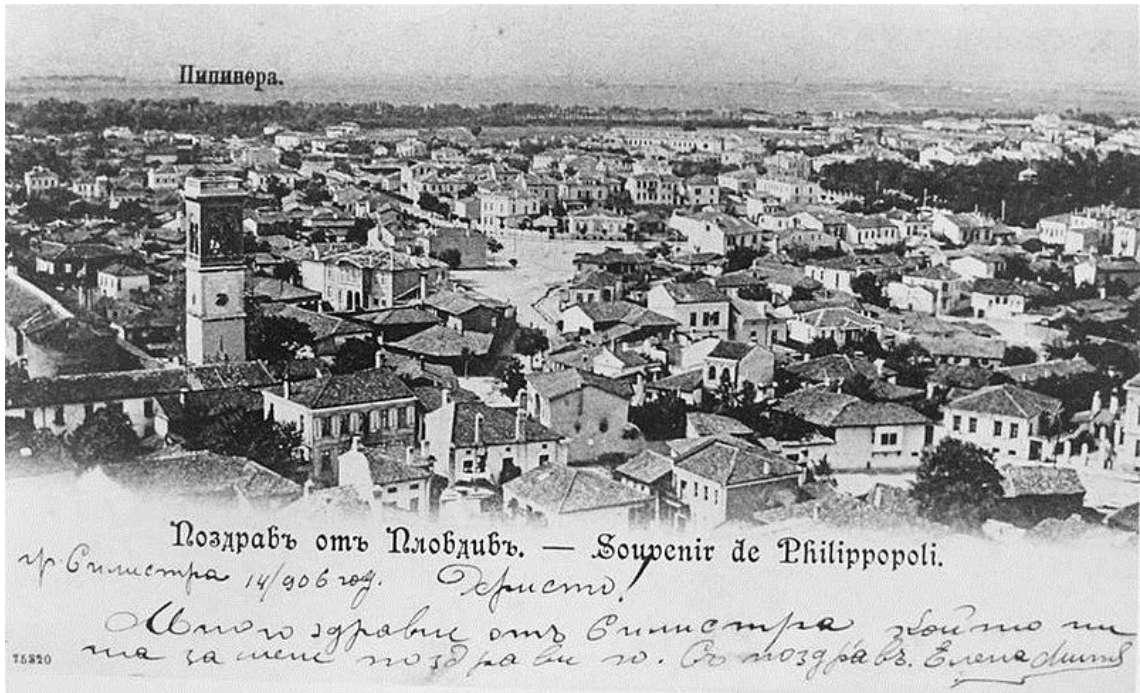
37

تاریخ شماره شماره شماره	ماضربولنامه ذوات قامك ایسی	تاریخ شماره شماره شماره
فردیه مایه راجع به		
فتاویٰ ازین		
امضاء امضاء امضاء		
MV 189/37 Zvorak (2 shf boe) ملايك مطبوعه		

0189
5 6 7 8 9 10

Kaynak: MV., 189/37, H.16.07.1332.

EK 7: Filibe şehrinin 1906 yılına ait bir fotoğrafı.

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Plovdiv,_Tsar_Krum_Square,_1906.jpg (12.10.2019).

ÖZGEÇMİŞ

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	OZAN BATUHAN ATICI
Doğum Yeri:	BAKIRKÖY / İSTANBUL
Doğum Tarihi:	19.06.1993
Medeni Durumu:	BEKAR
Öğrenim Durumu	
Derece:	Okulun Adı:
İlköğretim:	YEŞİLYUVA İLKÖĞRETİM OKULU
Ortaöğretim:	YEŞİLYUVA İLKÖĞRETİM OKULU
Lise:	Dr. Oktay Duran Matbaa Anadolu Meslek Lisesi
Lisans:	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
Yüksek Lisans:	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ TARİH ANABİLİM DALI ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILAP TARİHİ
Becerileri:	DAĞCILIK, KAMP ve SPORTİF FAALİYETLER.
İlgi Alanları:	TARİH, SİYASİ ve BEŞERİ COĞRAFYA, FOTOĞRAFÇILIK, TİYATRO.
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	

